

ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษา
พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7

พระมหาณัฐพล ปญญาพโล (สีมีพันธ์)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2565

ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษา
พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7

พระมหาณัฐพล ปณฺญาพโล (สีมพันธ์)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2565

BUDDHIST LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER
THE OFFICE OF PHRAPARIYATTIDHAMMA GENERAL EDUCATION
DEPARTMENT AREA 7

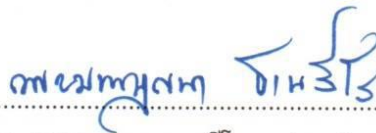
PHRAMAHA NATTHAPON PAÑÑĀBALO (SEEMEEPAN)

A THEMATIC PAPER SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF EDUCATION
PROGRAM IN EDUCATIONAL ADMINISTRATION
FACULTY OF EDUCATION
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2022

หัวข้อสารนิพนธ์ : ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษา
พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7
ชื่อนักศึกษา : พระมหาณัฐพล ปญญาพโล (สีมพันธ์)
ชื่อปริญญา : ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา : การบริหารการศึกษา
ปีพุทธศักราช : 2565
อาจารย์ที่ปรึกษา : ดร. เอกชาติรี สุขเสน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

(พระมหาบุญนา จานวิโร, ผศ.ดร.)

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์:

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไพศาล สุวรรณน้อย)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษา)

(ดร. เอกชาติรี สุขเสน)

กรรมการ

(พระครูสุธีจิริวัฒน์, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระครูธรรมมาภิสมัย, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระมหาศุภชัย สุภกิจไจ, ผศ.ดร.)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thematic Topic : Buddhist Leadership of School Administrators under the
Office of Phrapariyattidhamma General Education
Department Area 7
Student's Name : Phramaha Nattaphon Paññābalo (Seemeepan)
Degree Sought : Master of Education
Program : Educational Administration
Anno Domini : 2022
Advisor : Dr. Akchatree Suksen

Accepted by the Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University in Partial
Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Education (Educational
Administration)

Dean Faculty of Education

(Phramaha Boonna Thanaveero, Asst.Prof.Dr.)

Thesis Committee:
Chairman

(Asst.Prof.Dr. Pisan Suwannoi)

Member (Advisor)

(Dr. Akchatree Suksen)

Member

(Phrakru Sutheejariyawathana, Asst.Prof.Dr.)

Member

(Phrakru Dhammabhisamai, Asst.Prof.Dr.)

Member

(Phramaha Suphachai Suphakicco, Asst.Prof.Dr.)

บทคัดย่อ

หัวข้อสารนิพนธ์ : ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7
 ชื่อนักศึกษา : พระมหาณัฐพล ปญญาพล (สีมีพันธ์)
 ชื่อปริญญา : ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชา : การบริหารการศึกษา
 ปีพุทธศักราช : 2565
 อาจารย์ที่ปรึกษา : ดร.เอกชาติรี สุขเสน

สารนิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 2) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 88 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน ได้แก่ ด้านมีความชอบธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 อยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านมีความเสียสละ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 และด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 2) ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และระดับการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การทำงาน และระดับการศึกษาต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงพุทธแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาที่มีตำแหน่งต่างกัน พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, ภาวะผู้นำเชิงพุทธ, ผู้บริหารสถานศึกษา

ABSTRACT

Thematic Topic : Buddhist Leadership of School Administrators under the
Office of Phrapariyattidhamma General Education
Department Area 7
Student's Name : Phramaha Natthapon Paññabalo (Seemeepan)
Degree Sought : Master of Education
Program : Educational Administration
Anno Domini : 2022
Advisor : Dr.Akchatree Suksen

The purposes of this research were were to 1) to study the level of Buddhist Leadership of School Administrators under the Office of Phrapariyattidhamma General Education Department Area 7, 2) to compare the Buddhist Leadership of School Administrators under the Office of Phrapariyattidhamma General Education Department Area 7. The researcher collected the data from administrators totaling 88 persons by the questionnaire and analyzed the data by frequency, percentage, mean, Standard Deviation, t-test and One-way ANOVA.

The findings were as follows; 1) the Buddhist Leadership of School Administrators under the Office of Phrapariyattidhamma General Education Department Area 7 could be discussed results classified by different level that the overall was at high level mean (\bar{X} = 4.31). While considering in each aspect, it was found that the highest mean level was Moral Leadership (\bar{X} = 4.51), Selfless Leadership (\bar{X} = 4.26), Relative Leadership (\bar{X} = 4.24) and Proficient Leadership (\bar{X} = 4.23) respectively 2) The comparison of the Buddhist Leadership of School Administrators under the Office of Phrapariyattidhamma General Education Department Area 7 classified by position, work experience and degree found that the school administrators were in the different work experience and degree were statistically significantly different at 0.05. However, the school administrators were in the different position was not statistically significantly different.

Keywords: Leadership, Buddhist Leadership, School Administrator

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ได้รับความกรุณาและเอาใจใส่เป็นอย่างดีจากผู้ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ผู้ศึกษาได้รับความเมตตาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไพศาล สุวรรณน้อย ประธานกรรมการสอบ ดร.เอกชาติรี สุขเสน อาจารย์ที่ปรึกษา พระครูสุธีจรรย์วัฒน์, ผศ.ดร. พระครูธรรมมาภิสมัย, ผศ.ดร. และพระมหาศุภชัย สุภกิจใจ, ผศ.ดร. ที่เมตตาให้คำปรึกษา แนะนำช่วยเหลือ และแก้ไขสิ่งที่บกพร่อง อีกทั้งให้ความกระจ่างในด้านวิชาการเพื่อความถูกต้องสมบูรณ์ของสารนิพนธ์ฉบับนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร. รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง พระครูปลัดจักรพล สิริโร, ดร. อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง พระครูประดิษฐ์บุญธรรม ผู้อำนวยการ โรงเรียนสารคุณวิทยา พระมหาปฐมภูมิ ปณฺญาทีโป (จังพล) รองผู้อำนวยการ โรงเรียนสารคุณวิทยา และขอเจริญพรขอบคุณ ดร.จักรกฤษณ์ โปตาพล ผู้ช่วยอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพและแก้ไขข้อบกพร่องของเครื่องมือวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณและเจริญพรขอบคุณผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามทำงานวิจัยนี้สำเร็จด้วยดี

ขอเจริญพรขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่อำนวยความสะดวกด้วยดีเสมอมา ตลอดจนเพื่อนนักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาเขตอีสาน ทุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจแก่ผู้ศึกษาเสมอมา

ขออนุโมทนาขอบคุณ โยมมายสุกัญญา ตรีสวัสดิ์ ผู้ให้การอุปถัมภ์ด้านทุนการศึกษา ขอขอบคุณบิดา มารดา ครอบครัว และญาติมิตรทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ ที่คอยห่วงใยและเป็นกำลังใจให้ผู้ศึกษาตั้งแต่เริ่มเรียนจนถึงสำเร็จการศึกษา

คุณงามความดีและประโยชน์อันเกิดจากสารนิพนธ์เล่มนี้ ผู้ศึกษาขอใช้เป็นเครื่องสักการบูชาคุณพระรัตนตรัย พระคุณของบิดา มารดา ครูอาจารย์ ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ที่มีคุณค่ายิ่ง และขอแผ่คุณงามความดีนี้ให้แก่เพื่อนมนุษย์ สรรพสัตว์ทั้งหลาย และเจ้ากรรมนายเวร ถ้าท่านเหล่านั้นมีทุกข์ ขอให้พ้นจากทุกข์ ถ้าได้สุข ขอให้สุขยิ่ง ๆ ขึ้นไปเทอญ

พระมหาณัฐพล ปณฺญาพล (สิมพ์พันธ์)

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	3
1.3 คำถามการวิจัย.....	3
1.4 สมมติฐานการวิจัย.....	3
1.5 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
2 เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับผู้บริหารสถานศึกษา.....	6
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ.....	13
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธ.....	18
2.4 สภาพพื้นที่ที่ศึกษา.....	34
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	36
2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	39
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	40
3.1 กลุ่มเป้าหมาย.....	40
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	40
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	41
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้.....	42
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	43
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	43
4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	44

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4.3 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7.....	44
4.4 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7.....	49
5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	58
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	58
5.2 อภิปรายผล.....	61
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	64
บรรณานุกรม.....	66
ภาคผนวก.....	73
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย.....	74
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย.....	76
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือในการวิจัย.....	82
ภาคผนวก ง หนังสือขออนุญาตลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย.....	86
ภาคผนวก จ แบบสอบถามที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย.....	90
ภาคผนวก ฉ ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม และการคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ.....	96
ภาคผนวก ช ภาพการเก็บข้อมูล.....	100
ประวัติผู้วิจัย.....	102

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	ตารางสังเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงพุทธที่ใช้ในการบริหาร.....	28
4.1	แสดงค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ของข้อมูลทั่วไป ของกลุ่มเป้าหมาย.....	44
4.2	ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขต การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 โดยรวม.....	45
4.3	ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขต การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีความชอบธรรม.....	45
4.4	ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขต การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีความเสียสละ.....	46
4.5	ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขต การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี.....	47
4.6	ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขต การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ.....	49
4.7	ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขต การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามตำแหน่ง.....	50
4.8	ค่าเฉลี่ย (X) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามประเภทการทำงาน.....	51
4.9	แสดงค่าเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเขต 7 จำแนกตามประเภทการทำงาน.....	51
4.10	ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขต การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี จำแนกตามประเภทการทำงาน เป็นรายคู่.....	52
4.11	ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขต การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีความเสียสละ จำแนกตามประเภทการทำงาน เป็นรายคู่.....	52
4.12	ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขต การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ จำแนกตามประเภทการทำงาน เป็นรายคู่.....	53

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า	
4.13	ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 โดยรวมภาวะผู้นำเชิงพุทธ จำแนกตามประเภทการดำเนินงาน เป็นรายคู่.....	53
4.14	ค่าเฉลี่ย (X) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามระดับการศึกษา.....	54
4.15	แสดงค่าเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามระดับการศึกษา.....	54
4.16	ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี จำแนกตามระดับการศึกษา เป็นรายคู่.....	55
4.17	ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีความเสียสละ จำแนกตามระดับการศึกษา เป็นรายคู่.....	56
4.18	ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ จำแนกตามระดับการศึกษา เป็นรายคู่.....	56
4.19	ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีความชอบธรรม จำแนกตามระดับการศึกษา เป็นรายคู่.....	57
4.20	ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 โดยรวมภาวะผู้นำเชิงพุทธ จำแนกตามระดับการศึกษา เป็นรายคู่.....	57

สารบัญญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	39

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันนี้ ความเปลี่ยนแปลงของโลกเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งด้านวิทยาการและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้แต่ละประเทศไม่สามารถปิดตัวอยู่โดยลำพัง ต้องร่วมมือและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การดำรงชีวิตของคนในแต่ละประเทศ มีการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกันมากขึ้น มีความร่วมมือในการปฏิบัติภารกิจและแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันมากขึ้น มีความร่วมมือในการปฏิบัติภารกิจและแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันมากขึ้น ในขณะเดียวกันสังคมโลก ปัจจุบันนี้ได้มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาทำหน้าที่แทนแรงงานคน ทำให้มนุษย์ต้องเร่งพัฒนาทักษะต่าง ๆ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายในประเทศไทยต้องให้ความร่วมมือกันทั้งภาครัฐและเอกชน สถาบันต่าง ๆ ที่จะต้องร่วมมือกันพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศเพื่อให้ประเทศไทยมีศักยภาพมากพอในการต่อสู้บนเวทีโลก ซึ่งจะมีการนำยุทธศาสตร์ชาติมาเป็นกรอบในการพัฒนา (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย, 2555) โดยการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พุทธศักราช 2562-2580 ในยุทธศาสตร์ที่ 3 “ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน” เป็นยุทธศาสตร์ที่พัฒนาคนให้มีความพร้อมทั้งทางกาย ใจ สติปัญญา มีการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นเหตุเป็นผล มีคุณธรรมจริยธรรม โดยมีแนวทางในการพัฒนาคนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต มุ่งยกระดับคุณภาพทางการศึกษา ปลูกฝังระเบียบวินัย คุณธรรมจริยธรรม ซึ่งผู้ที่เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวคือ ผู้บริหารสถานศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564)

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมคู่กันไป เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ภิกษุสามเณรเป็นศาสนทายาทที่ดี มีความรู้ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติและมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม น้อมนำหลักธรรมและพระวินัยไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ชีวิต เกิดปัญญา สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และช่วยเผยแผ่ ปกป้องพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง และส่งเสริมสันติสุขให้แก่สังคมไทย และสังคมโลกสืบไป ด้วยเหตุนี้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจึงส่งเสริมให้วัดที่มีความพร้อมในทุก ๆ ด้านจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และขยายชั้นเรียนในระดับสูงขึ้น เพื่อสร้างประโยชน์แก่สังคม พระพุทธศาสนาและประเทศ (กองพุทธศาสนศึกษาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2555) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีลักษณะการบริหารโดยมีสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ควบคุมส่งเสริมการจัดการศึกษาโดยตรง การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมในปัจจุบันมีการบริหารคล้ายกับโรงเรียนสายสามัญทั่วไป แต่การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมจะเน้นการจัดการศึกษาด้านพุทธศาสนากับสมณะเพศ ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมควรมีคุณลักษณะผู้บริหารแบบมืออาชีพ มีความรู้ความสามารถสูง เพราะเชื่อว่าโรงเรียนจะมีคุณภาพหรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้บริหารเป็นสำคัญ แต่เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติ

ธรรมแผนกสามัญศึกษา ต้องพบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย ผู้บริหารจำนวนมากมีข้อบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ผู้นำทางด้านการบริหารงาน ขาดคุณธรรมจริยธรรมมาใช้ในการบริหาร (กรมการศึกษานอกกระทรวงศึกษาธิการ, 2535)

ภาวะผู้นำเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับผู้นำในการที่จะบริหารองค์การต่าง ๆ เพราะผู้นำต้องอาศัยภาวะผู้นำเป็นปัจจัยขับเคลื่อนในการพัฒนาองค์การนั้น ๆ และในขณะเดียวกันผู้นำควรเป็นผู้ที่มีหลักธรรมในการบริหารชุมชนหรือองค์การให้มีความสุข ไม่ให้เกิดความขัดแย้ง และเป็นผู้ที่สามารถไกลเกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นได้ คุณลักษณะของบุคคลที่มีภาวะผู้นำจะต้องมี คือ คุณลักษณะภายนอก คุณลักษณะภายใน และมีความแตกต่างจากบุคคลอื่น มีความสามารถทำให้ผู้อื่นคล้อยตาม เคารพเชื่อฟังและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานมีรูปแบบ โดยใช้วิธีการบริหารที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ถือว่าหลักธรรมที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นพบเป็นหลักปฏิบัติที่สามารถนำมาใช้พัฒนาภาวะผู้นำได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ผู้นำทางพระพุทธศาสนาควรเป็นผู้รู้จักและควรประยุกต์ใช้หลักธรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้ปกครองหรือผู้นำที่ปรากฏในพระไตรปิฎก รวมทั้งควรมีความอดทนอดกลั้น มีจิตใจหนักแน่นมั่นคง เป็นผู้นำที่เน้นคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม ความซื่อสัตย์ มีความละเอียดรอบคอบ โดยไม่ทำความชั่วและเกรงกลัวผลของความชั่ว ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น โดยมุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่ปวงชนหรือหมู่คณะ เป็นผู้เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (สุธานศ และบรรจบ, 2559) จึงเป็นหน้าที่ของผู้นำที่จะต้องฝึกฝนพัฒนาตนเอง เพราะว่าการฝึกก็คือการศึกษา ศึกษาก็คือพัฒนา พัฒนาชีวิตด้วยการศึกษา โดยคนต้องฝึกตนให้ดียิ่งขึ้น เอาดีได้ด้วยการฝึก ในเมื่อธรรมชาติของมนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องฝึก จะดีจะเล็ศจะประเสริฐได้ด้วยการฝึก ก็แสดงว่าการศึกษาเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ ที่จะต้องงอกงามไปด้วยการศึกษา จึงย้าให้ชัดอีกทีว่า มนุษย์ คือสัตว์ที่ต้องศึกษา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2564)

สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ตั้งอยู่ที่วัดศรีนวล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000 โดยมีความรับผิดชอบครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดเลย จังหวัดหนองบัวลำภู และจังหวัดขอนแก่น ปัจจุบันมีโรงเรียนทั้งสิ้น 44 โรงเรียน และมีห้องเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 135 ห้อง และห้องเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 91 ห้อง รวมทั้งสิ้น 226 ห้อง (ข้อมูลจาก กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2565) และจากสภาพทั่วไปของสถานศึกษาในสังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จากการประเมินศักยภาพภายในของการศึกษาพระปริยัติธรรม และสภาพแวดล้อมภายนอก พบว่า จุดอ่อน (Weakness) ของการศึกษาแผนกสามัญศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ยังมีทักษะและความรู้ที่ไม่เพียงพอต่อการบริหารสถานศึกษา และยังขาดการบริหารจัดการที่ชัดเจน มีประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาอยู่อีกมาก เช่น ด้านความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการศึกษา ด้านการนิเทศติดตามและประเมินผล ด้านการสร้างศาสนทายาท และการดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมถึงขาดภาวะผู้นำเชิงพุทธที่สมควรแก่การบริหารหรือทางวิชาการ

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 เพื่อทราบถึงระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา และเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขต

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และระดับการศึกษา

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7

1.3 คำถามการวิจัย

1.3.1 ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 อยู่ในระดับใด

1.3.2 ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ที่มีตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงพุทธแตกต่างกันหรือไม่

1.4 สมมติฐานการวิจัย

1.4.1 ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงพุทธแตกต่างกัน

1.4.2 ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงพุทธแตกต่างกัน

1.4.3 ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงพุทธแตกต่างกัน

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้ศึกษาได้มีความประสงค์ที่จะศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี 2) มีความเสียสละ 3) มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ 4) มีความชอบธรรม

1.5.2 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำนวน 88 คน

1.5.3 ขอบเขตด้านตัวแปร

1.5.3.1 ตัวแปรต้น

1.5.3.1.1 ตำแหน่ง ได้แก่ ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการ

1.5.3.1.2 ประสบการณ์การทำงาน ได้แก่ น้อยกว่า 5 ปี, ตั้งแต่ 5-10 ปี และมากกว่า 10 ปี

1.5.3.1.3 ระดับการศึกษา ได้แก่ ปริญญาตรี, ปริญญาโท และปริญญาเอก

1.5.3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี 2) ด้านมีความเสียสละ 3) ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ 4) ด้านมีความชอบธรรม

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.6.1 ภาวะผู้นำเชิงพุทธ หมายถึง คุณสมบัติของผู้นำที่นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปใช้ในการประพฤติปฏิบัติและบริหารงาน และชักจูงผลักดันผู้ปฏิบัติตามให้ดำเนินงานไปสู่เป้าหมายได้ สร้างความพอใจในหมู่สมาชิก และเป็นไปตามความคาดหวังของสังคม โดยอาศัยหลักธรรมเป็นแนวปฏิบัติร่วมกับการตัดสินใจในการบริหารงาน

1.6.2 มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์สร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น มีการติดต่อสื่อสารโดยมุ่งให้เกิดความร่วมมือกัน ติดต่อกันเกี่ยวข้องกันเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานเพื่อสัมฤทธิ์ผลที่ดี มีการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้ร่วมงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร มีหลักธรรมในการปฏิบัติงานคือความมีเมตตา มีความไม่โกรธ รู้จักพูดให้ได้ผล และจิตตะ คือการเอาใจใส่

1.6.3 มีความเสียสละ หมายถึง การให้ความช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน โดยการสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ เวลา หรือความสุขส่วนตัว มีการเผื่อแผ่แบ่งปันด้วยใจที่ประกอบด้วยความเมตตา มีความปรารถนาดีมีน้ำใจต่อผู้อื่น ไม่เอาเปรียบผู้อื่นเพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มีการเผื่อแผ่เกื้อกูลอันเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นเพื่อเป็นการลดอัตตาของตนเอง มีหลักธรรมคือมีการให้ทาน มีการเสียสละ มีจาคะ และมีกำลังแห่งการสงเคราะห์

1.6.4 มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ หมายถึง มีความรู้ความสามารถอย่างโดดเด่นในด้านที่ตนเองได้ศึกษามา มีทักษะและประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน มีความรู้และเทคนิคในงานที่ทำจนได้รับการยอมรับจากผู้ร่วมงาน มีความโดดเด่นด้านสติปัญญาและมีวิจรรณญาณที่ดีในการปฏิบัติงาน มีหลักธรรม คือมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ มีกำลังปัญญา มีวิมังสา ความหมั่นตรอง และແຄລงเรื่องลึกล้ำได้ชัดเจน

1.6.5 มีความชอบธรรม หมายถึง ผู้นำที่มีความซื่อสัตย์และมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตน ปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมและกฎหมาย ประพฤติตนได้ถูกต้องตามจารีตประเพณี เป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือจนได้รับการยอมรับและความเชื่อถือจากผู้ร่วมงาน มีหลักธรรม คือ มีสัจจะ มีความเที่ยงธรรม มีอุเบกขา และมีความสุจริต

1.6.6 ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคคลผู้มีความรู้ความสามารถ ซึ่งปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาอื่นที่จัดการศึกษาปฐมวัย ชั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญาทั้งของรัฐและเอกชน มีหน้าที่ในการวางแผน การจัดองค์กร

การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การควบคุมดูแล เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอน พัฒนาโรงเรียนและชุมชน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ผู้ศึกษาได้กำหนดการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี ทศนะ และ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับผู้บริหารสถานศึกษา
 - 2.1.1 ความหมายของผู้บริหารสถานศึกษา
 - 2.1.2 บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา
 - 2.1.3 คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ
 - 2.2.1 ความหมายของภาวะผู้นำ
 - 2.2.2 ความสำคัญของภาวะผู้นำ
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธ
 - 2.3.1 ความหมายของภาวะผู้นำเชิงพุทธ
 - 2.3.2 ความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพุทธ
 - 2.3.3 หลักธรรมที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธ
 - 2.3.4 ทศนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธ
- 2.4 สภาพพื้นที่ที่ศึกษา
 - 2.4.1 ข้อมูลทั่วไป สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7
 - 2.4.2 การประเมินศักยภาพภายในของการศึกษาพระปริยัติธรรม
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 2.5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 2.5.2 งานวิจัยต่างประเทศ
- 2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับผู้บริหารสถานศึกษา

2.1.1 ความหมายของผู้บริหารสถานศึกษา

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

Smith (1974) ให้ความหมายไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่งทั้งของรัฐและเอกชน

Gorton (1983) ให้ความหมายไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ตำแหน่งซึ่งเป็นผู้บริหารในหน่วยงานทางการศึกษา โดยมีลักษณะงานเกี่ยวกับการวางแผน การดำเนินงาน การประสานงาน การควบคุมดูแล และการนิเทศงาน ตลอดจนการติดตามและประเมินผลงานด้าน

วิชาการ การปกครอง ธุรกิจหรือบริหารทั่วไป ความสัมพันธ์กับชุมชนและปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

บุญจันทร์ จันท์เจียม (2548) ได้ให้ความเห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง การปฏิบัติภารกิจของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบในด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2549) ได้ให้ความหมายของผู้บริหารสถานศึกษา ว่า หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่งทั้งของรัฐและเอกชน โดยมีอำนาจหน้าที่ตามที่ตนได้รับมอบหมายจากผู้ที่มีอำนาจเหนือขึ้นไปตามระเบียบข้อบังคับหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรนั้นได้บัญญัติไว้

มนตรีพิทย ทรวงกิตติพิศาล (2552) ได้กล่าวถึง ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง การจัดการส่งเสริมช่วยเหลือกันของผู้เกี่ยวข้องที่จะผลักดันให้แผนยุทธศาสตร์ของสถานศึกษาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

จิระ งอกศิลป์ (2553) ให้ความหมายไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคคลซึ่งปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาอื่น ที่จัดการศึกษาปฐมวัยขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษาต่ำกว่าปริญญาทั้งของรัฐและเอกชน

เรืองยศ แวดล้อม (2556) ให้ความหมายไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้ที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารในยุคปัจจุบันต้องมีบทบาทในการจัดการพฤติกรรมขององค์กร ตลอดจนต้องมีความรู้ความเข้าใจในทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำเป็นอย่างดี ต้องรู้ถึงเทคนิคในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทและสถานการณ์ บทบาทเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำองค์กรให้ไปสู่จุดหมายปลายทางอย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืน ผู้นำที่ดีจะต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล นำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ

อาคม มากมีทรัพย์ (2556) ให้ความหมายไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษา โดยการนำสถานศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามภารกิจขององค์กร ซึ่งจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีจรรยาบรรณ มีคุณธรรม และคุณลักษณะเฉพาะ ใช้กระบวนการบริหารที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรและองค์กรภายในและภายนอกสถานศึกษา

พระครูสมุห์บัญชา วฑฒโน (2560) ให้ความหมายไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบวางแผนการปฏิบัติงาน กำหนดวิธีการดำเนินงานด้านวิชาการ ธุรกิจ กิจกรรม ควบคุมการเรียนการสอน จัดระเบียบให้เป็นไปตามระเบียบโดยการนำเทคนิคใหม่ ๆ ทางการศึกษา มาใช้และเผยแพร่ เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนพัฒนาโรงเรียนและชุมชน รวมถึงตนเองด้วย

พระมหาสมบุรณ์ สุธมโม (2560) ให้ความหมายไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคคลที่รับผิดชอบกระบวนการทำงานการดำเนินงานการศึกษาเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีหน้าที่บริหารที่สำคัญ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การนำ และการควบคุม ในองค์การธุรกิจเรียกผู้บริหารว่า ผู้จัดการ แต่ในหน่วยงานองค์การของรัฐเรียกว่า ผู้บริหาร

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพซึ่งรับผิดชอบและปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาแต่ละแห่ง ที่จัดการศึกษาปฐมวัย ขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษาต่ำกว่าปริญญาทั้งของรัฐและเอกชน โดยการนำสถานศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามภารกิจขององค์กร (Smith, 1974 ; Gorton, 1983 ; จิระ, 2553 ; อาคม, 2556) โดยมีอำนาจหน้าที่ตามที่ตนได้รับมอบหมายจากผู้ที่มีอำนาจเหนือขึ้นไปตามระเบียบข้อบังคับ หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรนั้นได้บัญญัติไว้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2549)

ผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่บริหารที่สำคัญ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การนำ การดำเนินงาน การประสานงาน การควบคุมดูแล และการนิเทศงาน ตลอดจนการติดตามและประเมินผลงานด้านวิชาการ กิจกรรมควบคุมการเรียนการสอน การปกครอง ธุรการหรือบริหารทั่วไป ความสัมพันธ์กับชุมชนและปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้บริหารในยุคปัจจุบันต้องมีบทบาทในการจัดการพฤติกรรมขององค์กร ตลอดจนต้องมีความรู้ความสามารถ มีจรรยาบรรณ มีคุณธรรม คุณลักษณะเฉพาะ ความเข้าใจในทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำเป็นอย่างดี ต้องรู้ถึงเทคนิคและกระบวนการบริหารที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากร และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทและสถานการณ์ (Gorton, 1983; บุญจันทร์, 2548; อาคม, 2556; เรืองยศ, 2556; พระมหาสมบุญ, 2560; พระครูสมุห์บัญชา, 2560) บทบาทเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำองค์กรให้ไปสู่จุดหมายปลายทางอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ผู้นำที่ดีจะต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล นำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ (มนทิพย์, 2552; เรืองยศ, 2556)

ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างมากในการรับผิดชอบกระบวนการทำงาน การดำเนินงานการศึกษา และการขับเคลื่อนการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน พัฒนาโรงเรียนและชุมชน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ (เรืองยศ, 2556; พระครูสมุห์บัญชา, 2560; พระมหาสมบุญ, 2560)

สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคคลผู้มีความรู้ความสามารถ ซึ่งปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาอื่นที่จัดการศึกษาปฐมวัย ขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญาทั้งของรัฐและเอกชน มีหน้าที่ในการวางแผน การจัดองค์การ การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การควบคุมดูแล เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอน พัฒนาโรงเรียนและชุมชน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.2 บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา

การที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะสามารถบริหารจัดการองค์กรให้ประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้บรรลุตามจุดหมายของการจัดการศึกษา โดยบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางของการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม มี 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550 ; สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2554)

นักวิชาการได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่สอดคล้องกัน ดังนี้

1) บทบาทหน้าที่ในการอำนวยความสะดวก ซึ่งจะต้องมีลักษณะ คือ เข้าใจตนเองและผู้อื่น สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชาได้ เป็นผู้ให้บริการ (Steward) คือ อำนวยความสะดวก ให้ความสะดวก ให้บริการความช่วยเหลือ ลงไปช่วยเหลือทุกอย่าง การเป็นผู้อำนวยความสะดวกทั้งทางด้านวิชาการ เช่น การจัดสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ ตำรา เทคโนโลยีช่วยการเรียน การสอน และอุปกรณ์ส่งเสริมการเรียนรู้ต่าง ๆ ตลอดจนการสร้างบรรยากาศการทำงานให้ได้ผลงานเต็มที่ บริหารเวลา จัดการความเครียด และจัดสภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ เช่น แหล่งเรียนรู้และ ศูนย์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและจัดบรรยากาศของโรงเรียนให้อบอุ่นเพื่อให้ผู้เรียนมีความรักที่จะเรียนรู้และรู้จักแสวงหาความรู้ (รังสรรค์, 2549 ; พจน์, 2549 ; ธีระ, 2550 ; เกรียงศักดิ์, 2560)

2) บทบาทในการติดตามผลประเมินผล ได้แก่ ติดตามผลงานของแต่ละบุคคล ติดตามผลงานของกลุ่มในภาพรวม และบริหารผลงานขององค์การ การประเมินผลโดยส่งเสริมการประเมินผลภายในสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติเพื่อรองรับการประเมินผลภายนอก มีการนำผลประเมินผู้เรียนมาใช้กำหนดนโยบายของสถานศึกษา เพื่อให้เป็นกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและครบวงจร (รังสรรค์, 2549; ธีระ, 2550; Knezevich, 2555; เกรียงศักดิ์, 2560)

3) บทบาทในการประสานงาน ได้แก่ บริหารโครงการ ออกแบบงาน และประสานกลุ่มงาน/ทีมงาน จากต่างสายงาน ประสานความสัมพันธ์กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน โดยอาศัยความร่วมมือขององค์กรบุคคลหรือคณะกรรมการเพื่อสร้างเครือข่ายผู้สนับสนุน ทรัพยากรต่าง ๆ ได้แก่ ทรัพยากรงบประมาณ ทรัพยากรบุคคล เช่น ผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีความรู้ และ ประสบการณ์พิเศษที่โรงเรียนต้องการมาช่วยพัฒนาทรัพยากรด้านการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ เช่น อุปกรณ์การเรียนการสอน อุปกรณ์กีฬา สื่อและเทคโนโลยี มีความอิสระและคล่องตัวในการบริหารควบคุมไปกับความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (รังสรรค์, 2549; ธีระ, 2550; ศิริชัย, 2554; Knezevich, 2555)

4) บทบาทเป็นผู้นำด้านนวัตกรรม ได้แก่ ปรับตัวได้กับการเปลี่ยนแปลง มีความคิดอย่างสร้างสรรค์และสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้น การส่งเสริมเทคโนโลยีเพื่อให้ทันต่อความเจริญก้าวหน้าทั้งในและต่างประเทศให้สอดคล้องกับยุคสังคมแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริมในด้านการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาให้มีความสามารถและทักษะในด้านหน้าที่และกระบวนการ มีการพัฒนาตนเองให้ทันสมัยในวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (รังสรรค์, 2549; ธีระ, 2550; ศิริชัย, 2554; เกรียงศักดิ์, 2560)

5) บทบาทของการเป็นนักประชาสัมพันธ์ที่ดี ได้แก่ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารของโรงเรียนให้ชุมชนและสาธารณชนทราบโดยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน ตลอดจนสร้างการมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของสถานศึกษาทุกด้านอย่างต่อเนื่อง สร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชนให้ผู้ปกครองและชุมชนเป็นทั้งผู้ให้ ผู้รับ ผู้ร่วมหุ้น ผู้สนับสนุนทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ช่วยเหลือดูแลทรัพยากรบุคคลในโรงเรียน ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ มีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาในกรณีเกิดปัญหาขึ้นในโรงเรียน (ธีระ, 2550; ศิริชัย, 2554; Knezevich, 2555; เกรียงศักดิ์, 2560)

นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษายังต้องมีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากรในโรงเรียน มีบทบาทในการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาให้เป็นมืออาชีพทั้งในด้านมาตรฐานวิชาชีพคุณธรรมจริยธรรมให้มีความสามารถและทักษะ การส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากรในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยส่งเสริมให้เข้ารับการฝึกอบรม เข้าร่วมประชุมสัมมนา และไปทัศนศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ให้ทันต่อความเจริญก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงของโลก เพื่อสามารถนำมาประยุกต์และปรับปรุงในการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น (ธีระ, 2550; ศิริชัย, 2554; พรชัย, 2557) มีบทบาทในการสร้างแรงจูงใจ โดยเป็นผู้มีทัศนคติในเชิงบวกกับผู้ร่วมงาน มีความยืดหยุ่นในการทำงาน สร้างความเชื่อมั่นและเข้าใจในความต้องการของฝ่ายต่าง ๆ ให้ความสำคัญในความพยายามของทีมและสร้างแรงจูงใจในการทำงานด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การแสดงความขอบคุณ การเผยแพร่ผลงานของทีม ให้ขวัญกำลังใจ ยกย่องเชิดชูเกียรติ การบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ตลอดจนวินัยและการรักษาวินัย (ธีระ, 2550; ศิริชัย, 2554; พรชัย, 2557) มีบทบาทเป็นผู้บริหารการเรียนการสอน คือ การบริหารงานวิชาการให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ประสานความร่วมมือกับครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่น ๆ จัดภารกิจงานให้ครอบคลุมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การวัดผลประเมินผล การวิจัยการพัฒนาสื่อนวัตกรรม เทคโนโลยีทางการศึกษาแหล่งเรียนรู้ และการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (Knezevich, 2555; พรชัย, 2557; เกรียงศักดิ์, 2560)

จากการบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึง สามารถสรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย บทบาทในการอำนวยความสะดวก บทบาทในการติดตามผลประเมินผล บทบาทในการประสานงาน บทบาทในการเป็นผู้นำด้านนวัตกรรม บทบาทในการเป็นนักประชาสัมพันธ์ที่ดี บทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากรในโรงเรียน บทบาทในการสร้างแรงจูงใจ และบทบาทในการเป็นผู้บริหารการเรียนการสอน

2.1.3 คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา

คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษานั้น เป็นลักษณะแบบอย่าง หรือคุณสมบัติที่ดีของผู้บริหารที่ส่งเสริมให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ มีนักปราชญ์ นักการศึกษา และนักวิชาการ ได้แสดงทัศนะหรือความคิดเห็นไว้ ดังต่อไปนี้

เสมอ พรหมพวงแก้ว (2534) ได้เสนอคุณลักษณะของผู้บริหารไว้ 5 ประการคือ 1) เป็นนักปกครองที่ดี ซึ่งจะสร้างความยอมรับด้วยกันทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งกายและใจ 2) เป็นนักบริหารที่ดี คือ ต้องมีคุณธรรม ต้องมีความพอใจในการแก้ปัญหา 3) เป็นนักพัฒนาที่ดี คือ ต้องพัฒนาให้ได้ทั้ง 3 ด้าน คือ พัฒนาตนเอง พัฒนางาน และพัฒนาผู้ร่วมงาน 4) เป็นผู้มีความคิดริเริ่ม 5) เป็นผู้ที่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานและสังคมว่าเป็นผู้ที่เหมาะสม

รุ่ง แก้วแดง (2541) กล่าวถึงคุณลักษณะหรือภาพลักษณ์ของผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่จะต้องมีความเป็นผู้นำทางวิชาการที่เข้มแข็ง เป็นผู้จัดการที่เฉียบแหลม เป็นผู้ประสานชุมชนที่ดี เป็นผู้อำนวยการที่เชี่ยวชาญ และเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองอนาคตของโรงเรียนในทางสร้างสรรค์

สุพล วังสินธ์ (2543) ได้สรุปลักษณะที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างมืออาชีพในยุคปฏิรูปการศึกษา ไว้ว่า 1) มีวิสัยทัศน์กว้างไกล 2) มีบุคลิกภาพประชาธิปไตย ใช้หลักเหตุผลในการบริหาร 3) มีจิตสำนึกในความมุ่งมั่น 4) ใจกว้าง เปิดโอกาสให้ครูมีเสรีภาพในการคิด 5) ปฏิบัติการเปลี่ยนแปลงจัดการเรียนรู้ให้เกิดตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา 6) มีศักยภาพในการจัดการระบบบริหารโรงเรียน โดยการนำระบบคุณธรรมมาใช้ในโรงเรียน 7) สร้างขวัญกำลังใจให้ครูมีกำลังใจที่จะเป็นครูดี ครูเก่ง ครูที่ปรึกษา (Mentor)

สมบัติ บุญประเคน (2544) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคปฏิรูปการศึกษาไว้ว่า ต้องมีทั้ง 6 ป สรุปได้ดังนี้ 1) ปฏิรูป การทำงานของผู้บริหารแบบนี้จะเป็นนักคิด นักพัฒนา ปรับเปลี่ยนหน่วยงาน และพัฒนางานตลอดเวลา การดำเนินงานต้องทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก 2) ประชาธิปไตย เป็นการบริหารงานที่ผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้บังคับบัญชาจะต้องพบกันครึ่งทาง หาแนวทางที่พึงประสงค์ให้ได้ ผู้บริหารจะต้องตัดสินใจปัญหาที่ไม่มีทางออกให้ได้ ผู้บริหารจะต้องมีบุคลิกภาพและการทำงานเป็นประชาธิปไตย 3) ประสาน เป็นลักษณะของผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพมาก ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี การทำงานจะคำนึงถึงผลสำเร็จของงานเป็นสำคัญ รู้จักใช้ความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด ให้เกียรติและยกย่องอย่างสมศักดิ์ศรี 4) ประนีประนอม บุคลิกลักษณะของผู้บริหารแบบนี้ จะพยายามไม่ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความขัดแย้ง สิ่งใดที่พอยอมได้ก็ยอม 5) ประชาสัมพันธ์ ผู้บริหารลักษณะนี้ จะมีบุคลิกที่ว่าจะทำอะไร จะพูดที่ไหนจะเป็นเรื่องสำคัญทุกเรื่อง มีความสามารถในการโน้มน้าวใจสูง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี 6) ประชาสงเคราะห์ ผู้บริหารลักษณะนี้ จะให้ความช่วยเหลือผู้ร่วมงานทุกเรื่อง เป็นห่วงเป็นใยตลอดเวลา จะประสานงานกับหน่วยงานอื่นเพื่อขอความช่วยเหลือก็มีความเป็นกัลยาณมิตรกับทุกคน

เฉลิมชัย สมท่า (2547) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ดีของผู้บริหารสถานศึกษา ไว้ดังนี้ 1) ความเป็นผู้นำ (Leadership) คือ มีอิทธิพลในตนเองสูงกว่าอิทธิพลอื่น ๆ ของบุคคลในกลุ่ม และสามารถชักนำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหน่วยงานได้ คุณสมบัติด้านนี้ประกอบด้วยลักษณะต่าง ๆ คือ มีความร่าเริงแจ่มใสและอดทน สามารถตัดสินใจ และชักจูงใจคน มีความรับผิดชอบ ฉลาดและไหวพริบดี มีความอดุสาหะ วิริยะ มีความเสียสละ มีบุคลิกภาพและมีความเป็นประชาธิปไตย 2) มีความรู้และประสบการณ์ (Knowledge and experience) เป็นคุณสมบัติที่เกี่ยวกับงานในอาชีพของผู้บริหาร โดยเฉพาะเช่น มีความรู้และประสบการณ์ มีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของงาน และรู้เท่าทันเหตุการณ์ 3) มียุทธศาสตร์สัมพันธ์ที่ดี (Human relationship) ผู้บริหารจะต้องทำงานร่วมกับบุคคลทั้งนอกและในสถานศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี ซึ่งประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญ ๆ คือ ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความเสมอต้นเสมอปลาย ยกย่องชมเชย รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความยืดหยุ่น เปิดเผย และเป็นกันเอง 4) มีคุณธรรมสูง (Virtue) คุณธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้บริหารให้ประพฤติแต่สิ่งที่ดีงาม ได้แก่ มีความยุติธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความจงรักภักดี และมีศีลธรรม มีสุขภาพดี (Healthy) คือมีสุขภาพกาย (Physical health) และมีสุขภาพจิตดี (Mental health) สุขภาพจะเป็นเครื่องเสริมการปฏิบัติงานให้ถูกต้องและสม่ำเสมอ

พระธรรมโกศาจารย์ (2549) ได้กล่าวไว้ว่า นักบริหารจะทำหน้าที่สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ถ้ามีคุณลักษณะ 3 ประการ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในทุติยปาปนิคสูตร ดังนี้ 1) จักขุมา หมายถึง มีปัญญามองการณ์ไกล เช่น ถ้าเป็นพ่อค้าหรือนักบริหารธุรกิจ ต้องรู้ว่าสินค้าไหนได้ราคาถูก แล้วนำไป

ขายที่ไหนจึงจะได้ราคาแพง ในสมัยนี้ต้องรู้ว่าหุ้นจะขึ้นหรือจะตก ถ้าเป็นนักบริหารทั่วไปต้องสามารถวางแผนและฉลาดในการใช้คน คุณลักษณะข้อแรกนี้ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Conceptual Skill หรือ ความชำนาญในการใช้ความคิด 2) วิธูโร หมายถึง การจัดธุระได้ดี มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น พ่อค้าเพชรต้องดูออกกว่าเป็นเพชรแท้หรือเพชรเทียม แพทย์หัวหน้าคณะผ่าตัดต้องเชี่ยวชาญการผ่าตัด คุณลักษณะที่สองนี้ ตรงกับคำว่า Technical Skill คือ ความชำนาญด้านเทคนิค 3) นิสยสัมปันโน หมายถึง พี่พวออาศัยคนอื่นได้เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี เช่น พ่อค้าเดินทางไปค้าขายต่างเมือง ก็มีเพื่อนพ่อค้าในเมืองนั้น ๆ ให้ที่พักอาศัยหรือให้กู้ยืมเงินเพราะมีเครดิตดี นักบริหารที่ดีต้องผูกใจคนไว้ได้ คุณลักษณะที่สามนี้สำคัญมาก “นกไม่มีขน คนไม่มีเพื่อน ขึ้นสู่ที่สูงไม่ได้” ข้อนี้ ตรงกับคำว่า Human Relation Skill คือ ความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา จากทัศนะของนักปราชญ์ นักการศึกษา และนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น สามารถจำแนกได้ดังนี้ 1) ความเป็นผู้นำ คือ มีอิทธิพลในตนเองสูงกว่าอิทธิพลอื่น ๆ ของบุคคลในกลุ่ม และสามารถชักนำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหน่วยงานได้ เป็นบริหารและนักปกครองที่ดี มีบุคลิกภาพประชาธิปไตย ใช้หลักเหตุผลในการบริหาร รู้จักใช้ความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด ให้เกียรติและยกย่องอย่างสมศักดิ์ศรี 2) มีความฉลาดเฉียบแหลม ไหวพริบดี มีความรู้และประสบการณ์ (Knowledge and experience) เช่น มีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของงาน และรู้เท่าทันเหตุการณ์ จัดการธุระได้ดี มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน 3) เป็นผู้ประสานชุมชนที่ดี ผู้บริหารลักษณะนี้ จะมีบุคลิกที่ว่าจะทำอะไร จะพูดที่ไหน จะเป็นเรื่องสำคัญทุกเรื่อง โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องทำงานร่วมกับบุคคลทั้งนอกและในสถานศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี (Human relationship) มีความสามารถในการโน้มน้าวใจสูง 4) มีคุณธรรม ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้ประพฤติแต่สิ่งที่ดีงาม ได้แก่ มีความยุติธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความจงรักภักดี และมีศีลธรรม นอกจากนี้ ผู้บริหารจะต้องมีสุขภาพดี (Healthy) คือมีสุขภาพกาย (Physical health) และมีสุขภาพจิตดี (Mental health) เพราะสุขภาพจะเป็นเครื่องเสริมการปฏิบัติงานให้ถูกต้องและสม่ำเสมอ รวมถึงการมีศักยภาพในการจัดการระบบบริหารโรงเรียน โดยการนำระบบคุณธรรมมาใช้ในโรงเรียน 5) เป็นนักพัฒนาที่ดี คือ มีจิตสำนึกในความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาให้ได้ทั้ง 3 ด้าน คือ พัฒนาคณะพัฒนางาน และพัฒนาผู้ร่วมงาน การทำงานของผู้บริหารแบบนี้ จะเป็นนักคิด นักพัฒนา ปรับเปลี่ยนหน่วยงาน และพัฒนางานตลอดเวลา การดำเนินงานต้องทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก 6) ความเป็นผู้นำทางวิชาการที่เข้มแข็งและอดทน มีความอดสาหะ วิริยะ มีความเสียสละ ปฏิบัติการเปลี่ยนแปลงจัดการเรียนรู้ให้เกิดตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา สร้างขวัญกำลังใจให้ครูมีกำลังใจที่จะเป็นครูดี ครูเก่ง 7) เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีปัญญามองการณ์ไกล มองอนาคตของโรงเรียนในทางสร้างสรรค์ ถ้าเป็นนักบริหารทั่วไปต้องสามารถวางแผนและฉลาดในการใช้คน คุณลักษณะข้อแรกนี้ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Conceptual Skill หรือ ความชำนาญในการใช้ความคิด 8) ได้รับการยอมรับ มีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ เป็นผู้ที่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานและสังคมว่าเป็นผู้ที่เหมาะสม 9) เป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้บริหารลักษณะนี้ จะให้ความช่วยเหลือผู้ร่วมงานทุกเรื่อง เป็นห่วงเป็นใยตลอดเวลา จะประสานงานกับหน่วยงานอื่นเพื่อขอความช่วยเหลือ 10) ใจกว้าง เปิดโอกาสให้ครูมีเสรีภาพในการคิด เป็นกัลยาณมิตรกับทุกคน

11) ประนีประนอม บุคลิกลักษณะของผู้บริหารแบบนี้ จะพยายามไม่ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความขัดแย้ง สิ่งใดที่พอยอมได้ก็ยอม มีความยืดหยุ่น เปิดเผยและเป็นกันเอง 12) เป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างและส่งเสริมให้เกิดความคิดใหม่ ๆ ในงาน คิดสร้างสรรค์ในการเผชิญกับสิ่งที่ท้าทายหรือความเสี่ยง 13) มีความร่าเริง แจ่มใส ให้คำปรึกษากับผู้ใต้บังคับบัญชาได้อย่างดี 14) กล้าตัดสินใจ ผู้บริหารจะต้องตัดสินใจปัญหาที่ไม่มีทางออกให้ได้ หาแนวทางที่พึงประสงค์ให้ได้ 15) มีความรับผิดชอบ เอาใจใส่ในหน้าที่การงานเพื่อให้เกิดความสำเร็จ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

2.2.1 ความหมายของภาวะผู้นำ

ในการบริหารจัดการองค์กรนั้น ย่อมต้องการบุคคลที่มีภาวะผู้นำที่จะมาช่วยนำพาสมาชิกในองค์กรปฏิบัติงาน เพื่อไปสู่จุดหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำไว้ดังนี้

Ralph Stogdill (1950) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการใช้อิทธิพลต่อกลุ่มในองค์กร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

Ordway Tead (1956) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ เป็นการประกอบกันของลักษณะที่บุคคลชี้้นำให้บุคคลอื่นกระทำการเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตนต้องการได้

Rensis Likert (1967) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ คือ กระบวนการซึ่งผู้นำจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับความคิด ความคาดหวัง ค่านิยม และความสามารถในการติดต่อพบปะเจรจากันกับบุคคลที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้น เพื่อจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน ผู้นำต้องแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเห็นว่า ควรสนับสนุนในความสามารถของเขา

อุทัย หิรัญโต (2523) ได้รวบรวมเสนอความหมายของ ภาวะผู้นำ ไว้ดังนี้

1) ภาวะผู้นำ คือ การที่บุคคลในความสัมพันธ์ซึ่งมีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการ และอำนวยความสะดวกโดยกระบวนการติดต่อสื่อสาร ติดตามซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

2) ภาวะผู้นำในทางปฏิบัติ คือ การที่ผู้บริหารของกลุ่มทำหน้าที่เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวก จูงใจ ริเริ่ม ประนีประนอม และประสานงาน โดยอาศัยอำนาจหน้าที่และอำนาจบารมี เป็นเครื่องมือในการบริหารเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

3) ภาวะผู้นำ คือ ความสามารถของบุคคลในการทำแผนงานและคำวินิจฉัยของเขาให้เป็นที่ยอมรับด้วยความเต็มใจในหมู่ผู้ตามทั้งหลาย

4) ภาวะผู้นำ คือ วิธีการจูงใจให้บุคคลแต่ละคนทำงาน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์

5) ภาวะผู้นำ คือ กิจกรรมในการใช้อิทธิพลจูงใจประชาชน ให้ร่วมมือปฏิบัติเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งคนเหล่านั้นเห็นว่าเป็นสิ่งอันพึงปรารถนา

นงลักษณ์ สิทธิวิวัฒน์ (2544) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการ มิใช่บุคคล เป็นกระบวนการของการใช้อิทธิพลเหนือกลุ่มเพื่อกำหนดเป้าหมายและการบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม ผู้นำไม่เพียงแต่ยืนอยู่เบื้องหลังกลุ่มที่คอยแต่วางแผนและผลักดัน แต่ผู้นำจะต้องยืนอยู่ข้างหน้ากลุ่มและนำกลุ่มปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย

นิตย สัมมาพันธ์ (2546) ได้ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำ คือ พลังชนิดหนึ่งสามารถส่งแรงกระทำอันก่อให้เกิดการขับเคลื่อนกลุ่มคนและระบบองค์กรไปสู่การบรรลุเป้าประสงค์

พระพรหมคุณาภรณ์ (2549) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง คุณสมบัติเช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม

พระธรรมโกศาจารย์ (2549) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ภาวะผู้นำ คือ ผู้ที่สามารถชักพาให้คนอื่นเคลื่อนไหวหรือให้กระทำการในทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้

พระครูสุริจันทนิวิฐ (2549) ได้ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำ คือ การที่ผู้นำใช้อิทธิพลหรืออำนาจหน้าที่ในความสัมพันธ์ซึ่งมีอยู่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยความสะดวก โดยใช้กระบวนการติดต่อซึ่งกันและกันเพื่อมุ่งให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

วิโรจน์ สารรัตนะ (2555) ได้อธิบายถึงภาวะผู้นำว่าเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารจะให้มียุทธวิธีต่อพฤติกรรมของผู้อื่นมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง ความรู้ความสามารถของบุคคลที่จะชักพาให้คนอื่นเคลื่อนไหวหรือกระทำการในทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้ มีอิทธิพลและแรงจูงใจในการชักนำผู้ใต้บังคับบัญชาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้อย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

2.2.2 ความสำคัญของภาวะผู้นำ

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของภาวะผู้นำไว้ดังนี้

กิตติพันธ์ รุจิรกุล (2539) กล่าวถึง ความสำคัญของผู้นำต่อการบริหารองค์การว่า ในการบริหารงานของหน่วยงานหรือองค์การใดก็ตาม ผู้นำเป็นประจวบเหมาะที่ขององค์การ เป็นตัวแทนองค์การและเป็นจุดรวมแห่งพลังอันเป็นพลังร่วมของบุคคลในองค์การหรือหน่วยงานนั้น ดังนั้น ผู้นำจึงเป็นเสมือนหลักชัยในการดำเนินงาน โดยเฉพาะต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและต่อผลงานโดยส่วนรวม ความสามารถและลักษณะของผู้นำมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคุณภาพและคุณค่าขององค์การ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานในองค์การ หรือหน่วยงานราชการนั้น ๆ เป็นอย่างดี และนอกจากนี้ ผู้นำยังเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงานอีกด้วย ผู้นำของหน่วยงานเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อสถานภาพของผู้ใต้บังคับบัญชาและต่อผลการปฏิบัติของหน่วยงานที่เขาสังกัด ทั้งนี้ เพราะผู้นำเป็นผู้ที่มีอิทธิพลเหนือผู้ที่อยู่ภายใต้อำนาจบังคับบัญชาและมีอิทธิพลซึ่งสามารถทำให้ผลการปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ หรืออาจผิดเป้าประสงค์ได้

ชูชาติ พวงสมจิตร (2544) ได้สรุปความสำคัญเกี่ยวกับภาวะผู้นำว่า องค์การแต่ละองค์การประกอบด้วยปัจจัยสำคัญที่สุดคือ คน ซึ่งธรรมชาติของคนหากมีคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาอยู่ร่วมกัน จะเกิดปฏิสัมพันธ์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน คือการยอมรับอิทธิพลทางใจและการลงมือปฏิบัติตามผู้มีอิทธิพลเหนือกว่า กำหนดให้เกิดการร่วมมือร่วมใจดำเนินการไปสู่จุดหมาย โดยที่ทุกคนเกิดความพึงพอใจด้วย ในภาวะเช่นนี้ “ผู้นำ” จึงเป็นผู้มีบทบาท “นำ” เพื่อนร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชาในด้านต่าง ๆ ดังนี้ การกำหนดนโยบายของกลุ่มหรือหน่วยงาน การวางแผนผู้เชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้ประสานงาน เป็นผู้ให้ความสะดวก เป็นผู้ติดตามดูแลให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือ เป็นผู้รับผิดชอบแทนหน่วยงานนั้น ๆ หรือเป็นตัวแทนติดต่อกับคนภายนอก และเป็นตัวแทนหรือสัญลักษณ์ของกลุ่ม

พัชรี จิริจรัชชัย (2545) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภาวะผู้นำที่มีต่อกระบวนการบริหารดังต่อไปนี้ ภาวะผู้นำมีความสำคัญต่อกระบวนการบริหารในทุกระบบงาน ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างศักยภาพของผู้นำให้เต็มความสามารถ ทำให้เกิดอิทธิพลในการครองใจผู้ร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชาให้ร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงาน ทั้งยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้นำเกิดบารมี ได้ความเชื่อมั่น ความนับถือ กำลังใจ ความอบอุ่นในการรวมทีมหรือกลุ่มดำเนินกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2545) ได้ศึกษาความสำคัญของภาวะผู้นำต่อองค์การได้สรุปไว้ดังนี้

1. เป็นส่วนที่ดึงดูดความรู้ความสามารถต่าง ๆ ในตัวผู้บริหารออกมาใช้ กล่าวได้ว่าผู้บริหารที่มีความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องงานมากมายเพียงใดก็ตาม แต่ถ้าหากขาดภาวะผู้นำแล้วความรู้ความสามารถดังกล่าว จะไม่ได้ถูกนำออกมาใช้หรือไม่มีโอกาสใช้อย่างเต็มที่ เพราะไม่สามารถกระตุ้นหรือชักจูงผู้อื่นให้คล้อยตามปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

2. ช่วยประสานความขัดแย้งต่าง ๆ ภายในหน่วยงาน หรือองค์การจะประกอบด้วย บุคคลจำนวนหนึ่งมารวมกัน จะมากหรือน้อยแล้วแต่ขนาดของหน่วยงานหรือองค์การ ซึ่งบุคคล เหล่านี้มีความแตกต่างกันในหลาย ๆ เรื่อง เช่น การศึกษา ประสบการณ์ ความเชื่อ ฯลฯ การที่บุคคล มีความแตกต่างกันในเรื่องดังกล่าวมาอยู่รวมกันภายในหน่วยงานหรือองค์การ มักก่อให้เกิดความขัดแย้ง แต่ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งในรูปใด ถ้าผู้บริหารในหน่วยงานหรือองค์การ มีภาวะผู้นำที่มีคนยอมรับ นับถือแล้วก็มักจะประสานหรือช่วยบรรเทาความขัดแย้งระหว่างบุคคลในหน่วยงานหรือ องค์การได้ โดยการชักจูง ประนีประนอม หรือประสานประโยชน์เพื่อให้บุคคลต่าง ๆ ในหน่วยงานหรือองค์การมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและร่วมกัน พินฝ่าอุปสรรคเพื่อให้หน่วยงานที่มีความ เจริญก้าวหน้า

3. ช่วยโน้มน้าวชักจูงให้บุคลากรทุ่มเทความรู้ความสามารถให้แก่องค์การ องค์การ จะต้อง มีปัจจัยเอื้ออำนวยหลายอย่างที่จะทำให้สมาชิกตั้งใจและทุ่มเทในการทำงาน เช่น การจัดบุคคล ทำงานตรงตามความถนัดและความสามารถ ผู้บังคับบัญชาต้องรู้จักรับฟังความคิดเห็น การประเมิน การปฏิบัติงานก็ต้องมีความยุติธรรม และสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ขาดเสียมิได้ก็คือ ผู้บริหารของ องค์การมีภาวะผู้นำที่จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดการยอมรับ เกิดความศรัทธา และความเชื่อมั่นว่า ผู้บริหารไม่เพียงแต่นำองค์การให้อยู่รอดเท่านั้น แต่จะนำความเจริญก้าวหน้า ความภาคภูมิใจ เกียรติยศ ชื่อเสียง และความสำเร็จมาสู่องค์การ

4. เป็นหลักยึดให้แก่บุคลากร เมื่อหน่วยงานหรือองค์การเผชิญสภาวะคับขันหรือ สภาวะที่อาจกระทบถึงความอยู่รอด ภาวะผู้นำของผู้บริหารจะยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้น เพราะใน สภานั้นผู้บริหารจะต้องเพิ่มความระมัดระวัง ความรอบคอบ ความเข้มแข็ง และกล้าตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพต่าง ๆ ภายในหน่วยงานหรือองค์การที่ขาดประสิทธิภาพต่าง ๆ ให้รอดพ้นจากสภาวะคับขันดังกล่าว

ธัญญา ประจงใจ (2557) ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า ความสำคัญของภาวะผู้นำได้มีการนำขึ้นมากล่าวถึงในกลุ่มของผู้บริหารและผู้จัดการ ซึ่งถือเป็นประเด็นที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ トラบใดที่ยังมีการทำงานของบุคคลร่วมกันอยู่ภายในองค์การ ภาวะผู้นำภายในตัวผู้บริหารจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งต่อความสำเร็จขององค์การเพราะผู้บริหารมีบทบาทและความรับผิดชอบโดยตรงต่อการวางแผน การตัดสินใจ การสั่งการดูแล และควบคุมให้บุคลากรขององค์การปฏิบัติงานต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ รวมถึงความรับผิดชอบต่อการพัฒนาของ

องค์การด้วย ปัญหาที่เป็นที่สนใจของนักวิชาการและผู้บริหาร คือทำอะไรหรือมีวิธีการทำอะไรจึงจะทำให้บุคลากรเกิดความผูกพันกับงานแล้วทุ่มเทความสามารถ และพยายามที่จะทำให้งานสำเร็จด้วยความเต็มใจ ประเด็นนี้ทำให้เห็นว่า ผู้บริหาร ผู้นำ และภาวะผู้นำ มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการนำพาองค์การไปสู่ความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ในองค์การ ทางการศึกษาที่เช่นกัน ผู้บริหารจะมีภาวะผู้นำที่ดีและพัฒนาภาวะผู้นำของตนเองให้ดีขึ้น ผู้บริหารต้องมีความรู้ ประสบการณ์ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ต้องรู้จักสร้างโอกาสเพื่อทำหน้าที่ผู้นำในการนำแนวความคิดของตนไปปฏิบัติให้เกิดผลได้จริง มีความเป็นไปได้จริง ผู้บริหารต้องแสดงบทบาทของตนและแสดงออกถึงพฤติกรรมที่คนคาดหวังได้อย่างชัดเจน โดยกำหนดวิสัยทัศน์ทางการศึกษาไว้อย่างชาญฉลาด มีความคิดกว้างไกล มีความชำนาญในการบริหารจัดการ และสามารถที่จะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น นอกจากนี้ ผู้บริหารยังต้องมียุทธศาสตร์ประกอบอื่นที่จำเป็น เช่น ความเป็นนักวิเคราะห์ ปัญหา แผนงาน และโครงการต่าง ๆ สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ ทฤษฎีการจูงใจ การใช้อิทธิพลกับบุคคลได้อย่างยอดเยี่ยม ที่สำคัญผู้บริหารต้องสามารถทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้เพื่อให้องค์การก้าวหน้าและบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด

ความเป็นผู้นำที่ดี มีสติปัญญา มีความสามารถ ย่อมสามารถนำพาผู้คนหรือองค์กรให้เคลื่อนไหว หรือปฏิบัติงานในทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้ ความสำคัญของภาวะผู้นำได้มีการนำขึ้นมากล่าวถึงในกลุ่มของผู้บริหารและผู้จัดการ ซึ่งถือเป็นประเด็นที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ตราบไคท์ยังมีการทำงานของบุคคลร่วมกันอยู่ภายในองค์การ ภาวะผู้นำภายในตัวผู้บริหารจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งต่อความสำเร็จขององค์การ ดังมีพุทธสุภาษิตที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ในคัมภีร์จตุกกนิบาต อังคุตตรนิกายว่า เมื่อฝูงโคว่ายน้ำข้ามน้ำ ถ้าโคจ่าฝูงไปคด โคหมดทั้งฝูงนั้นก็ไปคดตามกัน เพราะมีผู้นำที่ไปคด ฉันทไค ในหมู่มนุษย์ก็ฉันทนั้น บุคคลผู้ใดได้รับสมมติให้เป็นใหญ่ หากบุคคลผู้นั้นประพฤติไม่เป็นธรรม หมู่ประชาชนนอกนั้นก็ประพฤติชั่วเสียหาย แฉกแฉกทั้งหมดก็จะยากเข็ญ หากผู้ปกครองเป็นผู้ไร้อธรรม เมื่อฝูงโคว่ายน้ำข้ามน้ำ ถ้าโคจ่าฝูงไปตรง โคหมดทั้งฝูงนั้นก็ไปตรงตามกัน เพราะมีผู้นำที่ไปตรง ฉันทไค ในหมู่มนุษย์ก็ฉันทนั้น บุคคลผู้ใดได้รับสมมติให้เป็นใหญ่ หากบุคคลผู้นั้นประพฤติชอบธรรม หมู่ประชาชนนอกนั้นก็พลอยดำเนินตาม ทั้งแฉกแฉกก็จะอยู่เป็นสุข หากผู้ปกครองตั้งอยู่ในธรรม ทั้งนี้ ผู้บริหารมีบทบาท “นำ” เพื่อนร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชาในด้านต่าง ๆ คือ การกำหนดนโยบายของกลุ่มหรือหน่วยงาน การวางแผน การตัดสินใจ เป็นผู้เชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้ประสานงาน เป็นผู้ให้ความสะดวก เป็นผู้ติดตามดูแล ให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือ เป็นผู้รับผิดชอบแทนหน่วยงานนั้น ๆ เป็นตัวแทนติดต่อกับคนภายนอก เป็นตัวแทนหรือสัญลักษณ์ของกลุ่ม และควบคุมให้บุคลากรขององค์การปฏิบัติงานต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ รวมถึงความรับผิดชอบต่อการพัฒนาขององค์การด้วย นอกจากนี้ ผู้นำยังเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงาน เป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อสถานภาพของผู้ใต้บังคับบัญชาและต่อผลการปฏิบัติของหน่วยงานที่เขาสังกัด ผู้นำจึงเป็นผู้ที่มีอิทธิพลเหนือผู้ที่อยู่ภายใต้อำนาจบังคับบัญชาและมีอิทธิพลซึ่งสามารถทำให้ผลการปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ หรืออาจผิดเป้าประสงค์ได้ (กิตติพันธ์, 2539; ชูชาติ, 2545; ธนัญญา, 2557)

ผู้บริหารจะมีภาวะผู้นำที่ดีและพัฒนาภาวะผู้นำของตนเองให้ดีขึ้น ผู้บริหารต้องมีความรู้ ประสบการณ์ในเรื่องงานต่าง ๆ เพราะถ้าหากขาดความรู้ความสามารถดังกล่าวแล้ว ก็จะไม่สามารถ กระตุ้นหรือชักจูงผู้อื่นให้คล้อยตามปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ผู้บริหารต้องแสดงบทบาท ของตน และแสดงออกถึงพฤติกรรมที่คนคาดหวังได้อย่างชัดเจน โดยกำหนดวิสัยทัศน์ทางการศึกษาไว้ อย่างชาญฉลาด มีความคิดกว้างไกล มีความชำนาญในการบริหารจัดการ และสามารถที่จะเป็นผู้นำ การเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น นอกจากนี้ผู้บริหารยังต้องมียุทธศาสตร์ประกอบอื่นที่จำเป็น เช่น มีความระมัดระวัง มีความรอบคอบ มีความเข้มแข็ง กล้าตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพต่าง ๆ ภายใน หน่วยงานหรือองค์การที่ขาดประสิทธิภาพให้รอดพ้นจากสภาวะคับขัน มีความเป็นนักวิเคราะห์ปัญหา แผนงาน และโครงการต่าง ๆ สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ ทฤษฎีการจูงใจ การใช้อิทธิพลกับบุคคลได้ อย่างยอดเยี่ยม ที่สำคัญผู้บริหารขององค์กรจะต้องมีภาวะผู้นำที่จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดการ ยอมรับ เกิดความศรัทธา และความเชื่อมั่น ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างศักยภาพของผู้นำ ทำให้เกิด อิทธิพลในการครองใจผู้ร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา ให้ร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงาน ทั้งยังเป็นปัจจัย สำคัญที่ทำให้ผู้นำเกิดบารมี ได้รับความเชื่อมั่น ความนับถือ กำลังใจ ความอบอุ่นในการรวมทีมหรือกลุ่ม ดำเนินกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ เนื่องจากผู้บริหารไม่เพียงแต่นำองค์การให้อยู่รอดเท่านั้น แต่จะนำความเจริญก้าวหน้าความภาคภูมิใจ เกียรติยศ ชื่อเสียง และความสำเร็จมาสู่องค์การ (สุเทพ, 2545; พัชร, 2545; ธนธฎา, 2557)

ผู้บริหารที่มีคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้นย่อมมีความสามารถที่จะช่วยโน้มน้าวชักจูงให้ บุคลากรทุ่มเทความรู้ความสามารถให้แก่องค์การ จะต้องมียุทธศาสตร์อันอำนวยการหลายอย่างที่จะทำให้ สมาชิกตั้งใจและทุ่มเทในการทำงาน เช่น การจัดบุคคลทำงานตรงตามความถนัดและความสามารถ ช่วยประสานความขัดแย้งต่าง ๆ ภายในหน่วยงานหรือองค์การ องค์การแต่ละองค์การจะ ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญที่สุดคือ คน ซึ่งธรรมชาติของคนหากมีคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาอยู่ร่วมกัน จะเกิดปฏิสัมพันธ์ ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีความแตกต่างกันในหลาย ๆ เรื่อง เช่น การศึกษา ประสบการณ์ ความเชื่อ ฯลฯ การที่บุคคลมีความแตกต่างกันในเรื่องดังกล่าวมาอยู่ร่วมกันในหน่วยงานหรือองค์การ มักก่อให้เกิดความขัดแย้ง แต่ไม่ว่าจะเป็นการขัดแย้งในรูปใด ถ้าผู้บริหารในหน่วยงานหรือองค์การมี ภาวะผู้นำที่มีคนยอมรับนับถือแล้ว ก็มักจะสามารถประสานหรือช่วยบรรเทาความขัดแย้งระหว่าง บุคคลในหน่วยงานหรือองค์การได้ โดยการชักจูง ประนีประนอม หรือประสานสิ่งที่ประนีประนอม เพื่อให้บุคคลต่าง ๆ ในหน่วยงานหรือองค์การมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และร่วมกันฟันฝ่า อุปสรรคเพื่อให้หน่วยงานมีความเจริญก้าวหน้า บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ก่อให้เกิดการร่วมมือร่วมใจ ดำเนินการไปสู่จุดหมายโดยที่ทุกคนเกิดความพึงพอใจด้วย ดังนั้น ผู้นำจึงเป็นประจักษ์ประทีปของ องค์การ เป็นตัวแทนองค์การ เป็นหลักยึดให้แก่บุคลากร เมื่อหน่วยงานหรือองค์การเผชิญสภาวะคับ ขัน หรือสภาวะที่อาจกระทบถึงความอยู่รอด อีกทั้งยังเป็นจุดรวมแห่งพลังอันเป็นพลังร่วมของบุคคล ในองค์การหรือหน่วยงานนั้น เป็นเสมือนหลักชัยในการดำเนินงาน โดยเฉพาะต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและ ต่อผลงานโดยรวม ความสามารถและลักษณะของผู้นำมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันกับคุณภาพและ คุณค่าขององค์การ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานในองค์การ หรือหน่วยงาน ราชการนั้น ๆ เป็นอย่างดี (กิตติพันธ์, 2539; สุเทพ, 2545; ชูชาติ, 2545)

สรุปความว่า ภาวะผู้นำนั้นมีความสำคัญอย่างมากต่อการบริหารงานภายในองค์กร ผู้นำที่มีสติปัญญา มีความสามารถ ย่อมจะนำพาให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงได้ แต่หากว่าผู้นำนั้นขาดภาวะของความเป็นผู้นำแล้ว ก็ย่อมจะทำให้งานไม่สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย เนื่องจากภาวะผู้นำถือเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดทิศทางความสำเร็จขององค์กรได้ อีกทั้งยังเป็นคุณสมบัติที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการบริหารควบคุมดูแลบุคลากรภายในองค์กร เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ เป็นที่ไว้วางใจของผู้ใต้บังคับบัญชาและเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานขององค์กรให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ร่วมกัน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธ

2.3.1 ความหมายของภาวะผู้นำเชิงพุทธ

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำเชิงพุทธไว้ดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (2551) ให้ความหมาย ภาวะผู้นำเชิงพุทธ ว่า เป็นคุณสมบัติของผู้นำ มีหลายด้านแยกไปตามสิ่งที่ผู้นำจะต้องเกี่ยวข้อง คือ ผู้นำจะต้องมีความสามารถ เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม องค์กรประกอบในความเป็นผู้นำ คือ 1. ตัวผู้นำ จะต้องมีความสมบูรณ์ภายในของตนเอง เป็นจุดเริ่มและเป็นแกนกลางไว้ 2. ผู้ตาม โยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับผู้ตาม หรือเราอาจจะไม่เรียกว่า “ผู้ตาม” ในพุทธศาสนาก็ไม่ได้นิยมใช้คำว่า ผู้ตาม เราอาจจะใช้คำว่า “ผู้ร่วมไปได้ด้วย” 3. จุดหมาย โยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กันกับจุดหมาย เช่น จะต้องมีความชัดเจน เข้าใจถ่องแท้ และแน่วแน่ในจุดหมาย เป็นต้น 4. หลักการและวิธีการ โยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับหลักการและวิธีการ ที่จะทำให้อำนาจบรรลุจุดหมาย 5. สิ่งที่จะทำ โยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับสิ่งที่จะทำ 6. สถานการณ์โยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมหรือสิ่งที่จะประสบซึ่งอยู่นอกกว่า ทำอย่างไรจะผ่านไปได้ด้วยดีในท่ามกลางสังคม สิ่งแวดล้อม หรือสิ่งที่จะประสบ เช่น ปัญหา เป็นต้น

พระมหาวิมลชัย วชิรเมธี (2552) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธว่า พระพุทธองค์ยังเคยตรัสถึงภาวะผู้นำเอาไว้ว่า ยามฝูงโคลอยข้ามฝาก หากโคที่เป็นผู้นำฝูงว่ายตรง โคที่เป็นบริวารก็ว่ายตรง แต่ถ้าโคที่เป็นผู้นำว่ายคด โคบริวารก็ว่ายคดตามไปด้วยเช่นกัน หลักธรรมสำหรับสร้างภาวะผู้นำของพระมหากษัตริย์ก็ทรงแสดงไว้เป็นอเนกประการ เช่น ทศพิธราชธรรม สังคหวัตถุ 4 พลละ 5 อธิปไตย 3 อปริหานิยธรรม 7 พรหมวิหารธรรม 4 เป็นต้น

พระเทพปริยัติเมธี (2553) ได้ให้ความหมายภาวะผู้นำเชิงพุทธว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธหมายถึง ผู้ที่มีความรอบรู้รอบคอบและต้องประกอบด้วยการเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถ ความรับผิดชอบในการทำงาน และมีทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มองผู้ใต้บังคับบัญชาในแง่ดี มีความยุติธรรม มีความเสียสละ ไม่มีมานะทิฎฐิ ปราศจากอคติ ซึ่งคุณธรรมต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องมีอยู่ในตัวของผู้ที่ทำให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน ด้วยการบริหารตน การบริหารคน การบริหารงานในองค์กร

สุรศักดิ์ ชะมารัมย์ (2559) ให้ความหมายภาวะผู้นำเชิงพุทธว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธ (Buddhist Leadership) คือ คุณสมบัติเฉพาะตัวของผู้นำที่มีอิทธิพลต่อบุคคลอื่นในอันที่จะสามารถจูงใจ ผลักดัน รวมทั้งกระตุ้นให้บุคคลอื่นดำเนินการตามในสิ่งต่าง ๆ อย่างเต็มใจและมีส่วนร่วม โดยมี

เป้าหมายอยู่ที่ความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์การ โดยที่คุณสมบัติเฉพาะตัวของผู้นำดังกล่าวจะต้องตั้งมั่นอยู่บนหลักการพื้นฐานของพุทธศาสนา หากพิจารณาตามความหมายดังกล่าว เราจะเห็นว่า ผู้ที่จะมีคุณสมบัติของการเป็นผู้นำเชิงพุทธ หรือที่เรียกว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธ จะต้องเป็นผู้ที่ยึดมั่นหรือตั้งมั่นอยู่ในหลักศีลธรรมอันดีงามของพุทธศาสนา โดยหลักธรรมที่ผู้นำหรือผู้ปกครองนิยมถือปฏิบัติกันมานับแต่โบราณกาลเป็นต้นมา ได้แก่ ทศพิธราชธรรม 10 ประการ จักรวัตร 12 ประการ ราชสังคหะ 4 ประการ เป็นต้น

พระชลญาณมุนี (2561) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำเชิงพุทธว่า หมายถึง ผู้นำที่มีสติปัญญา และอำนาจการให้ผู้ที่บังคับบัญชาปฏิบัติภารกิจตามที่พึงประสงค์ด้วยการเชื่อฟังเชื่อมั่น เคารพนับถือและร่วมมืออย่างจงรักภักดี ผู้นำนอกจากจะมีความสามารถแล้วยังต้องมีความดี คือมีธรรมอีกด้วย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ลักษณะของผู้นำที่ดีนั้น ต้องเป็นผู้นำที่มีธรรมในตนเอง คือเป็นผู้ที่มีธรรมเป็นเครื่องชี้้นำในการปกครองและการบริหาร หลักธรรมต่าง ๆ ในทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎกมีมากมาย หลักธรรมที่เสริมสร้างคุณลักษณะของภาวะผู้นำ ได้แก่ ปาปณิกกรรม 3, อคติ 4, พรหมวิหาร 4, สังคหวัตถุ 4, สปัจริยธรรม 7 และทศพิธราชธรรม หลักธรรมเหล่านี้ เป็นหลักธรรมสำหรับภาวะผู้นำที่สามารถนำพาองค์กรให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2562) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำเชิงพุทธว่า หมายถึง กระบวนการอิทธิพลที่ผู้นำมีต่อบุคคลหรือกลุ่ม เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามจุดหมายหรือเป้าประสงค์ ที่ทุกคนเต็มใจและพึงพอใจร่วมกัน โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นแกนหลักในการนำ ผู้นำจะต้องยึดหลักธรรมสำคัญ เช่น หลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับผู้ใหญ่ เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมคุณลักษณะของผู้บริหาร 4 ประการ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

อภิรมย์ สีตาคำ และคณะ (2564) ได้ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธ หมายถึง ผู้ที่มีคุณธรรมซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญ สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีของคนในสังคม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ในทางที่ดี ถูกต้องตามหลักคุณธรรม เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม รวมเอาใจของมวลชนหรือประสานร้อยรวมเอาคนจำนวนมากให้เห็นดีเห็นชอบแล้วดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ตั้งงาม เป็นผู้คิดริเริ่มหรือยืนยันสิ่งที่เกิดขึ้นหรือที่ผ่านมาแล้วว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม พร้อมทั้งมีความเป็นผู้เสียสละ กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมก่อนบุคคลอื่น ๆ

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ หมายถึง คุณสมบัติของผู้นำที่จะสามารถจูงใจ ผลักดัน รวมทั้งกระตุ้นให้บุคคลอื่นดำเนินการตามเพื่อบังไปสู่เป้าหมายขององค์กร โดยที่คุณสมบัติของผู้นำดังกล่าวจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของพระพุทธศาสนา มีหลายด้านแยกไปตามสิ่งที่ผู้นำจะต้องเกี่ยวข้อง คือ ผู้นำจะต้องมีความรอบรู้รอบคอบและต้องประกอบด้วยการเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีความรับผิดชอบในการทำงาน มีความสามารถ เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคล เช่น ทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มองผู้ใต้บังคับบัญชาในแง่ดี มีความยุติธรรม มีความเสียสละ ไม่มีทิฐิมานะ ปราศจากอคติ ซึ่งคุณธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ จะต้องมิอยู่ในตัวของผู้ที่ทำให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน ด้วยการบริหารตน การบริหารคน การบริหารงานในองค์กรที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ตั้งงาม (พระพรหมคุณาภรณ์, 2551; พระเทพปริยัติเมธี, 2553) พระพุทธองค์ยังเคยตรัสถึงภาวะผู้นำเอาไว้ว่า ยามฝูงโคลอยข้ามผาก หากโคที่เป็น

ผู้นำฝูงว้ายตรง โคที่เป็นบริวารก็ว้ายตรง แต่ถ้าโคที่เป็นผู้นำว้ายคด โคบริวารก็ว้ายคดตามไปด้วยเช่นกัน หากพิจารณาตามความหมายดังกล่าวเราจะเห็นว่า ผู้ที่จะมีคุณสมบัติของการเป็นผู้นำเชิงพุทธ หรือที่เรียกว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธ จะต้องเป็นผู้ที่ยึดมั่นหรือตั้งมั่นอยู่ในหลักศีลธรรมอันดีงามของพุทธศาสนา โดยหลักธรรมที่ผู้นำหรือผู้ปกครองนิยมถือปฏิบัติกันนับแต่โบราณกาลเป็นต้นมา ได้แก่ ทศพิธราชธรรม 10 ประการ จักรวัตร 12 ประการ ราชสังคหะ 4 ประการ เป็นต้น (พระมหาจุฑาชัย, 2552; สุรศักดิ์, 2559)

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธ หมายถึง คุณสมบัติของผู้นำที่นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ไปใช้ในการประพฤติปฏิบัติและบริหารงาน และชักจูงผลักดันผู้ปฏิบัติตามให้ดำเนินงานไปสู่เป้าหมายได้ สร้างความพอใจในหมู่สมาชิก และเป็นไปตามความคาดหวังของสังคม โดยอาศัยหลักธรรมเป็นแนวปฏิบัติร่วมกับการตัดสินใจในการบริหารงาน

2.3.2 ความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพุทธ

ภาวะผู้นำเชิงพุทธเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการนำพาผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติงานไปสู่ความสำเร็จได้ มีทัศนะของนักวิชาการทั้งหลายดังต่อไปนี้

โกศล มีคุณ (2533) ได้สรุปว่า ความสำคัญภาวะผู้นำเชิงพุทธ หมายถึง การประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม เพื่อให้เกิดความสงบ ความเจริญรุ่งเรือง และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสถาบัน พัฒนาสังคมและประเทศชาติ

กิริติ บุญเจือ (2534) ได้ให้ความหมายว่า ความสำคัญภาวะผู้นำเชิงพุทธธรรม หมายถึง คุณสมบัติของบุคคลที่มีคุณธรรมได้แสวงหาคุณงามความดี และทำให้เขาบรรลุถึงจุดมุ่งหมายอันดีเลิศ ทั้งในความประพฤติทั่วไปและในหน้าที่ของการทำงาน

ความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพุทธ หมายถึง คุณสมบัติของบุคคลที่มีคุณธรรมได้แสวงหาคุณงามความดี และทำให้เขาบรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่ดีงามโดยถูกต้องตามธรรม ทั้งในความประพฤติทั่วไปและในหน้าที่การทำงาน เพื่อให้เกิดความสงบ ความเจริญรุ่งเรือง เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ชนจำนวนมาก หรือแก่มวลมนุษยชาติ ทำกิจทุกอย่างเพื่อเห็นแก่ชาวโลก และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสถาบัน พัฒนาสังคมและประเทศชาติ (โกศล, 2533; กิริติ, 2534; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2549)

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธนั้นเป็นคุณสมบัติของบุคคลอันประกอบด้วยคุณธรรมขั้นพื้นฐานที่ต้องมีอยู่ประจำใจ โดยเฉพาะผู้นำนั้นจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีและนำพาผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อบรรลุถึงจุดหมายของงานได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

2.3.3 หลักธรรมที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธ

หลักธรรมถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมากในการนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด วรภาส และนิพนธ์ (2550); พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดรร ธิธมโม) (2552); พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2556); สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และพระมหาสมัย ผาสุโก (2557) ได้แสดงหลักธรรมที่มีความสอดคล้องกับการบริหารงานเพื่อนำมาใช้พัฒนาภาวะผู้นำได้ มีดังต่อไปนี้

1. สัปปุริสธรรม 7 ประการ สัปปุริสธรรม คือ ธรรมของสัตบุรุษ หรือธรรมของคนดี มี 7 ประการ ได้แก่ 1) อัมมัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้ว่าสิ่งนี้เกิดขึ้นได้เพราะมีสาเหตุมาจากอะไร

2) อัตถัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักผล รู้ว่าเมื่อทำสิ่งนี้แล้วย่อมก่อให้เกิดผลเช่นไร 3) อัตตัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักตน รู้จักฐานะ รู้จักความสามารถของตน เมื่อรู้แล้วจึงประพฤติให้เหมาะสมแก่ฐานะของตน 4) มัตถัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักประมาณ มีความพอดีในการประพฤติปฏิบัติ ในการใช้จ่ายทรัพย์ เมื่อทำได้เช่นนี้ย่อมไม่เดือดร้อนภายหลัง 5) กาลัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม รู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร มีการวางแผนงานได้เหมาะสม 6) ปริสัจญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักชุมชน รู้ว่าสังคมหรือองค์กรที่ทำงานด้วยมีวัฒนธรรมอย่างไรจึงจะประพฤติตนให้มีกิจกรรมเหมาะสม 7) บุคคลัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักบุคคล รู้ว่าคนนั้นมีนิสัยใจคออย่างไร มีคุณธรรมจริยธรรม มีความรู้ความสามารถเพียงใด อันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติตนให้ถูกต้องต่อบุคคลอื่น

2. ธรรมคัมภีร์ครองโลก 2 ประการ คือ ธรรมที่ช่วยให้โลกมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เดือดร้อนและสับสนวุ่นวาย ได้แก่ 1) หิริ คือ ความละอายใจต่อการทำความชั่ว ไม่กระทำความผิดทั้งในที่ลับและที่แจ้ง 2) โอตตปปะ คือ ความเกรงกลัวต่อบาป เกรงกลัวต่อผลของความชั่วที่ได้กระทำ

3. ธรรมมีอุปการะมาก 2 ประการ คือ ธรรมที่เกื้อกูลในกิจหรือในการทำความดีทุกอย่าง ได้แก่ 1) สติ คือ ความระลึกได้ ระลึกรู้ได้ก่อนแต่จะทำ จะพูด และจะคิด 2) สัมปชัญญะ คือ ความรู้ตัว รู้ตัวในขณะที่กำลังทำ กำลังพูด และกำลังคิด

4. ศีล 5 คือ การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย ให้เป็นปกติ มี 5 ประการ ได้แก่ 1) ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากทำชีวิตสัตว์ให้ตกลงไป 2) อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากถือเอาสิ่งของของเจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมย 3) กามเมสุ มิจฉาจารา เวรมณี เว้นจากประพฤติผิดในกาม 4) มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากการพูดเท็จ 5) สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี เว้นจากดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

5. ฆราวาสธรรม 4 คือ ธรรมสำหรับฆราวาสอันเป็นหลักแห่งการครองตนเป็นคฤหัสถ์ มี 4 ประการ ได้แก่ 1) สัจจะ คือ ความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พูดจริง ทำจริง 2) ทมะ คือ การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว 3) ชันติ คือ ความอดทนอดกลั้น 4) จาคะ คือ ความเสียสละอารมณ์อันเข้าศึกแก่ความจริงใจ

6. กัลยาณมิตตธรรม 7 คือ คุณสมบัติของมิตรดีและมิตรแท้ มี 7 ประการ ได้แก่ 1) ปิโย คือ ประพฤติตนให้เป็นที่รักแก่ผู้อื่น 2) ครุ คือ ประพฤติตนให้เป็นที่น่าเคารพ 3) ภาวนีโย คือ ประพฤติตนให้น่าเจริญใจหรือน่ายกย่อง 4) วัตตา คือ รู้จักพูด รู้จักชี้แจงเหตุผลให้เข้าใจ 5) วจนกขโม คือ อดทนต่อถ้อยคำ พร้อมทั้งจะรับฟังคำแนะนำต่าง ๆ จากผู้อื่น 6) คัมภีรัง กถัง กัตตา คือ แกล้งเรื่อง ล้าลึกได้ชัดเจน สามารถอธิบายเรื่องให้ผู้ฟังเข้าใจยากให้เข้าใจได้โดยง่าย 7) โน อัญญาเน นิโยชเย คือ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

7. อริยสัจ 4 หมายถึง ความจริงอันประเสริฐ หรือสิ่งที่เป็นธรรมชาติจริงแท้ มิได้แปรผันเป็นอย่างอื่น มี 4 ประการ ได้แก่ 1) ทุกข์ คือ ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ 2) สมุทัย คือ เหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ 3) นิโรธ คือ ความดับทุกข์ 4) มรรค คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์

8. ทิฐุธัมมิกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า หัวใจเศรษฐี มี 4 ประการ ได้แก่ 1) อุภูฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น ขยันลุกขึ้นศึกษาเล่าเรียนและทำงาน 2) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา มีสติปัญญารักษาทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความหมั่น 3) กัล

ยามมิตตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดี คบหาสมาคมกับคนดี ไม่คบคนชั่วเป็นมิตร 4) สมชิวิตา ความเลี้ยงชีพตามสมควร รู้จักใช้จ่ายทรัพย์เลี้ยงชีพให้พอดีกับที่หามาได้

9. ความสุขของคฤหัสถ์ หมายความว่า ความสบายใจของชาวบ้านผู้ครองเหย้าครองเรือน มี 4 ประการ ได้แก่ 1) สุขเกิดแต่ความมีทรัพย์ 2) สุขเกิดแต่การจ่ายทรัพย์บริโภคน 3) สุขเกิดแต่ความไม่ต้องเป็นหนี้ 4) สุขเกิดแต่ประกอบกิจการงานที่ปราศจากโทษ

10. นาคกรณธรรม คือ ธรรมทำที่พึง 10 อย่าง ได้แก่ 1) ศีล รักษากายวาจาให้เรียบร้อย 2) พาหุสัจจะ ความเป็นผู้ได้สดับตรับฟังมาก 3) กัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีเพื่อนดีงาม 4) ไสวัจจสตา ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย 5) กิงกรณียะสุ ทักขตา ความขยันช่วยเอาใจใส่ในกิจธุระของเพื่อน 6) ธัมมกามตา ความใคร่ในธรรมที่ชอบ 7) วิริยะ เพียรเพื่อจะละความชั่ว ประพฤติความดี 8) สันโดษ ยินดีด้วยผ้าถุงผ้าห่ม อาหาร ที่นอนที่นั่ง และยารักษาโรคตามมีตามได้ 9) สติ ความระลึกได้ก่อนจะทำ จะพูด และจะคิด 10) ปัญญา รอบรู้ในกองสังขารตามความเป็นจริง

11. วุฑฒิธรรม 4 คือ ธรรมเป็นเครื่องเจริญ หรือคุณธรรมที่ก่อให้เกิดความเจริญงอกงาม มี 4 ประการ ได้แก่ 1) สปัปฺริสังเสวะ คบหาสัตบุรุษ สนทนาปราศรัยกับท่านผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ 2) สัทธัมมัสสนวะ พังพระสัทธรรม เอาใจใส่ศึกษาเล่าเรียนสิ่งที่เป็นประโยชน์ 3) โยนิโสมนสิการ ทำในใจโดยแยบคาย คิดหาอุบายอันเป็นเครื่องพ้นจากความทุกข์ 4) ธัมมานุธัมมปฏิบัติ ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติธรรมให้ถูกต้องตามหลัก คือ ให้สอดคล้องพอดีตามจริตของตน

12. จักรธรรม 4 คือ ธรรมดูลื่อนนำไปสู่ความเจริญ 4 ประการ ได้แก่ 1) ปฏฺฐูปเทสวาสะ อยู่ในประเทศอันสมควร คือสถานที่ที่เหมาะสมแก่การบำเพ็ญคุณงามความดี 2) สปัปฺริสุปัสสยะ คบสัตบุรุษ สนทนาปราศรัยกับท่านผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ 3) อัตตสัมมาปณฺธิ ตั้งตนไว้ชอบ ดำรงตนอยู่ในศีลธรรม ประพฤติชอบทั้งกาย วาจา และใจ 4) ปุพฺเพทตฺตปุญฺญตา ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ในปางก่อน

13. อินทริยสังวร สำรวมอินทรี 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้ยินดียินร้าย ในเวลาเห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องโณภูมิตัวพระ ฐึธรรมารมณด้วยใจ

14. สังคหัตถ 4 คือ ธรรมยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี เป็นหลักครองใจคนและเป็นหลักแห่งการสงเคราะห์ผู้อื่น มี 4 ประการ ได้แก่ 1) ทาน คือ การมอบให้วัตถุสิ่งของอันเป็นที่น่าชอบใจ 2) ปิยวาจา คือ กล่าววาจาเป็นที่รัก 3) อัตถจริยา คือ การประพฤติประโยชน์ บำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม 4) สมานัตตตา คือ การประพฤติตนโดยสม่ำเสมอ

15. พรหมวิหาร 4 คือ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ มี 4 ประการ ได้แก่ 1) เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข 2) กรุณา คือ ความสงสารปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ 3) มุทิตา คือ ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี 4) อุเบกขา คือ การวางเฉย มีใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

16. ทศพิรชาธรรม 10 คือ จริยวัตร 10 ประการ ที่พระเจ้าแผ่นดินทรงประพฤติเป็นหลักธรรมประจำพระองค์ หรือเป็นคุณธรรมประจำตนของผู้ปกครองบ้านเมือง ได้แก่ 1) ทาน หมายถึง การให้ การเสียสละ นอกจากเสียสละทรัพย์สิ่งของแล้ว ยังหมายถึงการให้น้ำใจแก่ผู้อื่นด้วย 2) ศีล คือความประพฤติที่ดีงาม ทั้ง กาย วาจา และใจ ให้ปราศจากโทษ ทั้งในการปกครอง อัน ได้แก่ กฎหมายและนิตราษประเพณี และในทางศาสนา 3) บริจาค คือ การเสียสละความสุขส่วนตน

เพื่อความสุส่วนรวม 4) ความซื่อตรง คือ ความซื่อตรงในฐานะที่เป็นผู้ปกครอง ดำรงอยู่ในสัจธรรมสุจริต 5) ความอ่อนโยน คือ การมีความอ่อนโยน มีสัมมาคารวะต่อผู้อาวุโสและอ่อนโยนต่อบุคคลที่เสมอกัน และต่ำกว่า 6) ความเพียร คือ มีความอุตสาหะในการปฏิบัติงาน โดยปราศจากความเกียจคร้าน 7) ความไม่โกรธ คือ ความไม่แสดงความโกรธให้ปรากฏเห็น เช่น ทำร้ายผู้อื่น แม้จะลงโทษผู้ทำผิดก็ตาม 8) ความไม่เบียดเบียน คือ การไม่เบียดเบียน หรือบีบบังคับ ไม่ก่อทุกข์หรือเบียดเบียนผู้อื่น 9) ความอดทน คือ การมีความอดทนต่อสิ่งทั้งปวง รักษาอาการกาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อย 10) ความเที่ยงธรรม คือ ความหนักแน่น ถือความถูกต้องเที่ยงธรรมเป็นหลัก ไม่เอนเอียงหวั่นไหวด้วยคำพูด อารมณ์ หรือลาภสักการะใด ๆ

17. อปริหานิยธรรม 7 หมายถึง ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว มี 7 ประการ คือ 1) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ 2) ประชุมหรือเลิกประชุม และทำกิจของส่วนรวมอย่างพร้อมเพรียงกัน 3) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติ ไม่ถอนสิ่งที่ได้บัญญัติไว้แล้วยึดถือปฏิบัติ ตามหลักธรรมที่บัญญัติไว้ ทำตามกฎระเบียบที่วางไว้ 4) เคารพนับถือเชื่อฟังและให้เกียรติแก่ผู้เป็นประธาน ผู้บริหารหมู่คณะ และปฏิบัติตามหลักธรรมที่บัญญัติไว้ 5) ให้เกียรติ ให้ความปลอดภัยแก่สตรีเพศ ไม่ข่มเหงฉุดคร่า 6) เคารพนับถือบูชาพระเจดีย์ทั้งหลายทั้งภายในและภายนอกเมือง และไม่บั่นทอนผลประโยชน์ที่เคยอุปถัมภ์บำรุงพระเจดีย์เหล่านั้น 7) จัดการอารักขาโดยธรรมแก่พระอริยะ ด้วยตั้งความปรารถนาว่า พระอริยะเหล่านั้นที่ยังไม่มาสู่บ้านนี้เมืองนี้ขอให้มา ส่วนที่มาแล้วขอให้ท่านอยู่โดยมีความสุข

18. ทิศ 6 ประกอบด้วยบุคคล 6 ส่วน ซึ่งแบ่งเป็นทิศต่าง ๆ รอบตัว ได้แก่ 1) ปุรัตถิมทิศ หมายถึง ทิศเบื้องหน้า ได้แก่ บิดาและมารดา 2) ทักขิมทิศ หมายถึง ทิศเบื้องขวา ได้แก่ ครู อาจารย์ 3) ปัจฉิมทิศ หมายถึง ทิศเบื้องหลัง ได้แก่ สามี ภรรยา 4) อุตตรทิศ หมายถึง ทิศเบื้องซ้าย ได้แก่ มิตรสหาย 5) เหนือทิศ หมายถึง ทิศเบื้องล่าง ได้แก่ นายจ้างและลูกจ้าง 6) อุปริมทิศ หมายถึง ทิศเบื้องบน ได้แก่ พระสงฆ์ สมณะ และพราหมณ์

19. อคติ 4 ที่บุคคลควรละ ศัพท์ว่า อคติ นี้ตรงกับภาษาไทยว่า ความลำเอียง ความไม่เที่ยงธรรม ความไม่ยุติธรรม ท่านจำแนกไว้ 4 ประการ 1) ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะรักใคร่กัน 2) โทสาคติ ลำเอียงเพราะไม่ชอบกัน 3) โมหาคติ ลำเอียงเพราะเขลา 4) ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว อคติ 4 ประการนี้ ผู้นำไม่ควรให้เกิดมีขึ้นในใจ

20. อิทธิบาท 4 คือ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มี 4 ประการ ได้แก่ 1) ฉันทะ คือ ความพอใจใคร่จะทำ รู้ว่าหน้าที่ของตนเองคืออะไร ควรทำอย่างไร 2) วิริยะ คือ ความเพียร มีความพยายามทำหน้าที่ของตนให้สำเร็จลุล่วง 3) จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ อุทิศตัวอุทิศใจ ให้แก่สิ่งที่ทำ 4) วิมังสา คือ ความไตร่ตรอง ตรวจสอบว่างานของตนมีข้อผิดพลาดหรือไม่

21. โยนิโสมนสิการ คือ การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สวหาเหตุผลจนตลอดสาย แยกแยะวิเคราะห์ดูด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบาย ให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย

22. คารวตา คือ ความเคารพเอื้อเฟื้อ มี 6 ประการ ได้แก่ 1) พุทธคารวตา ความเคารพเอื้อเฟื้อในพระพุทธเจ้า 2) ธัมมคารวตา ความเคารพเอื้อเฟื้อในพระธรรม 3) สังฆคารวตา ความ

เคารพเอื้อเฟื้อในพระสงฆ์ 4) สิกขาการวตา ความเคารพเอื้อเฟื้อในการศึกษา 5) อัปมาทการวตา ความเคารพเอื้อเฟื้อในความไม่ประมาท 6) ปฏิสันถการวตา ความเคารพเอื้อเฟื้อในปฏิสันถาร คือ การต้อนรับปราศรัย

สรุปได้ว่า จากการศึกษาหลักธรรมที่มีความสอดคล้องกับภาวะผู้นำเชิงพุทธ มีทั้งหมด 22 หลักธรรม ประกอบด้วย สปัปฐิสธรรม 7 ธรรมคัมภรอกโลก 2 ธรรมมีอุปการะมาก 2 ศีล 5 ฆราวาสธรรม 4 กัลยาณมิตตธรรม 7 อริยสัจ 4 ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ความสุขของคฤหัสถ์ 4 นาถกรณธรรม 10 วุฑฒิธรรม 4 จักรธรรม 4 อินทริยสังวร สังคหัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 ทศพิธราชธรรม 10 อปริหานิยธรรม 7 ทิศ 6 ความปราศจากอคติ 4 อธิบาท 4 โยนิโสมนสิการ และคารวตา 6 ซึ่งเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ผู้นำหรือผู้บริหารที่ดีควรนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธในการนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้

2.3.4 ทักษะที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงพุทธ

ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธต่อไปนี้

พระราชาวรมณี (2541) กล่าวว่า นักบริหารต้องมีพรหมวิหาร 4 คือ ธรรมสำหรับผู้ใหญ่ 4 ประการ คือ 1. เมตตา คือ ความรักความหวังดีที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข นักบริหารต้องมีความรักและความหวังดีแก่เพื่อนร่วมงาน ความรักจะเกิดได้ถ้านักบริหารรู้จักมองแง่ดีหรือส่วนที่ดีของเพื่อนร่วมงาน ถ้าพบส่วนเสียในตัวเขา นักบริหารต้องรู้จักมองข้ามและให้อภัย เมื่อพบส่วนดีก็จดจำไว้เพื่อจะได้ใช้คนให้เหมาะกับลักษณะที่ดีของเขา ดังนั้น เมตตาหรือความรักจึงเกิดจากการมองแง่ดีของคนอื่น 2. กรุณา คือ ความสงสารเห็นใจ ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์เมื่อเพื่อนร่วมงานประสบเคราะห์กรรม นักบริหารต้องมีความสงสารหวั่นใจ และคิดหาทางช่วยเหลือให้พ้นทุกข์นั้น ความสงสารจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อนักบริหารเปิดใจกว้างรับฟังปัญหาของคนอื่น กรุณาต่างจากเมตตา กรุณาเกิดขึ้นเมื่อมองจุดด้อยของคนอื่น ส่วนเมตตาเกิดขึ้นเมื่อมองจุดดีของเขา 3. มุทิตา คือ ความรู้สึกพลอยชื่นชมยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีสุข นักบริหารต้องส่งเสริมให้คนทำงานมีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถจนได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นโดยไม่กลัวว่าลูกน้องจะขึ้นมาทาบรัศมี เขาไม่กีดกันใคร แต่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้ทำงานแสดงความสามารถเต็มที่ และพลอยชื่นชมยินดีในความก้าวหน้าของเพื่อนร่วมงาน มุทิตาจะทำลายความริษยาในใจนักบริหาร ถ้านักบริหารมีจิตริษยาลูกน้องเสียแล้ว ลูกน้องจะรับรู้ความริษยานั้นและจะไม่ทุ่มเททำงานให้ 4. อุเบกขา คือ ความรู้สึกวางเฉยเป็นกลางไม่ลำเอียงเข้าข้างคนใดคนหนึ่ง นั่นคือมีความยุติธรรมในการให้รางวัลและลงโทษ ข้อสำคัญคือนักบริหารต้องรู้เท่าทันคนร่วมงานทุกคน นักบริหารที่ไม่รู้เท่าทันสถานการณ์อาจจะวางเฉยได้เหมือนกัน แต่การวางเฉยเช่นนั้น เรียกว่า “อัญญาณูเบกขา” คือ วางเฉยเพราะงมงาย ไม่ใช่สิ่งที่ดี นักบริหารต้องวางเฉยด้วยปัญญา คือ มีอุเบกขาอย่างรู้เท่าทันคน เมื่อทุกคนทำงานในหน้าที่อย่างขยันขันแข็ง นักบริหารก็มองดูพวกเขาเฉย ๆ ถึงคราวให้บำเหน็จรางวัลก็เฉลี่ยให้แก่ทุกคนอย่างถ้วนหน้า ถ้ามีการทะเลาะเบาะแว้งกันเกิดขึ้น นักบริหารต้องลงไปห้าม และจัดการลงโทษคนผิดตามความเหมาะสม นักบริหารต้องไม่นั่งดูลูกน้องทะเลาะกันแล้วเอาตัวรอดคนเดียว

พระมหาธรรตนะ วรบัณฑิต (2541) ได้ศึกษาการบริหารบุคคลเชิงพุทธพบว่า หลักธรรมที่สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริงนั้น ได้แก่ สังคหัตถุ 4 ธรรมยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี หลักการสงเคราะห์มีข้อธรรม 4 ข้อ คือ ทาน คือ การให้ ปิยวาจา คือ การใช้วาจาเป็นที่รัก

อรรถจริยา คือ การประพฤติประโยชน์ และสมานัตตตา คือ ความเสมอต้นเสมอปลาย ส่วนการนำหลักธรรมไปใช้นั้น ผู้บริหารทั้งภาครัฐ เอกชน มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า ควรมีการศึกษาและทำความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถ่องแท้ก่อนที่จะนำไปใช้ และควรพิจารณาทบทวนปรับปรุงบทบาทผู้บริหารไปพร้อม ๆ กัน

พระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ 9 (2543) ได้กล่าวถึงคุณธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่เป็นหลักในการปฏิบัติของผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ ฆราวาสธรรม 4 ธรรมสำหรับฆราวาส ธรรมสำหรับการครองเรือน หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ มีข้อธรรม 4 ข้อ คือ สัจจะ คือ ความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พุดจริง ทำจริง ทมะ คือ การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว ขันติ คือ ความอดทน จาคะ คือ ความเสียสละ เป็นคุณธรรมในการครองงานเป็นธรรมที่ครอบคลุมที่สุด เพราะหากมีคุณธรรมข้อนี้แล้ว การดำเนินงานต่าง ๆ จะประสบผลสำเร็จ

พงศ์ หรดาล (2546) ได้กล่าวถึงสังคมของประเทศไทย พระพุทธศาสนาถือเป็นศาสนาหลักประจำชาติ การนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ก็น่าจะเอื้อกับวัฒนธรรมไทยไม่มากก็น้อย การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ก็เพื่อการเป็นผู้นำที่ดี และคำสั่งสอนที่สำคัญ ๆ ของพระพุทธองค์ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของผู้นำที่ดีหรือวิถีทางของการที่จะเป็นผู้นำที่ดีเพื่อใช้สำหรับเป็นแนวทางที่จะนำไปปฏิบัติ ได้แก่ ทศพิธราชธรรม 10 ประการ คือ จริยวัตร 10 ประการ ที่พระเจ้าแผ่นดินทรงประพฤติเป็นหลักธรรมประจำพระองค์ หรือเป็นคุณธรรมประจำตนของผู้ปกครองบ้านเมือง ได้แก่ 1. ทาน หมายถึง การให้ การเสียสละ นอกจากเสียสละทรัพย์สิ่งของแล้ว ยังหมายถึงการให้น้ำใจแก่ผู้อื่นด้วย 2. ศีล คือความประพฤติที่ดั่งงาม ทั้งกาย วาจา และใจ ให้ปราศจากโทษ ทั้งในการปกครอง อันได้แก่ กฎหมายและนิติราชประเพณี และในทางศาสนา 3. บริจาค คือ การเสียสละความสุขส่วนตน เพื่อความสุขส่วนรวม 4. ความซื่อตรง คือ ความซื่อตรงในฐานะที่เป็นผู้ปกครอง ดำรงอยู่ในสัตย์สุจริต 5. ความอ่อนโยน คือ การมีความอ่อนโยน มีสัมมาคารวะต่อผู้อาวุโสและอ่อนโยนต่อบุคคลที่เสมอกันและต่ำกว่า 6. ความเพียร คือ มีความอุตสาหะในการปฏิบัติงาน โดยปราศจากความเกียจคร้าน 7. ความไม่โกรธ คือ ความไม่แสดงความโกรธให้ปรากฏเห็น เช่น ทำร้ายผู้อื่น แม้จะลงโทษผู้ทำผิดก็ทำตามเหตุผล 8. ความไม่เบียดเบียน คือ การไม่เบียดเบียน หรือบีบบังคับ ไม่ก่อทุกข์หรือเบียดเบียนผู้อื่น 9. ความอดทน คือ การมีความอดทนต่อสิ่งทั้งปวง รักษาอาการ กาย วาจา ใจให้เรียบร้อย 10. ความเที่ยงธรรม คือ ความหนักแน่น ถือความถูกต้องเที่ยงธรรมเป็นหลัก ไม่เอนเอียงหวั่นไหวด้วยคำพูด อารมณ์ หรือลาภสักการะใด ๆ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารและจัดการสมัยใหม่ได้

นิติรัฐ วรณวิริยวัตร (2552) กล่าวว่า คุณธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นหลักในการปฏิบัติของผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ สัปปริสธรรม 7 ธรรมของสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี มีข้อธรรม 7 ข้อ คือ ธรรมัญญา คือ ความเป็นผู้รู้จักเหตุ อดถัญญา คือ ความเป็นผู้รู้จักผล อดัตถัญญา คือ ความเป็นผู้รู้จักตน มัตถัญญา คือ ความเป็นผู้รู้จักประมาณ กาลัญญา คือ ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม ปริสัญญา คือ ความเป็นผู้รู้จักชุมชน และปุกคัลญัญญา คือ ความเป็นผู้รู้จักบุคคล

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2553) ได้เสนอการพัฒนาแนวคิดและทฤษฎีทางการศึกษาของภาวะผู้นำต้องสามารถบูรณาการกับหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำ ได้แก่ กัลยาณมิตร

โดยมีคุณสมบัติพิเศษจำเพาะสำหรับการทำหน้าที่นั้นอีกส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะคุณสมบัติพื้นฐานที่เรียกว่า กัลยาณมิตตธรรม 7 ประการ 1) ปิโย นำรัก คือ เข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนม เป็นกันเอง ชวนใจผู้เรียนให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม 2) ครุ นำเคารพ คือ มีความประพฤติสมควรแก่ฐานะ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจเป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย 3) ภาวนีโย นำเจริญใจ คือมีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริง และเป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนอยู่เสมอ เป็นที่น่ายกย่อง ควรเอาอย่าง ทำให้ศิษย์เอ๋ยอ้าง และรำลึกถึงด้วยความซาบซึ้งมั่นใจและความภาคภูมิใจ 4) วัตตา รู้จักพูดให้ได้ผล คือพูดเป็น รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร อย่างไร คอยให้คำแนะนำ ว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี 5) วจนักขโม ทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถามแม้จุกจิก ตลอดจนคำล่วงเกิน และคำตักเตือนวิพากษ์วิจารณ์ อดทนฟังได้ไม่เสียอารมณ์ 6) คัมภีรัง กถัง กัตตา แกล้งเรื่องล้าลึกได้ คือ กล่าวชี้แจงเรื่องที่ลึกซึ้งซับซ้อนให้เข้าใจได้ และสอนลูกศิษย์ให้ได้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป 7) โน อัญญาเน นิโยชเย ไม่ชักนำไปในอวิชชา คือไม่ชักนำไปในทางที่เสื่อมเสียหรือเรื่องเหลวไหลไม่สมควร โดยหากมีคุณสมบัติของกัลยาณมิตตธรรมอย่างเลิศ คือ ความเป็นผู้กระทำได้จริงในสิ่งที่สอนแก่ผู้อื่น หรือได้บรรลุผลสำเร็จนั้นด้วยตนเองแล้วจึงสอนเรื่องนั้นแก่ผู้อื่นอย่างหนึ่ง และความเป็นอิสระเมื่อจะช่วยเหลือผู้อื่น ตนเองไม่ติดอยู่ในเครื่องผูกพันเดียวกันกับที่เขากำลังติดอยู่ จากแนวคิดดังกล่าวชี้ให้เห็นคุณลักษณะที่สามารถนำไปพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธไปพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับแนวคิดในก้าวไปของประเทศไปสู่ไทยแลนด์ 4.0 ได้

พระเทพปริยัติเมธี (2553) ได้เสนอคุณสมบัติผู้นำที่ปรากฏอยู่ในทศปิฎกปาปณิกสูตร ซึ่งในพระสูตรกล่าวไว้สรุป ดังนี้ 1. จักขุมา คือ เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีปัญญามองการณ์ไกล เช่น พ่อค้า หรือ นักบริหารธุรกิจ ต้องรู้ว่าอนาคตเศรษฐกิจหรือตลาดจะมีแนวโน้มเป็นแบบไหนหรือสามารถคาดการณ์ทิศทางหรืออนาคตในการดำเนินธุรกิจได้แม่นยำจากการอาศัยกระบวนการคิดที่รอบคอบและมีเหตุผล โดยอาจใช้ประสบการณ์ในอดีตร่วมในการตัดสินใจและวางแผนด้วย ซึ่งคุณลักษณะข้อแรกนี้ ตรงกับภาษาอังกฤษ คำว่า Conceptual Skill คือการชำนาญในการใช้ความคิดหรือทักษะทางด้านความคิด หรือความสามารถในการคิดวิเคราะห์เหตุการณ์และปัจจัยต่าง ๆ ที่มากระทบต่อผลการดำเนินงาน ทักษะนี้จำเป็นมากที่สุดสำหรับผู้บริหารในระดับสูง 2. วิรูโร หมายถึง จัดการธุระได้ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น นักการเงินต้องมีความรู้และความเชี่ยวชาญทางการเงิน สามารถคำนวณอัตราผลตอบแทนต่าง ๆ ได้ หรือเข้าใจในงบการเงินที่ใช้ในการประกอบการตัดสินใจได้ ในกรณีแพทย์ผ่าตัดสมองก็ต้องมีความเชี่ยวชาญในการผ่าตัดสมอง เป็นต้น คุณลักษณะที่สองนี้ตรงกับคำภาษาอังกฤษคำว่า Technical Skill คือ ความชำนาญการด้านเทคนิค หรือทักษะทางด้านการปฏิบัติงาน ความรู้ในทางเทคนิคการปฏิบัติงาน เช่น หัวหน้าพนักงานช่างเครื่องยนต์ต้องมีความรู้ความชำนาญในเรื่องเครื่องยนต์ สามารถที่จะควบคุมและใช้เครื่องดังกล่าวได้เป็นอย่างดี 3. นิสสยสัมปันโน หมายถึง พึ่งพาอาศัยคนอื่นได้ เพราะคนมีมนุษยสัมพันธ์ที่มีความสามารถในการติดต่อประสานงานให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด มีความสามารถในการสื่อสารและประสานงานกัน แต่ละฝ่ายในองค์กรดำเนินแนวทางตามกรอบทิศทางที่องค์กรต้องการบรรลุได้ หรือมีความสามารถในการผูกใจคนให้เป็นที่รักของคน โดยสามารถทำให้พนักงานแต่ละคนปฏิบัติงานตามคำสั่งด้วยความเต็มใจได้ เป็นต้น คุณลักษณะที่สามนี้ตรงกับคำภาษาอังกฤษคำว่า Human Relation Skill คือ ความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์ หรือทักษะทางด้านมนุษยสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับมนุษย์ การจูง

ใจ การเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ รวมถึงการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา และบุคคลที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากการทำงานในองค์การเป็นการทำงานที่มีลักษณะเป็นทีมต้องทำงานร่วมกันหลาย ๆ คน หลายฝ่ายต้องมีการติดต่อประสานงานกันอยู่เสมอ ทักษะนี้จึงเป็นเรื่องสำคัญ และเป็นทักษะที่สมาชิกทุกคนในองค์การควรจะต้องมี

กมล ฉายาวัดนะ (2554) กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนานั้น เป็นผู้นำที่มีความสามารถประกอบไปด้วยคุณธรรม ซึ่งนำมาใช้ในการบริหารได้ดี เพื่อให้เกิดประโยชน์ มีหลักธรรมที่สำคัญและสามารถนำมาใช้ได้ตลอดเวลา ได้แก่ อริยสัจ 4 อันได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค 1. การกำหนดปัญหา หรือทุกข์ คือการศึกษา การกำหนดรู้ถึงปัญหา เป็นการวิเคราะห์ปัญหา 2. ที่มาของปัญหา หรือสมุทัย คือ การศึกษาวิเคราะห์ที่มาของปัญหา ต้นเหตุของปัญหา 3. กำหนดเป้าหมาย หรือนิโรธ คือการกำหนดเป้าประสงค์อย่างเป็นระบบ มีการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบอย่างรอบคอบ 4. การดำเนินการ มรรค คือ การวิเคราะห์ทางเลือก วิธีดำเนินการอย่างเป็นระบบทุกขั้นตอน

ณภัทร ปิณฑรัตน์ (2555) กล่าวว่า พลละ หรือกำลังแห่งคุณธรรม 4 ประการนี้ เป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้ผู้นำหรือนักบริหารปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นั่นก็คือ ผู้นำจะสามารถวางแผนงาน จัดองค์กร แต่งตั้งบุคลากร อำนาจการ และสามารถควบคุมองค์กรให้ได้ ผู้นำคนนั้น ต้องมีความฉลาด ชยัน สุจริต และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี นอกจากนี้ เมื่อผู้นำปฏิบัติตามหลักพลละ 4 นี้ แล้ว จะสามารถครอบคลุมการบริหารถึงหลักการครองตน ครองคน และครองงาน ซึ่งจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลในการเป็นผู้นำและเป็นผู้บริหารที่ดี เพราะผู้นำที่ปฏิบัติตามคุณธรรมในหลักพลละ 4 แล้ว ย่อมจะต้องประพฤติและปฏิบัติตนประกอบไปด้วยคุณธรรม มีความสามารถปฏิบัติงานตามหน้าที่ได้ดี มีการประสานสัมพันธ์และจงใจให้เกิดการยอมรับนับถือพร้อมที่จะได้รับความร่วมมือจากทุก ๆ ฝ่าย เป็นผู้นำที่ควรแก่การยกย่อง เชิดชู และเป็นแบบอย่างที่ดี

พระธรรมราชานุวัตร (2563) ได้สรุปเรื่องการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการบริหารงานว่า งานจะประสบความสำเร็จได้ เพราะเราตั้งใจทำงาน ด้วยอิทธิบาท อิทธิ แปลว่า ความสำเร็จ สิ่งที่ครองงานให้สำเร็จได้คือคุณธรรม ความรักงาน ความตั้งใจทำงาน เรียกว่า ฉันทะ, มีความอดุสาหะ เพียรประกอบการทำงานด้วยความหมั่น ชยัน อดทน เรียกว่า วิริยะ, เมื่อชยันแล้ว ก็ติดตามงาน เอาใจฝึกฝัไม่เลิกล้มความตั้งใจ คือทำอย่างต่อเนื่อง เรียกว่า จิตตะ, และการใช้ปัญญาตรึกตรองดูให้ดีว่างานนี้เสร็จดีหรือไม่ บกพร่องอย่างไร เรียกว่า วิมังสา ถ้าเราครองตนดี ทุกอย่างก็จะไปได้ดี เก่งพูด เก่งคิด เก่งทำ เก่งดำเนินชีวิต ศาสตร์แห่งความเก่งคือการดำเนินชีวิต เอาชีวิตให้รอดด้วยความเจริญรุ่งเรือง เป็นเจ้าคนนายคนได้ หรือเป็นเจ้านายตัวเองได้

จากทัศนะของนักปราชญ์ นักการศึกษา และนักวิชาการ จำนวน 10 ท่าน จำแนกประเด็นที่แสดงถึงหลักธรรมที่มีความสอดคล้องกับภาวะผู้นำเชิงพุทธ ซึ่งเมื่อนำมาสังเคราะห์โดยการจัดกลุ่ม (grouping) หลักธรรมเข้าด้วยกัน แสดงค่าความถี่ประกอบ ได้หลักธรรมที่แสดงถึงภาวะผู้นำเชิงพุทธ ดังแสดงในตารางสังเคราะห์

ตารางที่ 2.1 ตารางสังเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงพุทธที่ใช้ในการบริหาร

หลักธรรม	แหล่งอ้างอิงที่ใช้ในการสังเคราะห์										
	พระราชวรมณี (2541)	พระมหาธีรตนะ วรบัณฑิต (2541)	พระมหาอภิชัย ธรรมชโย (2543)	พงศ์ ทรดาล (2546)	นิตริฐ วรณวิริยวัตร (2552)	พระพรหมคุณาภรณ์ (2553)	พระเทพปริยัติเมธี (2553)	กมล ฉายาวัฒน์ (2554)	ณภัทร ปิณฑรัตน์ (2555)	พระธรรมราชาานุวัตร (2563)	ความถี่
1. เมตตา, ความไม่โกรธ, มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี, รู้จักพูดให้ได้ผล, จิตตะ เอาใจใส่	✓			✓		✓	✓			✓	5
2. ทาน, การเสียสละ, จาคะ, กำลังการสังเคราะห์		✓	✓	✓					✓		4
3. มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ, ด้านกำลังปัญญา, วิมังสา, แกล้งเรื่องลึกลับได้ชัดเจน						✓	✓		✓	✓	4
4. สัจจะ, ความเที่ยงธรรม, อุเบกขา, กำลังสุจริต	✓		✓	✓					✓		4
5. กรุณา, ความไม่เบียดเบียน	✓			✓							2
6. ไม่ชักชวนไปในทางที่เสื่อม, มรรค						✓		✓			2
7. ความเป็นผู้รู้จักเหตุ, สมุทัย					✓			✓			2
8. ความเป็นผู้รู้จักผล, ทุกข์					✓			✓			2
9. ความซื่อตรง				✓							2
10. ปิยวาจา, น่ารัก		✓				✓					2
11. อุตถจริยา, บริจาค		✓		✓							2
12. สมานัตตตา, ความเป็นผู้รู้จักตน		✓			✓						2
13. ทมะ, ทนต่อถ้อยคำ			✓			✓					2
14. ชั้นดี, ความอดทน			✓	✓							2
15. มุทิตา	✓										1
16. ศील				✓							1
17. ความอ่อนโยน				✓							1
18. ความเป็นผู้รู้จักประมาณ					✓						1
19. ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา					✓						1
20. ความเป็นผู้รู้จักชุมชน					✓						1

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

หลักการธรรม	แหล่งอ้างอิงที่ใช้ในการสังเคราะห์										
	พระราชวรมณี (2541)	พระมหาทวีตนะ วรบัณฑิต (2541)	พระมหาทวีชัย ธรรมชโย (2543)	พงศ์ ทรดาล (2546)	นิตริฐ วรณวิริยวัตร (2552)	พระพรหมคุณาภรณ์ (2553)	พระเทพปริยัติเมธี (2553)	กมล ฉายาวัฒน์ (2554)	ณภัทร ปิณฑรัตน์ (2555)	พระธรรมราชานุวัตร (2563)	ความถี่
21. ความเป็นผู้รู้จักบุคคล					√						1
22. นำเคารพ						√					1
23. นำเจริญใจ						√					1
24. เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล							√				1
25. นิโรธ								√			1
26. ฉันทะ										√	1

จากตารางสังเคราะห์ดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถจัดหมวดหมู่เป็นหมวดหมู่หลักการธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีความหมายเหมือนกันและคล้ายคลึงกันที่สุดและเลือกเฉพาะหมวดหมู่ที่มีความถี่สูงสุดได้ 4 หมวดด้วยกัน เรียงตามความถี่สูงสุด ดังนี้

หมวดที่ 1 ได้แก่ เมตตา ความไม่โกรธ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักพูดให้ได้ผล และจิตตะ คือ การเอาใจใส่ ซึ่งผู้วิจัยสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงพุทธชื่อว่า **มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี**

หมวดที่ 2 ได้แก่ ทาน การเสียสละ จาคะ และกำลังการสังเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงพุทธชื่อว่า **มีความเสียสละ**

หมวดที่ 3 ได้แก่ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ ด้านกำลังปัญญา วิมังสา และการแถลงเรื่องลึกลับได้ชัดเจน ซึ่งผู้วิจัยสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงพุทธชื่อว่า **มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ**

หมวดที่ 4 ได้แก่ สัจจะ ความเที่ยงธรรม อุเบกขา และกำลังแห่งสุจริต ซึ่งผู้วิจัยสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงพุทธชื่อว่า **มีความชอบธรรม**

1. ความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

มีนักวิชาการจำนวนหลายท่านที่ได้ให้ความหมายของ ความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ไว้ดังต่อไปนี้

Flippo (1966) กล่าวว่า การมีมนุษยสัมพันธ์ คือ การรวมคนให้มาทำงานร่วมกันในลักษณะที่มุ่งให้เกิดความร่วมมือประสานงานกันจนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อให้บังเกิดผลและบรรลุเป้าหมาย

Dubrin (1981) ให้ความหมายว่า การมีมนุษยสัมพันธ์ หมายถึง ศิลปะและการปฏิบัติในการนำ ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์มาใช้ในการติดต่อเกี่ยวข้องกัน เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ส่วนตัวและส่วนรวม

Gellerman (1996) ได้ให้ความหมายไว้ว่า มนุษยสัมพันธ์ที่ดี หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์การใดองค์การหนึ่ง ซึ่งถ้าหากว่ามีความสัมพันธ์อันดีจะก่อให้เกิดความชอบพอและสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันและกัน จะยังส่งผลทำให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลในการทำงาน แต่ถ้าขาดสัมพันธภาพที่ดี ก็จะทำให้เกิดความขัดแย้งหรือไม่เข้าใจกันและส่งผลให้งานส่วนรวมขององค์กรล้มเหลวได้

วิภาพร มาพบสุข (2543) ได้ให้ความหมายไว้ว่า มนุษยสัมพันธ์ที่ดี หมายถึง การติดต่อเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับกลุ่มคน บุคคลกับคณะบุคคล หรือบุคคลกับสังคม การติดต่อสัมพันธ์ดังกล่าว เพื่อเป็นสะพานนำไปสู่การจูงใจคนเพื่อสร้างมิตร ชนะมิตร รวมทั้งการสร้างหรือพัฒนาตนเองให้เป็นที่รู้จักใคร่ชอบพอกแก่คนทั่วไปอย่างกว้างขวาง ได้รับการสนับสนุนจากคนทุกฝ่าย เป็นการสร้างตนให้เป็นคนดีในสังคม พร้อมทั้งเป็นการแสดงให้เห็นถึงลักษณะของการฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้เป็นที่ดีในอนาคตอีกด้วย

วรารณ ตระกูลสถิตย์ (2549) ได้ให้ความหมายไว้ว่า มนุษยสัมพันธ์ที่ดี หมายถึง วิชาที่อาศัยศาสตร์และศิลป์ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับบุคคล เพื่อให้ได้มาซึ่งความรักใคร่ นับถือ ความรู้สึกใคร่ ผูกพันกัน มีความจงรักภักดี สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างราบรื่นดีและมีความสุข

วิชัย แหวนเพชร (2548) ได้ให้ความหมายไว้ว่า มนุษยสัมพันธ์ที่ดี หมายถึง การสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเรากับผู้อื่น เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานและอยู่ร่วมกันได้ดีและมีสุข

มีมนุษยสัมพันธ์ คือ ศาสตร์และศิลป์ในการใช้ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ เพื่อรวมคนให้มาทำงานร่วมกันในลักษณะที่มุ่งให้เกิดความร่วมมือประสานงานติดต่อเกี่ยวข้องกัน จนเกิดความศรัทธาเริ่มสร้างสรรค์ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์การใดองค์การหนึ่ง ระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับกลุ่มคน บุคคลกับคณะบุคคล หรือบุคคลกับสังคม เพื่อให้บังเกิดผลและบรรลุเป้าหมายส่วนตัวและส่วนรวม (Flippo, 1966 ; Dubrin, 1981 ; Gellerman, 1996 ; วิภาพร, 2543) การติดต่อสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ ย่อมเป็นสะพานนำไปสู่การจูงใจคนเพื่อสร้างมิตร รวมทั้งการสร้างหรือพัฒนาตนเองให้เป็นที่รู้จักใคร่ชอบพอกแก่คนทั่วไปอย่างกว้างขวางและเป็นการได้รับการสนับสนุนจากคนทุกฝ่าย เป็นการสร้างตนให้เป็นคนดีในสังคม พร้อมทั้งเป็นการแสดงให้เห็นถึงลักษณะของการฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้เป็นที่ดีในอนาคตอีกด้วย รวมถึงเพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานและอยู่ร่วมกันได้ดีและมีสุข (วิภาพร, 2543 ; วิชัย, 2548) แต่ในทางกลับกัน ถ้าขาดสัมพันธภาพที่ดีแล้ว ก็ย่อมจะทำให้เกิดความขัดแย้งหรือไม่เข้าใจกัน และส่งผลให้งานส่วนรวมขององค์กรล้มเหลวได้ (Gellerman, 1996)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์สร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น มีการติดต่อสื่อสารโดยมุ่งให้เกิดความร่วมมือกัน ติดต่อกันเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานเพื่อสัมฤทธิ์ผลที่ดี มีการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้ร่วมงาน

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร มีหลักธรรมในการปฏิบัติงานคือความมีเมตตา มีความไม่โกรธ รู้จักพูดให้ได้ผล และจิตตะ คือการเอาใจใส่

2. มีความเสียสละ

มีนักวิชาจำนวนหลายท่านที่ได้ให้ความหมายของ มีความเสียสละ ไว้ดังต่อไปนี้

วารินทร์ ม่วงสุวรรณ (2517) ได้ให้นิยามความเสียสละไว้ว่า เป็นความรู้สึกภายในตัวบุคคลที่ไวต่อความต้องการความช่วยเหลือของผู้อื่น ในขณะที่ได้พบสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกดังกล่าว บุคคลจะแสดงพฤติกรรมในทางที่ดี โดยการสละทรัพย์ สิ่งของ กำลังกาย เวลา หรือความสุขส่วนตัว เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นให้ได้รับความสุขและพ้นจากความลำบาก หรือได้รับสิ่งที่เขาต้องการ

วัชรพร จับเกตุ (2528) ได้กล่าวว่า ความเสียสละ หมายถึง การที่บุคคลแสดงออกโดยการให้สิ่งที่ตนยังต้องการรักษาไว้ ไปช่วยเหลือหรือทำประโยชน์เพื่อเห็นแก่ความสุขของบุคคลอื่นหรือสังคม

สำเร็จ บุญเรืองรัตน์ (2528) ได้ให้ความหมายความเสียสละ โดยรวบรวมนิยามจากการสอบถามความหมายของความเสียสละและพฤติกรรมความเสียสละจากความเห็นของอาจารย์วิทยาลัยพยาบาล และอาจารย์สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 26 คน แล้วสรุปพฤติกรรมผู้ที่มีความเสียสละไว้เป็นด้าน ๆ ดังนี้

1. ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้านทรัพย์สิน ความรู้ แรงงาน
2. เห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
3. มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่นในด้านการพูด และการกระทำ หรือความมีน้ำใจ
4. ไม่เอาเปรียบผู้อื่น

กรองแก้ว สาธุสนธิ์ (2529) ได้สรุปความหมายของความเสียสละไว้ว่า หมายถึง ความคิด ความรู้สึกที่มีแนวโน้มที่จะแสดงออกในการสละหรือให้ผลประโยชน์ส่วนตน เพื่อช่วยเหลือหรือทำประโยชน์ให้แก่บุคคลอื่นหรือสังคม

บรรทม มณีโชติ (2530) ได้สรุปจริยธรรมด้านความเสียสละไว้ว่า หมายถึง การแสดงออกของบุคคลในพฤติกรรมต่อไปนี้

1. การให้ปัน หมายถึง การช่วยเหลือหรือให้ผู้อื่นในด้านทรัพย์สิน สิ่งของ ความรู้ และแรงงาน
2. การเห็นแก่ส่วนรวม หมายถึง การอุทิศตนทำงานเพื่อสังคมและส่วนรวม
3. ความมีน้ำใจ หมายถึง ความปรารถนาดีต่อผู้อื่นในด้านการพูดและการกระทำ โดยให้กำลังใจและแสดงความเห็นใจผู้อื่น
4. การไม่เอาเปรียบผู้อื่น หมายถึง การสละทรัพย์ สิ่งของและแรงงานของตนเท่ากันหรือมากกว่าผู้อื่น

พระมหาพิทักษ์ จิตตโสภโณ (2563) ได้กล่าวว่า ความเสียสละ หมายถึง การแบ่งปัน ให้ความช่วยเหลือ การเผื่อแผ่เกื้อกูลด้วยจิตใจเมตตากรุณา เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น และเพื่อเป็นการลดอัตตาตัวตน

ความเสียสละ หมายถึง การที่บุคคลแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่ดีในขณะที่เห็นผู้อื่นต้องการความช่วยเหลือ โดยการสละกำลังกาย ทรัพย์สิน เวลา หรือความสุขส่วนตัว เพื่อให้ผู้อื่นได้รับความสุขและพ้นจากความลำบาก เป็นคนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เผื่อแผ่เกื้อกูล

ด้วยจิตใจเมตตากรุณา มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่นในด้านการพูดและการกระทำ มีน้ำใจไม่เอาเปรียบผู้อื่น (วารินทร์, 2517 ; วัชรินทร์, 2528 ; กรองแก้ว, 2529 ; พระมหาพิทักษ์, 2563) นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการได้สรุปพฤติกรรมของผู้ที่มีความเสียสละไว้เป็นด้าน ๆ คือ 1. ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้านทรัพย์สิน ความรู้ แรงงาน 2. เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน 3. มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่นในด้านการพูด การกระทำ และความมีน้ำใจ 4. การไม่เอาเปรียบผู้อื่น (สำเร็จ, 2528 ; บรรทม, 2530)

สรุปความว่า มีความเสียสละ หมายถึง การให้ความช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน โดยการสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ เวลา หรือความสุขส่วนตัว มีการเผื่อแผ่แบ่งปันด้วยใจที่ประกอบด้วยความเมตตา มีความปรารถนาดีมีน้ำใจต่อผู้อื่น ไม่เอาเปรียบผู้อื่นเพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มีการเผื่อแผ่เกื้อกูลอันเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นเพื่อเป็นการลดอัตตาของตนเอง มีหลักธรรมคือมีการให้ทาน มีการเสียสละ มีจาคะ และมีกำลังแห่งการสงเคราะห์

3. มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ

มีนักวิชาจำนวนหลายท่านที่ได้ให้ความหมายของ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ ไว้ดังต่อไปนี้

Erikson & Stasewski (1989) ได้กล่าวว่า ผู้นำที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เป็นคนที่มีความรู้ความสามารถกว้างและลึก มีทักษะและประสบการณ์ผ่านการปฏิบัติและการศึกษาในสาขาเฉพาะ เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นแหล่งที่มาของเทคนิคหรือทักษะที่เชื่อถือได้ เป็นบุคคลที่มีความเป็นนักคิดที่ลึกซึ้ง ซึ่งมีความโดดเด่นในด้านสติปัญญาและวิจารณ์ญาณที่ดี

พีระ พนาสุภณ (2556) ได้กล่าวว่า ความเชี่ยวชาญเฉพาะ คือ ความสามารถในสาขาใดสาขาหนึ่งที่ปฏิบัติได้ในระดับดีมาก โดดเด่น หรือเชี่ยวชาญ ผู้เชี่ยวชาญ (Expert) คือ ผู้ที่มีความสามารถโดดเด่นในสาขาใดสาขาหนึ่ง หรือ มีทักษะในระดับสูงทางด้านสาขาใดสาขาหนึ่ง เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ เป็นต้น

Phyllis G. Hartman (2019) ได้ให้ความหมายของ ผู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ ว่า คือการที่ผู้นำฝึกฝนอย่างหนัก ฝึกฝนอย่างต่อเนื่องเพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ และพยายามพัฒนาตนเองเพื่อก้าวไปสู่ระดับที่สูงขึ้นไปและเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านอย่างแท้จริง

จากเว็บไซต์ Techsauce (2021) ได้กล่าวถึง ผู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ ว่าคือ คนที่มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญด้านใดด้านหนึ่งเป็นพิเศษ และมักเป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งงานที่ทำอย่างเฉพาะเจาะจง

David Epstein (2564) ได้ให้ความหมาย มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ ว่าสามารถเป็นแรงผลักดันให้ไปถึงเส้นชัย หรือการรู้กว้าง และรู้อย่างหลากหลาย จะทำให้เราประสบความสำเร็จ การตั้งมั่นในทักษะเฉพาะคือหัวใจหลักของการประสบความสำเร็จยิ่งในยุคที่ทุกคนต่างมองหาความเป็นเลิศเฉพาะทาง ไม่ต่างจากสามพี่น้องโพลการ์ ที่พ่อของพวกเธอฝึกฝนให้เล่นหมากรุกตั้งแต่อายุยังน้อยจนพวกเธอประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับและสามารถเดินทางไปแข่งขันได้ทั่วโลกในปี 1996 ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เป็นแชมป์โลกแต่ก็โดดเด่นจนเป็นที่ยอมรับ นับว่าการทุ่มเทกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเฉพาะทางดูจะเป็นเรื่องที่ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าสามารถส่งผลต่ออนาคตของเด็กคนหนึ่งอย่างมีนัยสำคัญ

มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ หมายถึง คนที่มีความรู้ความสามารถกว้างและลึก มีทักษะและประสบการณ์ผ่านการปฏิบัติและการศึกษาในสาขาเฉพาะ เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นผู้ที่มีเทคนิคหรือทักษะที่เชื่อถือได้ เป็นบุคคลที่มีความเป็นนักคิดที่ลึกซึ้ง ซึ่งมีความ

โดดเด่นในด้านสติปัญญาและวิจารณญาณที่ดี (Erikson และ Stasewski, 1989) มีความสามารถโดดเด่นในสาขาวิชาที่ตนเองร่ำเรียนมาด้านใดด้านหนึ่งเป็นพิเศษ เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ เป็นแพทย์เฉพาะทางด้านผิวหนัง เป็นต้น (พีระ, 2556; Techsauce (ออนไลน์), 2021) ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ ย่อมเป็นแรงผลักดันให้ไปถึงเส้นชัย หรือการรู้กว้าง และรู้อย่างหลากหลาย จะทำให้เราประสบความสำเร็จ การตั้งมั่นในทักษะเฉพาะคือหัวใจหลักของการประสบความสำเร็จยิ่งในยุคที่ทุกคนต่างมองหาความเป็นเลิศเฉพาะทาง ไม่ต่างจากสามพี่น้องโพลการ์ ที่พ่อของพวกเธอฝึกฝนให้เล่นหมากรุกตั้งแต่อายุยังน้อยจนเธอประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับและสามารถเดินทางไปแข่งขันได้ทั่วโลกในปี 1996 ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เป็นแชมป์โลกแต่ก็โดดเด่นจนเป็นที่ยอมรับ นับว่าการทุ่มเทกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเฉพาะทางดูจะเป็นเรื่องที่ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าสามารถส่งผลต่ออนาคตของเด็กคนหนึ่งอย่างมีนัยยะสำคัญ (David, 2564)

สรุปความว่า มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ หมายถึง มีความรู้ความสามารถอย่างโดดเด่นในด้านที่ตนเองได้ศึกษามา มีทักษะและประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน มีความรู้และเทคนิคในงานที่ทำงาน ได้รับการยอมรับจากผู้ร่วมงาน มีความโดดเด่นด้านสติปัญญาและมีวิจารณญาณที่ดีในการปฏิบัติงาน มีหลักธรรม คือมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ มีกำลังปัญญา มีวิมังสา ความหมั่นตรึงตรอง และแกลงเรื่องลึก ล้ำได้ชัดเจน

4. มีความชอบธรรม

มีนักวิชาจำนวนหลายท่านที่ได้ให้ความหมายของ มีความชอบธรรม ไว้ดังต่อไปนี้

Weber (1978) ได้นิยามความชอบธรรมว่า เป็นผลมาจากการยินยอมปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมและกฎหมายที่เป็นทางการ

พระเทพคุณาภรณ์ (2552) กล่าวว่า ผู้นำที่มีความชอบธรรม คือ ผู้ที่ปฏิบัติได้ถูกต้องตามจารีต ประเพณี กฎหมายและศีลธรรม มีความเที่ยงธรรมในหน้าที่ที่รับผิดชอบ ไม่ว่าจะหน้าที่โดยตรงหรือได้รับมอบหมาย เช่น มารดาบิดา ผู้ให้กำเนิดบุตรธิดา มีหน้าที่เลี้ยงดูบุตรธิดา ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว ให้ทำความดี ส่งเสริมการศึกษา หากุศลครองใจ มอบทรัพย์มรดกให้ในโอกาสอันสมควร เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2555) ได้กล่าวว่า ผู้นำที่มีความชอบธรรม คือ ผู้นำที่มีความซื่อสัตย์และมีความรับผิดชอบ (integrity responsibility) ปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา แยกเรื่องส่วนตัวออกจากหน้าที่ของงาน และมีความรับผิดชอบต่องานในหน้าที่ ต่อผลงาน ต่อองค์กร และต่อประชาชน

พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต (2564) ได้กล่าวว่า มีความชอบธรรม หมายถึง ผู้นำหรือผู้บริหารขององค์กร ที่ได้รับการประเมินว่า มีภาวะผู้นำสูง มีวิสัยทัศน์ มีสมรรถนะ และมีประสิทธิภาพในการบริหารก็จะได้รับการสนับสนุนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งบ่งชี้ถึงการมีความชอบธรรมขององค์กรนั้น

ประคัลภ์ ปัทมพลังกูร (2565) ได้กล่าวว่า มีความชอบธรรม หมายถึง ผู้นำที่มีความชอบธรรมคือผู้นำที่มีความน่าเชื่อถือ ได้รับการยอมรับ และความเชื่อถือจากคนอื่น ซึ่งทำให้คนอื่นพร้อมที่จะตามเราในฐานะที่เราเป็นผู้นำ ผู้นำหลายคนที่ทำลายความน่าเชื่อถือของตนเองลง ก็ด้วยการไม่รักษาคำพูด การพูดอย่างทำอีกอย่าง ซึ่งไม่สอดคล้องกับสิ่งที่เคยพูดไว้ก่อนหน้านี้

มีความชอบธรรม หมายถึง ผู้นำหรือผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์ มีความสามารถ มีความซื่อสัตย์ รับผิดชอบ ปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา เป็นผู้นำที่มีความชอบธรรมและมีความ

น่าเชื่อถือจนได้รับการยอมรับและความไว้วางใจจากผู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2555; พิชาย, 2564; ประคัลภ์, 2565) รวมถึงการปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมและกฎหมายบ้านเมือง ปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามจารีตประเพณี รับผิดชอบต่อหน้าที่ทั้งหน้าที่โดยตรงและโดยอ้อม เช่น มารดาบิดา ผู้ให้กำเนิดบุตรธิดา มีหน้าที่เลี้ยงดูบุตรธิดา ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว ให้ทำความดี ส่งเสริมการศึกษา หาคู่ครองให้ มอบทรัพย์สินมรดกให้ในโอกาสอันสมควร เป็นต้น (Weber, 1978; พระเทพคุณาภรณ์, 2552)

สรุปความว่า มีความชอบธรรม หมายถึง ผู้นำที่มีความซื่อสัตย์และมีความรับผิดชอบต่อ การปฏิบัติหน้าที่ของตน ปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมและกฎหมาย ประพฤติตนได้ถูกต้องตาม จารีตประเพณี เป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือจนได้รับการยอมรับและความเชื่อถือจากผู้ร่วมงาน มี หลักธรรม คือมีสัจจะ มีความเที่ยงธรรม มีอุเบกขา และมีความสุจริต

2.4 สภาพพื้นที่ที่ศึกษา

2.4.1 ข้อมูลทั่วไป สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

เขต 7

กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2565) ได้ให้ข้อมูลว่า ปัจจุบัน สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 7 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น สำนักเขต การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ตามข้อบังคับคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติ ธรรม ว่าด้วยโครงสร้างการบริหารงานและการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม และสถานศึกษาพระ ปริยัติธรรม พ.ศ.2561 ประกาศ ณ วันที่ 12 เดือนพฤษภาคม พุทธศักราช 2563 ลงนามโดย สมเด็จพระวันรัต ประธานกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนก สามัญศึกษา เขต 7 ตั้งอยู่ที่วัดศรีนวล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000 โดยมีความ รับผิดชอบครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดเลย จังหวัดหนองบัวลำภู และจังหวัด ขอนแก่น ปัจจุบันมีโรงเรียนทั้งสิ้น 44 โรงเรียน และมีห้องเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 135 ห้อง และห้องเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 91 ห้อง รวมทั้งสิ้น 226 ห้อง

แนวทางในการดำเนินงาน

ดำเนินการตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ ดังนี้

วิสัยทัศน์ ส่งเสริม สนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อผลิตและ พัฒนาศาสนทายาทที่เปี่ยมด้วยพุทธธรรม

พันธกิจ พัฒนาระบบบริหารโรงเรียนให้เข้มแข็ง เป็นโรงเรียนคุณภาพตามมาตรฐานคณะ สงฆ์ไทย

ยุทธศาสตร์

1. สร้างมาตรฐานการประเมินคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาบริบทและภารกิจของ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาอย่างแท้จริง

2. ปฏิรูปการบริหารและการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนก สามัญศึกษาให้มีมาตรฐาน และเสริมความสุข สร้างขวัญกำลังใจ ความก้าวหน้า ความมั่นคงในอาชีพ ของบุคลากรที่ยั่งยืน

3. พัฒนาโรงเรียนให้เข้มแข็งมุ่งสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ตั้งอยู่ที่วัดศรีนวล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีเขตพื้นที่รับผิดชอบ 3 จังหวัด คือ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดเลย และจังหวัดหนองบัวลำภู มีโรงเรียนในเขตปกครองทั้งสิ้น 44 แห่ง มีห้องเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 135 ห้อง และห้องเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 91 ห้อง รวมทั้งสิ้น 226 ห้อง มีแนวทางในการดำเนินงานเพื่อส่งเสริม สนับสนุนระบบการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ให้มีมาตรฐานและมีความเข้มแข็ง และเพื่อพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ให้มีความสุข มีกำลังใจ และมีความมั่นคง

2.4.2 การประเมินศักยภาพภายในของการศึกษาพระปริยัติธรรม

สภาพทั่วไปของสถานศึกษาในสังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จากการประเมินศักยภาพภายในของการศึกษาพระปริยัติธรรม และสภาพแวดล้อมภายนอก พบว่า จุดอ่อน (Weakness) ของการศึกษาแผนกสามัญศึกษา คือ ผู้บริหารโรงเรียนไม่ได้ผ่านกระบวนการคัดเลือก คัดสรร เพราะเจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้จัดการโรงเรียนเป็นผู้เลือกพระภิกษุที่เห็นว่าเหมาะสมให้ทำหน้าที่บริหาร และอำนาจในการสั่งการบริหารส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับผู้จัดการหรือผู้อำนวยการโรงเรียนเท่านั้น ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้และทักษะไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการศึกษาที่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและมีภาระงานอื่นมากทำให้ไม่มีเวลาในการบริหารจัดการศึกษาที่เพียงพอ พร้อมทั้งผู้บริหารขาดภาวะผู้นำที่ตระหนักถึงรากเหง้าและความสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา ครูขาดความมั่นคงและความก้าวหน้าด้านวิชาชีพ จึงไม่มีขวัญและกำลังใจ ไม่ได้รับสวัสดิการการสงเคราะห์รายได้และสวัสดิการที่เหมาะสมต่อคุณวุฒิ จึงทำให้ครูมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย โดยลาออกไปปฏิบัติงานอื่นที่มั่นคงกว่า ทำให้เกิดภาวะสมองไหลไปหน่วยงานอื่นโดยตลอด โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษามีระบบการบริหารจัดการศึกษาและพัฒนาบุคลากรยังไม่เป็นระบบ ไม่มีทิศทางในการบริหารจัดการที่ชัดเจน และโครงสร้างภายในหน่วยงานที่ดูแล ไม่สอดคล้องกับภารกิจงานการศึกษาตลอดจนองค์กรขาดผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการศึกษา ด้านการนิเทศติดตามและประเมินผล และขาดบุคลากรมืออาชีพในการบริหารจัดการ และสถานศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ขาดงบประมาณในการลงทุน และก่อสร้าง เพื่อพัฒนาและยกระดับสถานศึกษาให้มีความพร้อมมากยิ่งขึ้น อาคารสถานที่ไม่เพียงพอ ไม่เอื้อต่อการจัดการศึกษา และไม่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งขาดงบประมาณในส่วนของงบดำเนินงาน ทำให้การบริหารจัดการโรงเรียนไม่มีประสิทธิภาพ ต้องบริหารจัดการแบบบูรณาการ โรงเรียนต้องจัดหาวัสดุอุปกรณ์เอง นอกจากนี้ระบบการจัดการศึกษาไม่มีแผนยุทธศาสตร์ที่ใช้บังคับอย่างชัดเจน ไม่มีแผนงานในการบริหารจัดการ แผนงบประมาณ และนโยบายในการพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาอย่างชัดเจน พร้อมทั้งขาดการนำข้อมูลมาศึกษาวิเคราะห์ เพื่อวางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างจริงจัง รวมไปถึงระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการและการจัดการศึกษายังไม่มีควมทันสมัย ตลอดจนระบบฐานข้อมูลยังไม่ครอบคลุมและไม่มีประสิทธิภาพ การเข้าถึงเทคโนโลยียังไม่แพร่หลายและทั่วถึง ขาดแคลนคอมพิวเตอร์ สื่อ วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีที่ทันสมัย (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2563)

สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ยังมีทักษะและความรู้ที่ไม่เพียงพอต่อการบริหารสถานศึกษา และยังขาดการบริหารจัดการที่ชัดเจน มีประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาอยู่อีกมาก เช่น ด้านความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการศึกษาด้านการนิเทศติดตามและประเมินผล ด้านการสร้างศาสนทายาท และการดำเนินการเผยแพร่พระพุทธศาสนา รวมถึงขาดภาวะผู้นำเชิงพุทธที่สมควรแก่การบริหารหรือทางวิชาการ

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.5.1 งานวิจัยในประเทศ

พระมหาสุชิน วชิรญาณ (เชยผลบุญ) (2564) ได้ศึกษาวิจัยการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 2) ด้านการบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาล 3) ด้านการบริหารงานบุคคลตามหลักอภิธานิยธรรม 7 4) ด้านการบริหารงานทั่วไปตามหลักอภิปไตย 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาล ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ส่วนการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของผู้บริหารในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า การจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา โดยรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนการจำแนกตามตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน มีความคิดเห็นโดยรวมต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

พระทองเลี่ยม ธิรคุโณ (แฝงจันดา) (2564) ได้ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามแนวพุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า 1) ภาวะผู้นำตามแนวพุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อภาวะผู้นำตามแนวพุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามตำแหน่ง บุคลากรมีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนจำแนกตามเพศ และประสบการณ์การทำงาน บุคลากรมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน 3) ข้อเสนอแนะภาวะผู้นำตามแนวพุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ คือ ผู้บริหารควรจัดทำแผนงาน/โครงการเสริมสร้างวินัย คุณธรรม และจริยธรรม เพื่อแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน มีกลยุทธ์ พันธกิจ เป้าประสงค์ในการทำงาน เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงานของบุคลากร ให้กำลังใจ ยกย่อง เชิดชูบุคลากรตามสมควรแก่โอกาส 4) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้ 1. ด้านการมีวิสัยทัศน์ ควรมีนโยบายสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากร 2. ด้านการมีเป้าหมายการบริหารอย่างชัดเจน ควรนำข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการวางแผนบริหารสถานศึกษา 3.

ด้านมนุษยสัมพันธ์ ควบนำเทคโนโลยี การสื่อสารมาใช้ในการบริหารช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่บรรลุเป้าหมาย

ภาณุวัฒน์ บุญธัญกิจ (2563) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครตามที่คณะของผู้บริหารและครู จำแนกตามตำแหน่ง งานปัจจุบัน ประสบการณ์การทำงานตามตำแหน่งงานปัจจุบัน ระดับการศึกษา และการได้รับรางวัลด้านคุณธรรมจริยธรรม พบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครตามที่คณะของผู้บริหารและครู ในภาพรวมอยู่อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครตามที่คณะของผู้บริหารและครู จำแนกตามตำแหน่งงานปัจจุบัน พบว่า ในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามประสบการณ์การทำงานตามตำแหน่งงานปัจจุบัน พบว่า ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจำแนกตามการได้รับรางวัลด้านคุณธรรมจริยธรรม พบว่า ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

วัฒน์ต์ แสงจินดา (2563) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ภาวะผู้นำตามแนวพุทธศาสตร์ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์ส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาอำเภอเมืองร้อยเอ็ด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 พบว่า 1) ภาวะผู้นำตามแนวพุทธศาสตร์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) เปรียบเทียบภาวะผู้นำตามแนวพุทธศาสตร์ของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตาม เพศ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน ไม่แตกต่างกัน 3) ข้อเสนอแนะภาวะผู้นำตามแนวพุทธศาสตร์ของผู้บริหารสถานศึกษา คือ ผู้บริหารมีความเที่ยงธรรม ดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาท รักษาผลประโยชน์ด้วยความเป็นธรรม กำหนดนโยบายให้ชัดเจน และกำกับติดตาม

นพวรรณ แก้วมัน (2562) ได้ศึกษาวิจัยคุณธรรมผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานบุคคลตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและพนักงานครูในโรงเรียน สังกัดเทศบาลจังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า ระดับคุณธรรมผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า คุณธรรมผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการอดทน อดกลั้น ด้านความเสียสละ ด้านความสัตย์ และด้านการข่มใจตนเอง

พระอภิรัตน์ ฐิตวิริโย (ดาประโคน) (2561) ได้ศึกษาคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาคุณลักษณะการบริหารงานตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าโดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ใน ระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับ จากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านนิสสัยสัมปโน ด้านวิรุโธ ด้านจักขุมา

พระมหาวิฑูร ธมมโชโต (แสงอินทร์) (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ผลการวิจัยพบว่า สภาพภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนพระ

ปรียัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้ตัวแปรรวม 4 ด้าน คือ 1) ด้านวิสัยทัศน์ 2) ด้านความชำนาญ 3) ด้านมนุษยสัมพันธ์ และ 4) ด้านคุณธรรม โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

นิวัฒน์ ทรหาญ (2561) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดการศึกษากลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาม่วงสว่าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 พบว่า 1) ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดการศึกษากลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาม่วงสว่าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดการศึกษากลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาม่วงสว่าง สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จำแนกตามอายุ โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ 3) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดการศึกษากลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาม่วงสว่าง สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 คือ ผู้บริหารควรใช้หลักเหตุผลให้ตรงกับสถานการณ์ในการแก้ปัญหา ควรวางแผนการบริหารสถานศึกษา และมีปียวจา มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการบริหารงาน

ชวภาพัฒน์ อนัญสฤติพัฒน์ (2560) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ตามทัศนคติของครูผู้สอน จำแนกตามเพศ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน ผลการวิจัยพบว่า 1. ศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัด ฉะเชิงเทรา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ตามทัศนคติของครูผู้สอน จำแนกตามเพศ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

พระครูสุตวุฒิกุณ (ปรีชา ภาณวฑฒโน) (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร ทั้ง 5 ด้าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก การพัฒนาภาวะผู้นำประกอบด้วย 1) มีวิสัยทัศน์ กำหนดแผนการปฏิบัติงาน สร้างทัศนคติที่ดีของบุคคล วิเคราะห์สภาพปัจจุบันขององค์กร บูรณาการหลักอริยสัจ 4 2) สร้างความชำนาญในการใช้เทคโนโลยี ส่งเสริมบุคคลเพื่อพัฒนาองค์กร ด้วยหลักอิทธิบาท 4 3) มีมนุษยสัมพันธ์ ยกย่องให้เกียรติเพื่อนร่วมงาน เป็นแบบอย่างที่ดีในองค์กร ด้วยการยึดหลักพรหมวิหาร 4 และ 4) มีคุณธรรม ปฏิบัติตามหลักศีล 5 และธรรมาภิบาล กระจายอำนาจการบริหาร ส่งเสริมบุคคลด้านคุณธรรม โดยมีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ ประกอบด้วย ภาวะผู้นำ 4 ด้าน ด้วยการสนับสนุนส่งเสริมจากหลักพุทธธรรม อริยสัจ 4 อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 และธรรมาภิบาล

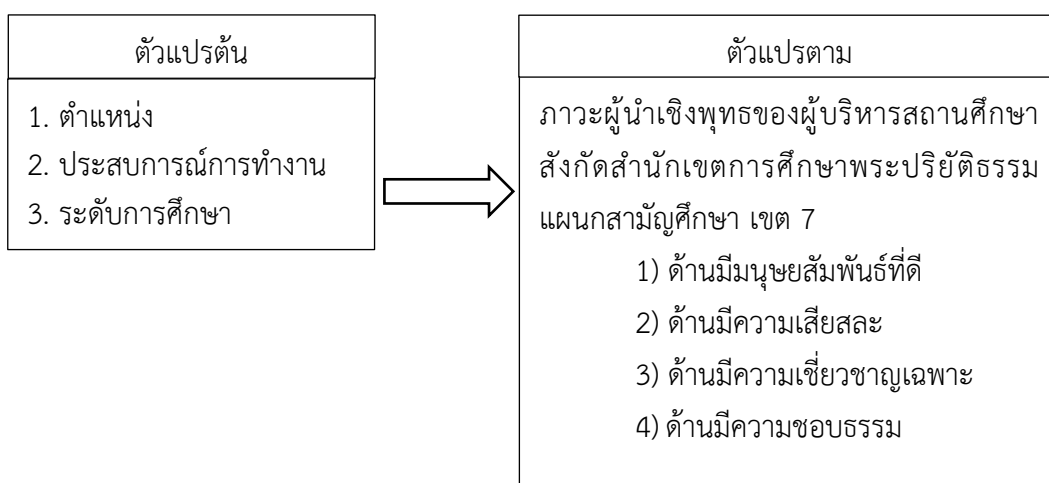
2.5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Thomas Voss (2016) ได้ศึกษาพระเจ้าอโศกมหาราชในฐานะต้นแบบแห่งภาวะผู้นำเชิงพุทธ ในปีพุทธศักราช 300 ในยุคแห่งพระเจ้าอโศกมหาราช พระองค์ได้รับความชื่นชมอย่างกว้างขวางในความสำเร็จทางการเมือง โดยเฉพาะแนวทางที่พระองค์ทรงปกครองตามหลักธรรมมาภิบาลด้านมนุษยธรรมที่ไม่เคยมีมาก่อน ซึ่งได้รับการหล่อหลอมอย่างลึกซึ้งจากพระศรัทธาในพุทธศาสนาที่พระองค์ทรงเป็นผู้อุปถัมภ์ ตัวอย่างทางประวัติศาสตร์คือ พระองค์ทรงมีพระอภัยมณีและรูปแบบการประพาศปฏิบัติของการเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมที่ดั่งงาม โดยงานวิจัยพบว่า พระเจ้าอโศกมหาราชทรงเป็นกษัตริย์ที่ปกครองประชาชนโดยธรรม ภาวะผู้นำของพระองค์นั้นสอดคล้องกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่พระองค์ทรงเป็นพระพุทธานุอุปถัมภ์

Kouzes and Posner (2008) ได้ศึกษาการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์และเป็นแบบอย่างที่ดีอันส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า มีลักษณะของการมีจิตอาสา ทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มุ่งมั่นทุ่มเทในการทำงาน โดยผู้นำจะมีการประพาศติดทนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น มีคุณธรรมจริยธรรม เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส วางตนได้อย่างเหมาะสม มีใจรักในงานที่ทำบนพื้นฐานความดีงาม ส่งผลให้ครูและเพื่อนร่วมงานเกิดความเชื่อมั่น ไว้วางใจ และปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ

2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารเพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดซึ่งได้มาจากการสังเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี 2) ด้านมีความเสียสละ 3) ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ 4) ด้านมีความชอบธรรม โดยผู้ศึกษาได้นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 และเพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 โดยมีขั้นตอนและรายละเอียดดำเนินการตามลำดับดังนี้

- 3.1 กลุ่มเป้าหมาย
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

3.1 กลุ่มเป้าหมาย

3.1.1 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำนวน 88 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และระดับการศึกษา โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี 2) ด้านมีความเสียสละ 3) ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ 4) ด้านมีความชอบธรรม

3.2.1 ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สอบถามเกี่ยวกับ ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และระดับการศึกษา มีลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) โดยมีตัวเลือกที่กำหนดคำตอบไว้ให้ (Forced Choice)

ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 สอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้าน

มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี 2) ด้านมีความเสียสละ 3) ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ 4) ด้านมีความชอบธรรม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคอร์ท (Likert Scale) มี 5 ระดับ ดังนี้ ระดับมากที่สุด ระดับมาก ระดับปานกลาง ระดับน้อย และระดับน้อยที่สุด

3.2.2 การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ

ในการสร้างเครื่องมือ ผู้ศึกษาสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย นำมาเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยมีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.2.2.1 ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากหนังสือ เอกสาร จากอินเทอร์เน็ต และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงพุทธ

3.2.2.2 ศึกษาหลักเกณฑ์ วิธีการ สร้างแบบสอบถาม และนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา มาประมวลเพื่อกำหนดเป็นโครงสร้างของเครื่องมือแล้วเขียนแบบสอบถามฉบับร่างให้ครอบคลุมเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธ

3.2.2.3 นำร่างแบบสอบถาม เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ และนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

3.2.2.4 ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไขสำนวนภาษา ตลอดจนเนื้อหาให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการวัดตามนิยามศัพท์เฉพาะโดยพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item-Objective Congruence) โดยความตรงเชิงเนื้อหา โดยมีเกณฑ์ให้คะแนนรายข้อ ดังนี้ (+1) แน่ใจว่าข้อคำถามนี้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวัดตามนิยามศัพท์เฉพาะ (0) ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนี้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวัดตามนิยามศัพท์เฉพาะ และ (-1) แน่ใจว่าข้อคำถามนี้ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวัดตามนิยามศัพท์เฉพาะ เลือกข้อคำถามที่มีดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวัดตามนิยามศัพท์เฉพาะ ตั้งแต่ 0.60-1.00 มาใช้เป็นข้อคำถามในแบบสอบถาม ตามหลักวิธีของโรวินลลี และแฮมเบิลตัน (Rovinelli & Hambleton, 1997) จากข้อคำถามทั้งหมด 20 ข้อ พบว่ามีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80-1.00

3.2.2.5 นำแบบสอบถามภาวะผู้นำเชิงพุทธ ที่ปรับปรุงแก้ไขเสร็จแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์เพื่อตรวจสอบแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง

3.2.2.6 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-Out) โดยนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) โดยกำหนดความเชื่อมั่นไม่ต่ำกว่า 0.80 ขึ้นไป ตามหลักวิธีของครอนบาค พบว่าได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.806

3.2.2.7 นำแบบสอบถามที่ผ่านการหาความเชื่อมั่นตามเกณฑ์ที่กำหนดไปจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ศึกษาดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.3.1 ผู้ศึกษาขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ถึงผู้อำนวยการสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากสถานศึกษาในสังกัด

3.3.2 ผู้ศึกษาขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ถึงผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำสารนิพนธ์

3.3.3 ผู้ศึกษาจัดส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยไปยังผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามแบบออนไลน์ (Google Form) โดยผู้ศึกษาได้สร้าง QR CODE และ Link (Short Urls) ในการเข้าไปตอบแบบสอบถามการวิจัย

3.3.4 ผู้ศึกษากำหนดระยะเวลาในการตอบแบบสอบถาม เพื่อสะดวกในการเก็บข้อมูล และได้ข้อมูลตรงตามที่ระยะเวลาที่กำหนด

3.3.5 ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มเป้าหมายการวิจัย ผ่าน Google Form

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ผู้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ตามรายละเอียด ดังนี้

3.4.1 ข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และระดับการศึกษา โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และ ร้อยละ (Percentage) นำเสนอในรูปแบบตารางและความเรียง

3.4.2 การศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) วิเคราะห์เป็นรายข้อ รายด้านและโดยรวม กำหนดเกณฑ์แปลผลเป็น 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	ภาวะผู้นำเชิงพุทธ
4.51 - 5.00	หมายถึง มีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับมากที่สุด
3.51 - 4.50	หมายถึง มีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับมาก
2.51 - 3.50	หมายถึง มีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับปานกลาง
1.51 - 2.50	หมายถึง มีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับน้อย
1.00 - 1.50	หมายถึง มีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3.4.3 เปรียบเทียบความแตกต่างภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีตำแหน่งแตกต่างกัน ใช้สถิติทดสอบที (t-test) และประสบการณ์การทำงาน และระดับการศึกษา ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ผู้ศึกษาได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 2 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี 2) ด้านมีความเสียสละ 3) ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ และ 4) ด้านมีความชอบธรรม และ 2) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7

ผู้ศึกษาได้ใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำนวน 88 คน ได้ข้อมูลกลับมา จำนวน 88 คน แล้วนำข้อมูลมาดำเนินการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์เพื่อคำนวณค่าสถิติสำหรับตอบคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยมีขั้นตอนดังนี้

- 4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- 4.3 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7
- 4.4 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อความเข้าใจตรงกันในการแปลความหมายข้อมูล ผู้ศึกษาจึงกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

n	แทน	จำนวนกลุ่มเป้าหมาย
\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)
t	แทน	ค่าสถิติที (t-test)
F	แทน	ค่าสถิติเอฟ (F-test)
SV	แทน	แหล่งความแปรปรวน (Source of Variance)
SS	แทน	ผลรวมตามแปรปรวนของค่าเฉลี่ย (Sum of square)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยของผลบวกกำลังสอง (Mean square)
df	แทน	องศาความเป็นอิสระ (Degrees of freedom)
p-value (Sig.)	แทน	ค่าความน่าจะเป็นทางสถิติ

*	แทน	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
**	แทน	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01
Sig.	แทน	ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 88 คน ได้รับข้อมูลตอบแบบสอบถามกลับ จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ผู้ศึกษานำข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมายที่ตอบแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) และนำเสนอในรูปแบบตารางและความเรียงผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 แสดงค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	ความถี่	ร้อยละ
1. ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการ	44
	รองผู้อำนวยการ	44
2. ประสบการณ์การทำงาน	มากกว่า 10 ปี	52
	ตั้งแต่ 5-10 ปี	22
	น้อยกว่า 5 ปี	14
3. ระดับการศึกษา	ปริญญาโท	43
	ปริญญาตรี	36
	ปริญญาเอก	9

จากตารางที่ 4.1 พบว่า กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ มีตำแหน่งเป็น ผู้อำนวยการ จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 และรองผู้อำนวยการ จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงาน มากกว่า 10 ปี จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 59.10 และส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาโท จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 48.90

4.3 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7

ผู้ศึกษาวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 โดยใช้ ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำเสนอในรูปแบบตารางและความเรียง ดังตารางที่ 4.2 - 4.5

4.3.1 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 โดยรวม

ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 โดยรวม ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำเสนอในรูปแบบตารางและความเรียง ดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 โดยรวม

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ด้านมีความชอบธรรม	4.51	0.17	มากที่สุด
2. ด้านมีความเสียสละ	4.26	0.29	มาก
3. ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี	4.24	0.34	มาก
4. ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ	4.23	0.34	มาก
ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	4.31	0.21	มาก

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านมีความชอบธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 และพบว่าอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านมีความเสียสละ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 และด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23

4.3.2 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีความชอบธรรม

ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีความชอบธรรม ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) รายด้านและรายข้อ นำเสนอในรูปแบบตารางและความเรียง ดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีความชอบธรรม

ข้อ	ด้านมีความชอบธรรม	ระดับการปฏิบัติ		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	ผู้บริหารปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมและกฎหมาย	4.39	0.63	มาก
2	ผู้บริหารประพฤติตนได้ถูกต้องตามจารีตประเพณี	4.38	0.59	มาก

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ข้อ	ด้านมีความชอบธรรม	ระดับการปฏิบัติ		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
3	ผู้บริหารมีความน่าเชื่อถือจนได้รับการยอมรับและ ความเชื่อถือจากผู้ร่วมงาน	4.37	0.59	มาก
4	ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์และมีความรับผิดชอบต่อการ ปฏิบัติหน้าที่ของตน	4.36	0.55	มาก
5	ผู้บริหารมีหลักธรรม คือมีสัจจะ มีความเที่ยงธรรม มี อุเบกขา และมีความสุจริต	4.25	0.69	มาก
ด้านมีความชอบธรรม		4.51	0.17	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ด้านมีความชอบธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.17 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก เรียงตามค่าเฉลี่ยดังนี้ ผู้บริหารปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมและกฎหมาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 ผู้บริหารประพฤติตนได้ถูกต้องตามจารีตประเพณี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 ผู้บริหารมีความน่าเชื่อถือจนได้รับการยอมรับและความเชื่อถือจากผู้ร่วมงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์และมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 และผู้บริหารมีหลักธรรม คือมีสัจจะ มีความเที่ยงธรรม มีอุเบกขา และมีความสุจริต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25

4.3.3 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนัก เขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีความเสียสละ

ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีความเสียสละ ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) รายด้านและรายข้อ นำเสนอในรูปแบบตารางและความเรียงดังตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขต
การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีความเสียสละ

ข้อ	ด้านมีความเสียสละ	ระดับการปฏิบัติ		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	ผู้บริหารมีหลักธรรมคือมีการให้ทาน มีการเสียสละ มี จาคะ และมีกำลังแห่งการสงเคราะห์	4.36	0.64	มาก
2	ผู้บริหารมีการเผื่อแผ่เกื้อกูลอันเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น เพื่อเป็นการลดอัตตาของตนเอง	4.30	0.61	มาก

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ข้อ	ด้านมีความเสียสละ	ระดับการปฏิบัติ		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
3	ผู้บริหารมีความปรารถนาดีมีน้ำใจต่อผู้อื่น ไม่เอาเปรียบผู้อื่นเพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน	4.30	0.64	มาก
4	ผู้บริหารมีการเผื่อแผ่แบ่งปันด้วยใจที่ประกอบด้วย ความเมตตา	4.27	0.70	มาก
5	ผู้บริหารให้ความช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน โดยการสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ เวลา หรือความสุขส่วนตัว	4.09	0.59	มาก
ด้านมีความเสียสละ		4.26	0.29	มาก

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ด้านมีความเสียสละ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.29 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก เรียงตามค่าเฉลี่ยดังนี้ ผู้บริหารมีหลักธรรมคือมีการให้ทาน มีการเสียสละ มีจาคะ และมีกำลังแห่งการสงเคราะห์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 ผู้บริหารมีการเผื่อแผ่เกื้อกูลอันเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นเพื่อเป็นการลดอัตตาของตนเอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 ผู้บริหารมีความปรารถนาดีมีน้ำใจต่อผู้อื่น ไม่เอาเปรียบผู้อื่นเพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 ผู้บริหารมีการเผื่อแผ่แบ่งปันด้วยใจที่ประกอบด้วยความเมตตา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 และผู้บริหารให้ความช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน โดยการสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ เวลา หรือความสุขส่วนตัว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09

4.3.4 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) รายด้านและรายข้อ นำเสนอในรูปแบบตารางและความเรียง ดังตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

ข้อ	ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี	ระดับการปฏิบัติ		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	ผู้บริหารมีการใช้ศาสตร์และศิลป์สร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น	4.31	0.63	มาก

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ข้อ	ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี	ระดับการปฏิบัติ		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
2	ผู้บริหารมีหลักธรรมในการปฏิบัติงานคือความมีเมตตา มีความไม่โกรธ รู้จักพูดให้ได้ผล และจิตตะ คือการเอาใจใส่	4.31	0.65	มาก
3	ผู้บริหารมีการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้ร่วมงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร	4.22	0.63	มาก
4	ผู้บริหารมีการติดต่อสื่อสารโดยมุ่งให้เกิดความร่วมมือกัน	4.20	0.66	มาก
5	ผู้บริหารมีการติดต่อเกี่ยวข้องกันเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานเพื่อสัมฤทธิ์ผลที่ดี	4.17	0.73	มาก
ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี		4.24	0.34	มาก

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.34 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก เรียงตามค่าเฉลี่ยดังนี้ ผู้บริหารมีการใช้ศาสตร์และศิลป์สร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 ผู้บริหารมีหลักธรรมในการปฏิบัติงานคือความมีเมตตา มีความไม่โกรธ รู้จักพูดให้ได้ผล และจิตตะ คือการเอาใจใส่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 ผู้บริหารมีการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้ร่วมงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 ผู้บริหารมีการติดต่อสื่อสารโดยมุ่งให้เกิดความร่วมมือกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 และผู้บริหารมีการติดต่อเกี่ยวข้องกันเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานเพื่อสัมฤทธิ์ผลที่ดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17

4.3.5 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ

ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) รายด้านและรายข้อ นำเสนอในรูปแบบตารางและความเรียง ดังตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ

ข้อ	ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ	ระดับการปฏิบัติ		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	ผู้บริหารมีหลักธรรม คือมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ มีกำลังปัญญา มีวิมังสา ความหมั่นตริตรอง และแกลงเรื่องลึกล้ำได้ชัดเจน	4.46	0.58	มาก
2	ผู้บริหารมีความโดดเด่นด้านสติปัญญาและมีวิจรรณญาณที่ดีในการปฏิบัติงาน	4.32	0.62	มาก
3	ผู้บริหารมีความรู้และเทคนิคในงานที่ทำจนได้รับการยอมรับจากผู้ร่วมงาน	4.19	0.65	มาก
4	ผู้บริหารมีทักษะและประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน	4.12	0.81	มาก
5	ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถอย่างโดดเด่นในด้านที่ตนเองได้ศึกษามา	4.04	0.58	มาก
ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ		4.23	0.34	มาก

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.34 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากเรียงตามค่าเฉลี่ยดังนี้ ผู้บริหารมีหลักธรรม คือมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ มีกำลังปัญญา มีวิมังสา ความหมั่นตริตรอง และแกลงเรื่องลึกล้ำได้ชัดเจน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 ผู้บริหารมีความโดดเด่นด้านสติปัญญาและมีวิจรรณญาณที่ดีในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 ผู้บริหารมีความรู้และเทคนิคในงานที่ทำจนได้รับการยอมรับจากผู้ร่วมงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 ผู้บริหารมีทักษะและประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 และผู้บริหารมีความรู้ความสามารถอย่างโดดเด่นในด้านที่ตนเองได้ศึกษามา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04

4.4 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7

ผู้ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และระดับการศึกษา การวิเคราะห์ในส่วนนี้เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย จำนวน 3 ข้อ ดังต่อไปนี้

4.4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 1

สมมติฐานที่ 1 ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงพุทธแตกต่างกัน

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามตำแหน่ง แสดงในตารางที่ 4.7

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ใช้สถิติทดสอบที แบบ Independent t-test ซึ่งใช้วิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มเป้าหมายทั้งสองกลุ่มที่เป็นอิสระกัน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ผลการทดสอบสมมติฐาน แสดงตามตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามตำแหน่ง

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	ผู้อำนวยการ		รองผู้อำนวยการ		t	Sig.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี	4.30	0.34	4.19	0.33	0.190	0.664
ด้านมีความเสียสละ	4.29	0.28	4.24	0.30	0.397	0.530
ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ	4.21	0.36	4.25	0.32	0.606	0.439
ด้านมีความชอบธรรม	4.52	0.18	4.50	0.15	0.384	0.537
ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	4.33	0.23	4.29	0.29	0.464	0.498

จากตารางที่ 4.7 ผลแสดงการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามตำแหน่ง โดยใช้สถิติทดสอบค่าเฉลี่ย t-test for Equality of Means โดยรวม พบว่า ค่า t-test = 0.464 และค่า Sig. = 0.498 ซึ่งมากกว่า 0.05 หมายความว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงพุทธไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ 1 ที่ตั้งไว้

4.4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 2

สมมติฐานที่ 2 ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงพุทธแตกต่างกัน

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน แสดงในตารางที่ 4.8

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ One-Way ANOVA ซึ่งใช้วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของกลุ่มเป้าหมายตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ผลการทดสอบสมมติฐานแสดงตามตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	น้อยกว่า 5 ปี		ตั้งแต่ 5-10 ปี		มากกว่า 10 ปี	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี	4.07	0.31	4.16	0.41	4.33	0.28
ด้านมีความเสียสละ	4.11	0.26	4.20	0.34	4.33	0.25
ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ	3.98	0.37	4.16	0.30	4.32	0.31
ด้านมีความชอบธรรม	4.48	0.17	4.48	0.19	4.53	0.16
ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	4.16	0.18	4.25	0.22	4.38	0.19

ตารางที่ 4.9 แสดงค่าเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	SV	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี	ระหว่างกลุ่ม	.949	2	.475	4.419*	.015
	ภายในกลุ่ม	9.130	85	.107		
	รวม	10.080	87			
ด้านมีความเสียสละ	ระหว่างกลุ่ม	.638	2	.319	3.991*	.022
	ภายในกลุ่ม	6.793	85	.080		
	รวม	7.431	87			
ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ	ระหว่างกลุ่ม	1.421	2	.710	6.853*	.002
	ภายในกลุ่ม	8.810	85	.104		
	รวม	10.231	87			
ด้านมีความชอบธรรม	ระหว่างกลุ่ม	.065	2	.032	1.113	.333
	ภายในกลุ่ม	2.473	85	.029		
	รวม	2.538	87			
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	.637	2	.318	7.932**	.001
	ภายในกลุ่ม	3.411	85	.040		
	รวม	4.048	87			

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

จากตารางที่ 4.9 แสดงผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยใช้สถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) โดยรวมพบว่า ค่า Sig = .001 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 หมายความว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขต

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงพุทธแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ด้านมีความเสียสละ และด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ

จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างประสบการณ์การทำงาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงพุทธโดยรวม และรายด้านแตกต่างกัน 3 ด้าน ผู้ศึกษาจึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ (Multiple comparison) โดยวิธี LSD (Fisher's Least Significant Difference Test) ทำการทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังแสดงในตารางที่ 4.10 ถึงตารางที่ 4.13 ดังนี้

ตารางที่ 4.10 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน เป็นรายคู่

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	ระดับประสบการณ์การทำงาน	\bar{X}	น้อยกว่า 5 ปี	ตั้งแต่ 5-10 ปี	มากกว่า 10 ปี
			4.07	4.16	4.33
ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี	น้อยกว่า 5 ปี	4.07	-	.092	.259*
	ตั้งแต่ 5-10 ปี	4.16		-	.167*
	มากกว่า 10 ปี	4.33			-

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.10 แสดงผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นรายคู่ โดยวิธี LSD พบว่า กลุ่มระดับประสบการณ์การทำงานต่าง ๆ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 2 คู่ ได้แก่ กลุ่มประสบการณ์การทำงาน มากกว่า 10 ปี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มากกว่ากลุ่มประสบการณ์การทำงาน ตั้งแต่ 5-10 ปี และมากกว่ากลุ่มประสบการณ์การทำงาน น้อยกว่า 5 ปี

ตารางที่ 4.11 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีความเสียสละ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน เป็นรายคู่

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	ระดับประสบการณ์การทำงาน	\bar{X}	น้อยกว่า 5 ปี	ตั้งแต่ 5-10 ปี	มากกว่า 10 ปี
			4.11	4.20	4.33
ด้านมีความเสียสละ	น้อยกว่า 5 ปี	4.11	-	.094	.220*
	ตั้งแต่ 5-10 ปี	4.20		-	.105
	มากกว่า 10 ปี	4.33			-

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.11 แสดงผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีความเสียสละ เป็นรายคู่ โดยวิธี LSD พบว่า กลุ่มระดับประสบการณ์การทำงานต่าง ๆ มีความเสียสละแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 1 คู่ ได้แก่ กลุ่มประสบการณ์การทำงาน มากกว่า 10 ปี มีความเสียสละ มากกว่ากลุ่มประสบการณ์การทำงาน น้อยกว่า 5 ปี

ตารางที่ 4.12 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน เป็นรายคู่

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	ระดับประสบการณ์การทำงาน	\bar{X}	น้อยกว่า 5 ปี	ตั้งแต่ 5-10 ปี	มากกว่า 10 ปี
			3.98	4.16	4.32
ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ	น้อยกว่า 5 ปี	3.98	-	.177	.341*
	ตั้งแต่ 5-10 ปี	4.16	-	-	.163*
	มากกว่า 10 ปี	4.32	-	-	-

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.12 แสดงผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ เป็นรายคู่ โดยวิธี LSD พบว่า กลุ่มระดับประสบการณ์การทำงานต่าง ๆ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 2 คู่ ได้แก่ กลุ่มประสบการณ์การทำงาน มากกว่า 10 ปี มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ มากกว่ากลุ่มประสบการณ์การทำงาน ตั้งแต่ 5-10 ปี และมากกว่ากลุ่มประสบการณ์การทำงาน น้อยกว่า 5 ปี

ตารางที่ 4.13 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 โดยรวมภาวะผู้นำเชิงพุทธ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน เป็นรายคู่

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	ระดับประสบการณ์การทำงาน	\bar{X}	น้อยกว่า 5 ปี	ตั้งแต่ 5-10 ปี	มากกว่า 10 ปี
			4.16	4.25	4.38
โดยรวม	น้อยกว่า 5 ปี	4.16	-	.090	.218*
	ตั้งแต่ 5-10 ปี	4.25	-	-	.128*
	มากกว่า 10 ปี	4.38	-	-	-

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.13 แสดงผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 โดยรวม ภาวะผู้นำเชิงพุทธ เป็นรายคู่ โดยวิธี LSD พบว่า กลุ่มระดับประสบการณ์การทำงานต่าง ๆ มีภาวะผู้นำเชิงพุทธ แตกต่างกัน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 2 คู่ ได้แก่ กลุ่มประสบการณ์การทำงาน มากกว่า 10 ปี มีภาวะผู้นำเชิงพุทธ มากกว่ากลุ่มประสบการณ์การทำงาน ตั้งแต่ 5-10 ปี และมากกว่ากลุ่มประสบการณ์การทำงาน น้อยกว่า 5 ปี

4.4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 3

สมมติฐานที่ 3 ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงพุทธแตกต่างกัน

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามระดับการศึกษา แสดงในตารางที่ 4.14

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ One-Way ANOVA ซึ่งใช้วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของกลุ่มเป้าหมายตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ผลการทดสอบสมมติฐานแสดงตามตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.14 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามระดับการศึกษา

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	ปริญญาตรี		ปริญญาโท		ปริญญาเอก	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี	4.09	0.34	4.30	0.29	4.60	0.17
ด้านมีความเสียสละ	4.18	0.28	4.29	0.27	4.48	0.28
ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ	4.13	0.31	4.24	0.35	4.55	0.19
ด้านมีความชอบธรรม	4.46	0.17	4.53	0.14	4.62	0.18
ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	4.21	0.17	4.34	0.20	4.56	0.18

ตารางที่ 4.15 แสดงค่าเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามระดับการศึกษา

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	SV	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี	ระหว่างกลุ่ม	2.091	2	1.045	11.124*	.000
	ภายในกลุ่ม	7.989	85	.094		
	รวม	10.080	87			
ด้านมีความเสียสละ	ระหว่างกลุ่ม	.724	2	.362	4.589*	.013
	ภายในกลุ่ม	6.707	85	.079		
	รวม	7.431	87			

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	SV	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ	ระหว่างกลุ่ม	1.302	2	.651	6.196*	.003
	ภายในกลุ่ม	8.929	85	.105		
	รวม	10.231	87			
ด้านมีความชอบธรรม	ระหว่างกลุ่ม	.204	2	.102	3.725*	.028
	ภายในกลุ่ม	2.333	85	.027		
	รวม	2.538	87			
ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	ระหว่างกลุ่ม	.935	2	.468	12.771**	.000
	ภายในกลุ่ม	3.112	85	.037		
	รวม	4.048	87			

* p < 0.05 ** p < 0.01

จากตารางที่ 4.15 แสดงค่าเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามระดับการศึกษา โดยใช้สถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) โดยรวม พบว่า ค่า Sig= .000 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 หมายความว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงพุทธแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ด้านมีความเสียสละ ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ และด้านมีความชอบธรรม

จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างระดับการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงพุทธโดยรวม และรายด้านแตกต่างกัน 4 ด้าน ผู้ศึกษาจึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ (Multiple comparison) โดยวิธี LSD (Fisher's Least Significant Difference Test) ทำการทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังแสดงในตารางที่ 4.16 ถึงตารางที่ 4.20 ดังนี้

ตารางที่ 4.16 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี จำแนกตามระดับการศึกษา เป็นรายคู่

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	ระดับการศึกษา	\bar{X}	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก
ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี	ปริญญาตรี	4.09	-	.207*	.505*
	ปริญญาโท	4.30		-	.297*
	ปริญญาเอก	4.60			-

* p < 0.05

จากตารางที่ 4.16 แสดงผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นรายคู่ โดยวิธี LSD พบว่า กลุ่มระดับการศึกษาต่าง ๆ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 3 คู่ ได้แก่ กลุ่มปริญญาเอก มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มากกว่ากลุ่มปริญญาโท และมากกว่ากลุ่มปริญญาตรี และ กลุ่มปริญญาโท มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มากกว่ากลุ่มปริญญาตรี

ตารางที่ 4.17 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีความเสียสละ จำแนกตามระดับการศึกษา เป็นรายคู่

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	ระดับการศึกษา	\bar{X}	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก
			4.18	4.29	4.48
ด้านมีความเสียสละ	ปริญญาตรี	4.18	-	.109	.305*
	ปริญญาโท	4.29		-	.195
	ปริญญาเอก	4.48			-

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.17 แสดงผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีความเสียสละ เป็นรายคู่ โดยวิธี LSD พบว่า กลุ่มระดับการศึกษาต่าง ๆ มีความเสียสละ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 1 คู่ ได้แก่ กลุ่มปริญญาเอก มีความเสียสละ มากกว่ากลุ่มปริญญาตรี

ตารางที่ 4.18 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ จำแนกตามระดับการศึกษา เป็นรายคู่

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	ระดับการศึกษา	\bar{X}	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก
			4.13	4.24	4.55
ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ	ปริญญาตรี	4.13	-	.113	.422*
	ปริญญาโท	4.24		-	.309*
	ปริญญาเอก	4.55			-

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.18 แสดงผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ เป็นรายคู่ โดยวิธี LSD พบว่า กลุ่มระดับการศึกษาต่าง ๆ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 2 คู่ ได้แก่ กลุ่มปริญญาเอก มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ มากกว่ากลุ่มปริญญาโท และมากกว่ากลุ่มปริญญาตรี

ตารางที่ 4.19 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีความชอบธรรม จำแนกตามระดับการศึกษา เป็นรายคู่

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	ระดับการศึกษา	\bar{X}	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก
			4.46	4.53	4.62
ด้านมีความชอบธรรม	ปริญญาตรี	4.46	-	.068	.155*
	ปริญญาโท	4.53		-	.087
	ปริญญาเอก	4.62			-

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.19 แสดงผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ด้านมีความชอบธรรม เป็นรายคู่ โดยวิธี LSD พบว่า กลุ่มระดับการศึกษาต่าง ๆ มีความชอบธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 1 คู่ ได้แก่ กลุ่มระดับการศึกษาปริญญาเอก มีความชอบธรรม มากกว่ากลุ่มปริญญาตรี

ตารางที่ 4.20 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 โดยรวมภาวะผู้นำเชิงพุทธ จำแนกตามระดับการศึกษา เป็นรายคู่

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	ระดับการศึกษา	\bar{X}	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก
			4.21	4.34	4.56
โดยรวม	ปริญญาตรี	4.21	-	.124*	.347*
	ปริญญาโท	4.34		-	.222*
	ปริญญาเอก	4.56			-

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.20 แสดงผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 โดยรวม เป็นรายคู่ โดยวิธี LSD พบว่า กลุ่มระดับการศึกษาต่าง ๆ มีภาวะผู้นำเชิงพุทธ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 3 คู่ ได้แก่ กลุ่มระดับการศึกษาปริญญาเอก มีภาวะผู้นำเชิงพุทธ มากกว่ากลุ่มปริญญาโท และมากกว่ากลุ่มปริญญาตรี และกลุ่มระดับการศึกษาปริญญาโท มีภาวะผู้นำเชิงพุทธมากกว่ากลุ่มปริญญาตรี

สรุปผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และระดับการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การทำงาน และระดับการศึกษาต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงพุทธแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาที่มีตำแหน่งต่างกัน พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 และ 2) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธแต่ละด้านจำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และระดับการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำนวน 88 คน ได้ข้อมูลกลับมาจำนวน 88 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเท่ากับ 0.80 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ใช้สถิติทดสอบที (t-test) และใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยตามข้อค้นพบ (Fact-finding) ดังต่อไปนี้

- 5.1 สรุปผลการวิจัย
- 5.2 อภิปรายผล
- 5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้ศึกษานำเสนอผลการวิจัยข้อมูลตามรายละเอียดในแต่ละส่วนต่อไปนี้

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 88 คน ผู้วิจัยได้ข้อมูลกลับมา จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ของแบบสอบถาม กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ พบว่าดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ เท่ากับรองผู้อำนวยการ จำนวน 44 คน หรือร้อยละ 50.00 เมื่อจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 10 ปี จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 59.10 รองลงมา มีประสบการณ์การทำงาน ตั้งแต่ 5-10 ปี จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 และน้อยกว่า 5 ปี น้อยที่สุด จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 15.90 มีระดับการศึกษาปริญญาโท มากที่สุด จำนวน 43 คน คิด

เป็นร้อยละ 48.90 รองลงมาที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 40.90 และมีการศึกษาระดับปริญญาเอก น้อยที่สุด จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 10.20

5.1.2 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 โดยรวมและรายด้าน

5.1.2.1 ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน ได้แก่ ด้านมีความชอบธรรม อยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านมีความเสียสละ ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ

5.1.2.2 ด้านมีความชอบธรรม พบว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธ ด้านมีความชอบธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ได้แก่ ผู้บริหารปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมและกฎหมาย ผู้บริหารประพฤติตนได้ถูกต้องตามจารีตประเพณี ผู้บริหารมีความน่าเชื่อถือจนได้รับการยอมรับและความเชื่อถือจากผู้ร่วมงาน ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์ และมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตน และผู้บริหารมีหลักธรรม คือมีสัจจะ มีความเที่ยงธรรม มีอุเบกขา และมีความสุจริต

5.1.2.3 ด้านมีความเสียสละ พบว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธ ด้านมีความเสียสละ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ได้แก่ ผู้บริหารมีหลักธรรมคือมีการให้ทาน มีการเสียสละ มีจาคะ และมีกำลังแห่งการสงเคราะห์ ผู้บริหารมีการเผื่อแผ่เกื้อกูลอันเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นเพื่อเป็นการลดอัตตาของตนเอง ผู้บริหารมีความปรารถนาดีมีน้ำใจต่อผู้อื่น ไม่เอาเปรียบผู้อื่นเพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ผู้บริหารมีการเผื่อแผ่แบ่งปันด้วยใจที่ประกอบด้วยความเมตตา และผู้บริหารให้ความช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน โดยการสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ เวลา หรือความสุขส่วนตัว

5.1.2.4 ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี พบว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธ ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ได้แก่ ผู้บริหารมีการใช้ศาสตร์และศิลป์สร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ผู้บริหารมีหลักธรรมในการปฏิบัติงานคือความเมตตา มีความไม่โกรธ รู้จักพูดให้ได้ผล และจิตตะ คือการเอาใจใส่ ผู้บริหารมีการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้ร่วมงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ผู้บริหารมีการติดต่อสื่อสารโดยมุ่งให้เกิดความร่วมมือกัน และผู้บริหารมีการติดต่อเกี่ยวข้องกันเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานเพื่อสัมฤทธิ์ผลที่ดี

5.1.2.5 ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ พบว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธ ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ได้แก่ ผู้บริหารมีหลักธรรม คือมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ มีกำลังปัญญา มีวิมังสา ความหมั่นตรិตรอง และแถลงเรื่องลึกถ้าได้ชัดเจน ผู้บริหารมีความโดดเด่นด้านสติปัญญาและมีวิจรรย์ญาณที่ดีในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารมีความรู้และเทคนิคในงานที่ทำจนได้รับการยอมรับจากผู้ร่วมงาน ผู้บริหารมีทักษะและประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และผู้บริหารมีความรู้ความสามารถอย่างโดดเด่นในด้านที่ตนเองได้ศึกษามา

5.1.3 การทดสอบสมมติฐานภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 สรุปผลได้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงพุทธไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 2 ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การทำงานที่ต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงพุทธแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ด้านมีความเสียสละ และด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ เมื่อทดสอบความแตกต่างด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นรายคู่ พบว่า กลุ่มระดับประสบการณ์การทำงานต่าง ๆ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 2 คู่ ได้แก่ กลุ่มประสบการณ์การทำงาน มากกว่า 10 ปี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มากกว่ากลุ่มประสบการณ์การทำงาน ตั้งแต่ 5-10 ปี และมากกว่ากลุ่มประสบการณ์การทำงาน น้อยกว่า 5 ปี ตามลำดับ เมื่อทดสอบความแตกต่างด้านมีความเสียสละ พบว่า กลุ่มระดับประสบการณ์การทำงานต่าง ๆ มีความเสียสละแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 1 คู่ ได้แก่ กลุ่มประสบการณ์การทำงาน มากกว่า 10 ปี มีความเสียสละ มากกว่ากลุ่มประสบการณ์การทำงาน น้อยกว่า 5 ปี เมื่อทดสอบความแตกต่างด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ พบว่า กลุ่มระดับประสบการณ์การทำงานต่าง ๆ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 2 คู่ ได้แก่ กลุ่มประสบการณ์การทำงาน มากกว่า 10 ปี มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ มากกว่ากลุ่มประสบการณ์การทำงาน ตั้งแต่ 5-10 ปี และมากกว่ากลุ่มประสบการณ์การทำงาน น้อยกว่า 5 ปี

สมมติฐานที่ 3 ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีผลต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ด้านมีความเสียสละ ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ และด้านมีความชอบธรรม เมื่อทดสอบความแตกต่างด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นรายคู่ พบว่า กลุ่มระดับการศึกษาต่าง ๆ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 3 คู่ ได้แก่ กลุ่มปริญญาเอก มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มากกว่ากลุ่มปริญญาโท และมากกว่ากลุ่มปริญญาตรี และ กลุ่มปริญญาโท มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มากกว่ากลุ่มปริญญาตรี เมื่อทดสอบความแตกต่างด้านมีความเสียสละ พบว่า กลุ่มระดับการศึกษาต่าง ๆ มีความเสียสละ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 1 คู่ ได้แก่ กลุ่มปริญญาเอก มีความเสียสละ มากกว่ากลุ่มปริญญาตรี เมื่อทดสอบความแตกต่างด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ พบว่า กลุ่มระดับการศึกษาต่าง ๆ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 2 คู่ ได้แก่ กลุ่มปริญญาเอก มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ มากกว่ากลุ่มปริญญาโท และมากกว่ากลุ่มปริญญาตรี เมื่อทดสอบความแตกต่างด้านมีความชอบธรรม พบว่า กลุ่มระดับการศึกษาต่าง ๆ มีความชอบธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 1 คู่ ได้แก่ กลุ่มระดับการศึกษาปริญญาเอก มีความชอบธรรม มากกว่ากลุ่มปริญญาตรี

สรุปผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน

และระดับการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การทำงาน และระดับการศึกษาต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงพุทธแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาที่มีตำแหน่งต่างกัน พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5.2 อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

5.2.1 ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก กล่าวคือ คุณสมบัติของผู้นำที่นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ไปใช้ในการประพฤติปฏิบัติและบริหารงาน และชักจูงผลักดันผู้ปฏิบัติตามให้ดำเนินงานไปสู่เป้าหมายได้ สร้างความพอใจในหมู่สมาชิก และเป็นไปตามความคาดหวังของสังคม โดยอาศัยหลักธรรมเป็นแนวปฏิบัติร่วมกับการตัดสินใจในการบริหารงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระเทพปริยัติเมธี (2553) ว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธ คือ ผู้ที่มีความรอบรู้รอบคอบและต้องประกอบด้วยการเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถ ความรับผิดชอบในการทำงานและมีทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มองผู้ใต้บังคับบัญชาในแง่ดี มีความยุติธรรม มีความเสียสละ ไม่มีทิฐิมานะ ปราศจากอคติ ซึ่งคุณธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ จะต้องอยู่ในตัวของผู้ที่จะทำให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน ด้วยการบริหารตน การบริหารคน การบริหารงานในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวภาพัฒน์ อนัญสถิตพัฒน์ (2560) ได้ศึกษาวิจัยภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียน มัธยมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระทองเลี่ยม ธิรคุโณ (แฝงจันดา) (2564) ศึกษาภาวะผู้นำตามแนวพุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำตามแนวพุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านมีความชอบธรรม ส่วนภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านมีความเสียสละ ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ ผู้ศึกษาจึงขอเสนอการอภิปรายผลภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 เป็นรายด้านดังนี้

5.2.1.1 ด้านมีความชอบธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด กล่าวคือ ผู้บริหารที่มีความซื่อสัตย์และมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตน ปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมและกฎหมาย ประพฤติตนได้ถูกต้องตามจารีตประเพณี เป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือจนได้รับการยอมรับและความเชื่อถือจากผู้ร่วมงาน มีหลักธรรม คือมีสัจจะ มีความเที่ยงธรรม มีอุเบกขา และมีความสุจริต ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Weber (1978) ว่า ความชอบธรรมเป็นผลมาจากการยินยอมปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมและกฎหมายที่เป็นทางการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาณุวัฒน์ บุญธัญกิจ (2563) ได้ศึกษาวิจัยภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด

กรุงเทพมหานครตามที่คณะของผู้บริหารและครู ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำด้านความยุติธรรมอยู่ในระดับมาก

5.2.1.2 ด้านมีความเสียสละ โดยรวมอยู่ในระดับมาก กล่าวคือ ผู้บริหารให้ความช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน โดยการสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ เวลา หรือความสุขส่วนตัว มีการเผื่อแผ่แบ่งปันด้วยใจที่ประกอบด้วยความเมตตา มีความปรารถนาดีมีน้ำใจต่อผู้อื่น ไม่เอาเปรียบผู้อื่นเพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มีการเผื่อแผ่เกื้อกูลอันเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นเพื่อเป็นการลดอัตราของตนเอง มีหลักธรรมคือมีการให้ทาน มีการเสียสละ มีจาคะ และมีกำลังแห่งการสงเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระมหาพิทักษ์ จิตตโสภโณ (2563) ว่า ความเสียสละ คือ การแบ่งปัน การให้ความช่วยเหลือ การเผื่อแผ่เกื้อกูลด้วยจิตใจเมตตากรุณา เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น และเพื่อการลดอัตราตัวตน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นพวรรณ แก้วมัน (2562) ได้ศึกษาวิจัยคุณธรรมผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานบุคคลตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและพนักงานครูในโรงเรียน สังกัดเทศบาลจังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า คุณธรรมผู้บริหารสถานศึกษาด้านความเสียสละอยู่ในระดับมาก

5.2.1.3 ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี โดยรวมอยู่ในระดับมาก กล่าวคือ ผู้บริหารมีการใช้ศาสตร์และศิลป์สร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น มีการติดต่อสื่อสารโดยมุ่งให้เกิดความร่วมมือกันติดต่อเกี่ยวข้องกันเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานเพื่อสัมฤทธิ์ผลที่ดี มีการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้ร่วมงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร มีหลักธรรมในการปฏิบัติงานคือความมีเมตตา มีความไม่โกรธ รู้จักพูดให้ได้ผล และจิตตะ คือการเอาใจใส่ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Gellerman (1996) ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์การใดองค์การหนึ่ง ซึ่งถ้าหากว่ามีความสัมพันธ์อันดีจะก่อให้เกิดความชอบพอและสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันและกัน จะยังส่งผลทำให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลในการทำงาน แต่ถ้าขาดสัมพันธ์ภาพที่ดี ก็จะทำให้เกิดความขัดแย้งหรือไม่เข้าใจกันและส่งผลให้งานส่วนรวมขององค์กรล้มเหลวได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุตวุฒิคุณ (ปรีชา ภาณุวาทโน) (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครด้านมีมนุษยสัมพันธ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

5.2.1.4 ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก กล่าวคือ ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถอย่างโดดเด่นในด้านที่ตนเองได้ศึกษามา มีทักษะและประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน มีความรู้และเทคนิคในงานที่ทำจนได้รับการยอมรับจากผู้ร่วมงาน มีความโดดเด่นด้านสติปัญญาและมีวิจารณ์ญาณที่ดีในการปฏิบัติงาน มีหลักธรรม คือมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ มีกำลังปัญญา มีวิมังสา ความหมั่นตรึงตรอง และແລງเรื่องลึกล้ำได้ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ David Epstein (2564) ว่า ความเชี่ยวชาญเฉพาะสามารถเป็นแรงผลักดันให้ไปถึงเส้นชัย หรือการรู้กว้างและรู้อย่างหลากหลาย จะทำให้เราประสบความสำเร็จ การตั้งมั่นในทักษะเฉพาะคือหัวใจหลักของการประสบความสำเร็จยิ่งในยุคที่ทุกคนต่างมองหาความเป็นเลิศเฉพาะทาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวิฑูร ธมฺมโชโต (แสงอินทร์) (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

5.2.2 เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และระดับการศึกษา

5.2.2.1 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงพุทธไม่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารมีการอบรม ศึกษาดูงาน มีการประชุม ประจำเดือน และพัฒนาตนเองอยู่เป็นประจำ ทำให้เกิดความรู้ มีวิสัยทัศน์ในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัฒนสันต์ แสงจันดา (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำตามแนวพุทธ ศาสตร์ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์ส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาอำเภอเมืองร้อยเอ็ด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่ง ได้แก่ ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการ โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

5.2.2.2 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ที่มีประสบการณ์การทำงานที่ต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงพุทธแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อาจเป็นเพราะว่าประสบการณ์การทำงานของผู้บริหารที่เพิ่งเข้ามาปฏิบัติงานกับที่ปฏิบัติงานมานานแล้ว มีความคิดเห็นและการรับรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุชิน วชิรธนาโณ (เชยผลบุญ) (2564) ได้ศึกษาวิจัยการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

5.2.2.3 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงพุทธแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และจากการเปรียบเทียบรายคู่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาเอก มีภาวะผู้นำเชิงพุทธในแต่ละด้านมากกว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่า อาจเนื่องมาจากผู้บริหารที่มีการศึกษาที่สูงกว่า มีประสบการณ์การเรียนรู้ที่มากกว่า และมีโอกาสได้พัฒนาความรู้ความสามารถมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิวัฒน์ ทรหาญ (2561) ได้ศึกษาวิจัยภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดการศึกษากลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาม่วงสว่าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ผู้ศึกษาขอเสนอแนะจากผลการวิจัยดังนี้

5.3.1.1 ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน ได้แก่ ด้านมีความชอบธรรม และอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านมีความเสียสละ ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรคงสภาพนี้ไว้และพัฒนาให้สูงขึ้นต่อไป

5.3.1.2 ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน มีความชัดเจนและให้โอกาสผู้ร่วมงานได้แสดงความคิดเห็น มีการติดต่อสื่อสารกัน เพื่อให้เกิดความร่วมมือ ไม่ทอดทิ้งกัน มุ่งเน้นการสร้าง ความมั่นใจให้แก่บุคลากรอย่างต่อเนื่อง มีหลักธรรมในการปฏิบัติงานคือความมีเมตตา มีความไม่โกรธ รู้จักพูดให้ได้ผล และจิตตะ คือการเอาใจใส่ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร

5.3.1.2 ด้านมีความเสียสละ ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความช่วยเหลือผู้อื่น พร้อมทั้งจะเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม พร้อมทั้งจะให้ความรู้ ให้โอกาส ให้กำลังใจบุคลากรในองค์กร มีความปรารถนาดีมีน้ำใจต่อผู้ร่วมงาน ไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น มีหลักธรรมคือมีการให้ทาน มีการเสียสละ มีจาคะ และมีกำลังแห่งการสงเคราะห์ เพื่อจะได้เป็นที่ยอมรับและตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา

5.3.1.3 ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการนิเทศภายในร่วมกับบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ มีเทคนิคในการบริหารงาน มีความรอบรู้ทางวิชาการ มีความคิดอย่างเป็นระบบเพื่อนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา ปรับปรุง และพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ มีหลักธรรม คือมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ มีกำลังปัญญา มีวิมังสา ความหมั่นตรិตรอง และแถลงเรื่องลึกลับได้ชัดเจน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรในพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

5.3.1.4 ด้านมีความชอบธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาควรปฏิบัติงานโดยสุจริต ปฏิบัติงานอย่างตรงไปตรงมาตามหน้าที่ที่รับผิดชอบ มีการติดตามดูแลงาน มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ประพฤติปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามจารีตประเพณี ยึดหลักเกณฑ์ในการบริหารงานด้วยความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

จากผลการวิจัยที่ได้สรุปและอภิปรายมานั้น ผู้ศึกษาขอเสนอข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ดังต่อไปนี้

5.3.2.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีการสร้างภาวะผู้นำเชิงพุทธ ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี 2) ด้านมีความเสียสละ 3) ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ และ 4) ด้านมีความชอบธรรม ตลอดทั้งด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการทำงานมาบูรณาการ เพื่อให้การบริหารงานในสถานศึกษา เกิดสภาพคล่อง ประสบความสำเร็จ และบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด

5.3.2.2 สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ควรมีการสร้างภาวะผู้นำเชิงพุทธให้กับผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะในการปฏิบัติ ตามกรอบทักษะภาวะผู้นำเชิงพุทธ เพื่อให้สถานศึกษาได้ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความสามารถทั้งด้าน ความรู้และประสบการณ์ที่สามารถนำไปปฏิบัติงานได้

5.3.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ซึ่งพบว่าผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ใน ระดับมาก แต่ในการวิจัยยังขาดการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธและแนวทางที่จะพัฒนา ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย ดังนี้

5.3.3.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต หรือหน่วยงานอื่น ๆ

5.3.3.2 ควรมีการศึกษาวิจัยแนวทางที่จะพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตหรือหน่วยงานอื่น ๆ

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2535). ประวัติการปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550) กระจายอำนาจจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กองพุทธศาสนศึกษาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2555). คู่มือการปฏิบัติงานการอนุญาตจัดตั้งและการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 4). ชลบุรี: บริษัทสำนักพิมพ์มนตรี จำกัด.
- กิตติพันธ์ รุจิรกุล. (2539). พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮ้าส์.
- กิริติ บุญเจือ. (2534). จริยศาสตร์. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2560). ยุทธศาสตร์สร้างงานบริหารคน. สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <http://www.ifd.or.th>.
- โกศล มีคุณ. (2533). การวัดจริยธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กองพุทธศาสนศึกษาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- คนเชวิช (Knezevich) อังใน ภารตี อนันต์นาวิ, หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารคุณภาพ ภายนอกกรอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับสถานศึกษา (แก้ไขเพิ่มเติม พฤศจิกายน 2554). สมุทรปราการ: บริษัท ออฟเซ็ท พลัส จำกัด.
- จิระ งอกศิลป์. (2553). วิชาความประพฤติและการปฏิบัติของวิชาชีพ. ชัยภูมิ: ศิริสัมพันธ์.
- ชูชาติ พ่วงสมจิตร์. (2544). ภาวะผู้นำ. กาญจนบุรี: (ม.ป.พ.).
- ธีระ รุญเจริญ. (2550). ผู้ความเป็นผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- นงลักษณ์ สิทธิวัฒนพันธ์. (2544). พัฒนาบุคลิกผู้นำและนักบริหาร (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สุขภาพ.
- นิตย สัมมาพันธ์. (2552). ภาวะผู้นำ พลังขับเคลื่อนสู่ความเป็นเลิศ. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิต.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประคัลภ์ ปัญพลังกูร. (2565). สิ่งที่มีผู้นำทุกระดับต้องมี คือ Integrity. สืบค้นเมื่อ 18 เมษายน 2565, เข้าถึงได้จาก <https://shorturl.asia/AIJaK>
- พจน์ สะเพียรชัย. (2549). การบริหารการศึกษา: นักบริหารมืออาชีพ (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: พันธุ์พันธ์การพิมพ์.
- พรชัย ภาพันธ์. (2547). เมื่อโรงเรียนเป็นนิติบุคคลทุกคนต้องพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง. วารสารวิชาการ, ปีที่ 40 (ฉบับที่ 1), 44.
- พระครูสมุทรปัญญา วฑฒโน (คันทรง). (2559). พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษา. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 80-87.
- พระครูสังฆรักษ์วีระศักดิ์ จนทวิโส. (2560). ภาวะผู้นำเชิงพุทธไทยแลนด์ 4.0. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ 4 (ฉบับที่ 1).

- พระครูสิริจันทนิวิฐ. (2549). ภาวะผู้นำเชิงพุทธ. กรุงเทพฯ: นิติธรรมการพิมพ์.
- พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ภิรมโม). (2552). รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก (พิมพ์ครั้งที่ 1).
กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระชลญาณมุนี. (2561). ภาวะผู้นำเชิงพุทธ. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรีนติ้งเฮาส์.
- พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภณจิตโต ป.ธ.9). (2552). ความเที่ยงธรรม คืออะไร?. สืบค้นเมื่อ 18
เมษายน 2565, จาก <https://shorturl.asia/Aa1nq>
- พระเทพปริยัติเมธี (สฤกษ์ สิริธโร). (2553). ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการจัดการความขัดแย้งใน
สังคมไทย. (รายงานวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- พระเทพวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2539). ธรรมบุญชีวิต. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศรีอนันต์.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2549). พุทธวิธีการบริหาร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2546). พุทธธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2549). ภาวะผู้นำ ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ.
กรุงเทพฯ: อักษรสยามการพิมพ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2556). ปรัชญาการศึกษาไทย ภาคพุทธธรรม: แก่นนำการศึกษา.
กรุงเทพฯ: ผลิตีพิมพ์.
- พระมหาพิทักษ์ จิตตโสภโณ. (2563). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักความเสียสละของพระ
โพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท. วารสารพุทธมคค์ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัด
อาวุธวิกสิตาราม, ปีที่ 5 (ฉบับที่ 2).
- พระมหารัตนะ วรบัณฑิต. (2541). การบริหารบุคคลเชิงพุทธ. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรม
หาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระมหาสมบุรณ์ สุธมโม. (2560). คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารการศึกษา. วารสารมหาจุฬาลงกรณ
วิชาการ, 1(2), 1-12.
- พระมหาอภิชัย ธรรมชโย. (2543). หลักการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน. กรุงเทพฯ: (ม.ป.พ.).
- พิชาย รัตนดิถก ณ ภูเก็ต. (2564). ความชอบธรรมและกลยุทธ์สร้างความชอบธรรมขององค์การ.
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พีระ พนาสุภณ. (2556). เข้าใจใช้เป็น, ทักษะ, ความเชี่ยวชาญ และสมรรถนะ (LITERACY, SKILL,
EXPERTISE & COMPETENCY). สืบค้นเมื่อ 18 เมษายน 2565, จาก
<http://www.peerapanasupon.com/?p=874>
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2549). การจัดการสมัยใหม่ Modern Management. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร
จำกัด.
- รุ่ง แก้วแดง. (2541). ปฏิวัติการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์เนตพรีนติ้งเซ็นเตอร์ จำกัด.
- เรืองยศ แวดล้อม. (2556). การบริหารการศึกษา. สืบค้นเมื่อ 22 พฤษภาคม 2565 เข้าถึงได้จาก
<http://lek59.edublogs.org>.

- วรภาส ประสมสุข และนิพนธ์ กินาวงศ์. (2550). หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม. วารสารศึกษาศาสตร์, ปีที่ 18 (ฉบับที่ 2).
- วรภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์. (2549). การทำงานเป็นทีม. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- วิชัย แหวนเพชร. (2548). มนุษย์สัมพันธ์ในการบริหารอุตสาหกรรม (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิภาพร มาพบสุข. (2543). มนุษย์สัมพันธ์. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2555). แนวคิด ทฤษฎี และประเด็นเพื่อการบริหารทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- ศิริชัย ชินะดังกูร. (2554). หลักและวิธีการบริหารสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2564). พุทธธรรม (ฉบับปรับขยาย พิมพ์ครั้งที่ 55). กรุงเทพฯ: บริษัท ทำทรายกนก (2000) จำกัด.
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง. (2562). ภาวะผู้นำเชิงพุทธ (พิมพ์ครั้งที่ 3). มหาสารคาม: อภิชาตการพิมพ์.
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และพระมหาสมัย ภาสุโก. (2557). ภาวะผู้นำเชิงพุทธ (Buddhist Leadership). มหาสารคาม: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อภิชาตการพิมพ์.
- สำเร็จ บุญเรืองรัตน์. (2528). ลักษณะหลากหลาย-วิธีหลาย: การประยุกต์ใช้วิเคราะห์ความเที่ยงตรงของแบบทดสอบ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สยามศึกษา.
- สำนักข่าวออนไลน์บ้านเมือง. (2563). "ครองตน ครองคน ครองงาน" โดย พระธรรมราชานุวัตร. สืบค้นเมื่อ 4 มกราคม 2565 เข้าถึงได้จาก <https://www.banmuang.co.th/news/activity/211593>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2549). แผนการพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2555). หนังสือคู่มือการจัดทำมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรม. สืบค้นเมื่อ 16 กุมภาพันธ์ 2565, ดัจาก <https://www.ocsc.go.th/node/4078>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). นวัตกรรมการบริหารจัดการสถานศึกษาในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ: กรณีตัวอย่างโรงเรียนไพโรจน์วิทยาคม (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. (2555). แนวทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากล (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุธานศ เพชรโปร และบรรจบ บรรณรุจิ. (2559). ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ 3 (ฉบับที่ 2).
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2545). ภาวะผู้นำ ทฤษฎีและปฏิบัติ. เชียงราย: สถาบันราชภัฏเชียงราย.
- สุรพล สุยะพรหม และคณะ. (2555). ทฤษฎีองค์การและการจัดการเชิงพุทธ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุรศักดิ์ ชะมารัมย์. (2559). เกร็ดความรู้เรื่องการบริหารจัดการจากมุมมองตะวันออก “ภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์: คุณสมบัตินักผู้นำที่ไม่ตกเทรนด์”. สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2565 เข้าถึงได้จาก www.ippreru.com7site.downloads.

เสมอ พริ้มพวงแก้ว. (2534). เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บัตเตอร์ฟลาย.

อภิรมย์ สีดำคำ และคณะ. (2564). ภาวะผู้นำเชิงพุทธในยุค New Normal. วารสารธรรมวิทย์, ปีที่ 3 (ฉบับที่ 1).

อุทัย หิรัญโต. (2523). หลักการบริหารบุคคล. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

2. วิทยานิพนธ์

กรองแก้ว สานุสนธิ์. (2529). ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเสียสละของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมวกเหล็กวิทยา จังหวัดสระบุรี. *ปริญญาวิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

เฉลิมชัย สมท่า. (2547). การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ปฏิบัติการสอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1. *ปริญญาวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ชวภาพัฒน์ อนุญสดีพัฒน์. (2560). ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ชินชัย แก้วเรือน. (2558). การบูรณาการการครองใจคนตามแนวทางพระพุทธศาสนา An Integration of winning People's Heart in Buddhism. *พุทธศาสตร์ดุสิต บัณฑิต*, สาขาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ธนัญญา ประจงใจ. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของครูผู้สอนในสถานศึกษา. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

นพวรรณ แก้วมัน. (2562). คุณธรรมผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานบุคคลตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและพนักงานครูในโรงเรียน สังกัดเทศบาลจังหวัดสระบุรี. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

นิตริรัฐ วรรณวิริยวัตร. (2552). การบริหารงานแบบพุทธวิธีของโรงเรียนพระปริยัติธรรม อำเภอเมืองเชียงใหม่. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นิวัฒน์ ทราหญา. (2561). ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดการศึกษา กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาม่วงสว่าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3. *สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- บรรทม มณีโชติ. (2530). รูปแบบของข้อคำถามวัดลักษณะนิสัยด้านความเสียสละชนิดข้อความและชนิดสถานการณ์ที่มีต่อคุณภาพของแบบทดสอบ. *ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- บุญจันทร์ จันทร์เจียม. (2548). การบริหารสถานศึกษาแบบกระจายอำนาจของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- พระครูสุตวุฒิคุณ (ปรีชา ภาณุวฑฒโน). (2560). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระทองเหลี่ยม ธิรคุโณ (แฝงจันดา). (2564). ภาวะผู้นำตามแนวพุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิฑูร ธมมโชโต (แสงอินทร์). (2561). กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. *ดุขฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุขฎีบัณฑิต*, สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุชิน วชิรธนาโณ (เชยผลบุญ). (2564). การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์. *ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์.
- พระอภิรัตน์ ฐิตวิริโย (ดาประโคน). (2560). ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอภิรัตน์ ฐิตวิริโย. (2560). ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พัชรี จิรจรรย์ชัย. (2545). ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี ตามการรับรู้ของครู. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี.
- ภาณุวัฒน์ บุญธัญกิจ. (2563). ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครตามทัศนะของผู้บริหารและครู. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการจัดการศึกษา, วิทยาลัยครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

- มงคล ภาธรธวานนท์. (2539). พฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนศึกษา สังกัด กรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.
- มนตรีพิทย์ ทรงกิติพิศาล. (2552). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับ มัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย. *ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, บัณฑิตศึกษา, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วัชรินทร์ จับเกตู. (2534). ผลของการใช้สถานการณ์จำลองที่มีต่อความเสี่ยสละของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอินทร์มพรย์อนุสรณ์จังหวัดสมุทรปราการ. *ปริญญาวิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรี- นครินทร์วิโรฒประสานมิตร.
- วัฒน์สันต์ แสงจันดา. (2563). ภาวะผู้นำตามแนวพุทธศาสตร์ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์ส่งเสริม ประสิทธิภาพการศึกษาอำเภอเมืองร้อยเอ็ด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1. *สารนิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาภูมิราชนิเวศน์.
- วารินทร์ ม่วงสุวรรณ. (2517). ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูลูกแบบให้ความรักและแบบ ควบคุมความเอื้อเฟื้อ และวินัยทางสังคม. *ปริญญาวิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, สาขาวิชา การวัดผลการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒประสานมิตร.
- อาคม มากมีทรัพย์. (2556). จริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษา. *ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

3. ภาษาอังกฤษ

- Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of Psychological Test* (5th ed.). New York: Harper Collins.
- David Epstein. (2564). Range วิชารู้รอบ. กรุงเทพฯ: ซอลท์ พับลิชชิ่ง. สืบค้นเมื่อ 18 เมษายน 2565 เข้าถึงได้จาก <https://www.aksorn.com/expertise>
- Dubrin, Andrew T. (1981). *Human Relations: A Job Oriented Approach*. Virginia: Reston Publishing.
- Ericsson, K. A., & Staszewski, J. (1989). Expert and exceptional performance. Department of Psychology, Florida State University, Tallahassee, Florida
- Flippo, Edwin. (1966). *B. Management*. Boston: Allyn and Bacyn.
- Gellerman Saul W. (1996). *The Management of Human Relations*. New York, Holt. Rubegart and Winston.
- Gorton, R.D. (1983). *School Administration and Supervision: Leadership Challenges and Opportunities*. Dubuque: Win C. Brown.
- Hersey, P. and Blanchard, H. K. (1993). *Management of Organization behavior: Utilizing Human Resources*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.

- Ordway Tead. (1956). *The Art of Leadership*, New York: McGraw Hill Book Company.Inc., p.19.
- Phyllis G. Hartman. (2019). *Practice Make Proficient: Develop Your Leadership*. Retrieved on 10 October 2022 from <https://shorturl.asia/GBsu7>
- Ralph Stogdill. (1950). *Leadership Membership and Organization*, (Psychological Bulletin, p.4.
- Rensis Likert. (1967). *The Human Organization*, (New York: McGraw - Hill), p.172.
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1997). On the use of content specialists in the Assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*. 2, Pages: 49-60.
- Smith. H.B. (1974). *Effective and Ineffective Behavior of School Principals*. Dissertation Abstracts International. 48 (2) : 1935-A.
- Techsauce (2021) *Generalist VS Specialist จะรู้ได้อย่างไร? ว่าควรเติบโตในทิศทางไหน พร้อมเคล็ดลับการค้นหา Career Path ที่ใช่สำหรับคุณ*. สืบค้นเมื่อ 18 เมษายน 2565 เข้าถึงได้จาก <https://shorturl.asia/2UJwn>
- Thomas Voss. (2016). *King Asoka as a role model of Buddhist Leadership*. The thesis for Master of Arts in Buddhist studies to the Postgraduate Institute of Pali and Buddhist studies, University of Kelaniya in Colombo, Sri Lanka.
- Weber. M. (1978). *Economy and Society*. Berkeley: University of California Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

1. พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.

วุฒิกการศึกษา Ph.D. (Buddhist Studies)

ตำแหน่ง รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

2. พระครูปลัดจักรพล สิริโร, ดร.

วุฒิกการศึกษา ศีลศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

3. พระครูประดิษฐ์บุญธรรม อิศรธมฺโม (โสภเชือก)

วุฒิกการศึกษา ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการรัฐศาสตร์การปกครอง

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ โรงเรียนสารคุณวิทยา

4. พระมหาปฐมภูมิ ปณฺญาปทีโป (จิงพล)

วุฒิกการศึกษา ศีลศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา

ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการ โรงเรียนสารคุณวิทยา

5. ดร.จักรกฤษณ์ โปตาพล

วุฒิกการศึกษา ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ตำแหน่ง ผู้ช่วยอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน.....บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน โทร. ๐-๔๓๒๔-๑๘๕๕
 ที่.....อว ๗๙๑๔/ว ๐๒๖๙.....วันที่.....๒๗ มิถุนายน ๒๕๖๕
 เรื่อง.....ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.

ด้วย พระมหาณัฐพล ปญญาพล (สีมีพันธ์) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๒๐๔๔๐๔๑๒๐๐๒ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน อยู่ระหว่างการทำสารนิพนธ์ เรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต ๗” ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

ในการนี้ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบและพิจารณาเครื่องมือวิจัยของนักศึกษา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

(พระครูสุธีจรรย์วัฒน์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน โทร. ๐-๔๓๒๔-๑๘๕๙
 ที่ อว ๓๙๑๔/ว ๐๒๖๙ วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๖๕
 เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน พระครูปลัดจักรพล สิริโร, ดร.

ด้วย พระมหาณัฐพล ปญญาพล (สีมีพันธ์) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๒๐๔๔๐๔๑๒๐๐๒ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน อยู่ระหว่างการทำสารนิพนธ์ เรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต ๗” ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาต่อไป

ในการนี้ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบและพิจารณาเครื่องมือวิจัยของนักศึกษา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

(พระครูสุธีจิริวัฒน์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน.....บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน โทร. ๐-๔๓๒๔-๑๘๕๙
 ที่.....อว.๗๙๑๔/ว.๐๒๖๙.....วันที่.....๒๗ มิถุนายน ๒๕๖๕.....
 เรื่อง.....ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย.....

เจริญพร ดร.จักรกฤษณ์ โปตาพล

ด้วย พระมหาณัฐพล ปณญาพโล (สีมีพันธ์) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๒๐๔๔๐๔๑๒๐๐๒ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน อยู่ระหว่างการทำสารนิพนธ์ เรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต ๗” ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาต่อไป

ในการนี้ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบและพิจารณาเครื่องมือวิจัยของนักศึกษา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน

๙/๓๗ หมู่ ๑๒ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๒๔-๑๔๘๘ โทรสาร. ๐-๔๓๒๔-๑๕๐๒
www.mbuisc.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๔/ว ๐๖๔๑

๒๗ มิถุนายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน พระมหาปฐมภูมิ ปณญาปทีโป (จังหวด)

ด้วย พระมหาณัฐพล ปณญาพล (สีมพันธ์) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๒๐๔๔๐๔๑๒๐๐๒
นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน อยู่ระหว่างการทำสารนิพนธ์ เรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหาร
สถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต ๗” ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้
จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวม
ข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

ในการนี้ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็น
อย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือวิจัยของนักศึกษา
และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

เรียนมาด้วยความเคารพ

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน

๙/๓๗ หมู่ ๑๒ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๒๔-๑๔๘๘ โทรสาร. ๐-๔๓๒๔-๑๕๐๒
www.mbuisc.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๔/ว ๐๖๔๑

๒๗ มิถุนายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน พระครูประดิษฐ์บุญธรรม อิสสรธมโม (โสภเชือก)

ด้วย พระมหาณัฐพล ปญญาพล (สีมีพันธ์) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๒๐๔๔๐๔๑๒๐๐๒ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน อยู่ระหว่างการทำสารนิพนธ์ เรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต ๗” ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

ในการนี้ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบและพิจารณาเครื่องมือวิจัยของนักศึกษา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

เรียนมาด้วยความเคารพ

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือในการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน

๙/๓๗ หมู่ ๑๒ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๒๔-๑๔๘๘ โทรสาร. ๐-๔๓๒๔-๑๕๐๒
www.mbuisc.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๔/๐๗๔๕

๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือในการวิจัย

เรียน รักษาการประธานเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต ๘

เนื่องด้วย พระมหานัฐพล ปญญาโณ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๒๐๔๔๐๔๑๒๐๐๒ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน อยู่ระหว่างการทำสารนิพนธ์ เรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต ๗” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต โดยมี ดร. เอกชาติ สุขเสน เป็นที่ปรึกษาสารนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ และเป็นไปตามกระบวนการของการทำสารนิพนธ์ดังกล่าว มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้ประกอบเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำสารนิพนธ์และขออนุญาตใช้หน่วยงานของท่านเป็นพื้นที่ในการทำสารนิพนธ์เป็นลำดับต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาและให้ความอนุเคราะห์ ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเรียนมาด้วยความเคารพ

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติกรแทนอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอีสาน

๗/๗๗ หมู่ ๕๒ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

โทร. ๐-๔๓๒๕-๒๒๕๕ โทรสาร ๐-๔๓๒๕-๒๒๕๖
www.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๔/๐๖/๕๓

๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๕

สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๗ วัดศรีนวม
วันที่ ๑๗/๘
วันที่ 17 ส.ค. 2565
เวลา ๑๗.๐๐ น.
๐๒๒๑๔๐๔๔๒๒๐๐๖

เรื่อง ขออนุญาตลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน รักษาการประธานเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต ๗

เนื่องด้วย พระมหาณัฐพล บณฺเฑาะพโล เลขทะเบียนนักศึกษา นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน อยู่ระหว่างการทำสารนิพนธ์ เรื่อง "ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต ๗" ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต โดยมี ดร. เอกชาติ สุขเสน เป็นที่ปรึกษาสารนิพนธ์

ดังนั้น เพื่อความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ และเป็นไปตามกระบวนการของการทำสารนิพนธ์ดังกล่าว มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้ประกอบเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำสารนิพนธ์และขออนุญาตใช้หน่วยงานของท่านเป็นพื้นที่ในการทำสารนิพนธ์เป็นลำดับต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาและให้ความอนุเคราะห์ ขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

กราบนมัสการ ประธานกลุ่มที่ ๗

ขอเรียนมาด้วยความเคารพ

- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

- ๒๐๕๗๓๐๐๕๓๓๓ (ก.น.ร.ม.พ.๕๓๓๓)

- ความมอบ หัวหน้านักวิชาการ

(พระครูสุจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)

บายวลีชัย พาแก้คำ

รองอธิการบดี

17 ส.ค. 2565

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน รับทราบ

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ทราบ

- มอบ นวก. ๒๐๖๕

(นายคม พวงยะ, ดร.)

หัวหน้านักวิชาการศาสนศึกษา

17 ส.ค. 2565

หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ติดต่อประสานงาน : พระมหาณัฐพล บณฺเฑาะพโล ๐๔๘-๓๓๖-๓๒๕๘

ดำเนินการได้

แจ้งให้ ร.ร.ทราบ

มอบ.....

(พระครูศรีวิสุทธิวัฒน์, ดร.)

รักษาการแทน ประธานเขตการศึกษา ปส. ๗

17 ส.ค. 2565

ที่ สศป. ๐๓๐๗ / ๑๐๒

สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา เขต ๗
วัดศรีนวล อำเภอเมืองขอนแก่น
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต ๗ ทุกโรง

อ้างถึง หนังสือที่ อว ๗๙๑๔/๐๘๕๓

ลงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๕

สิ่งที่ส่งมาด้วย	๑. สำเนาหนังสืออ้างถึงที่ อว ๗๙๑๔/๐๘๕๓	จำนวน ๑ ฉบับ
	๒. หนังสือขอเก็บรวบรวมข้อมูลฯ	จำนวน ๑ ฉบับ
	๓. QR code แบบสอบถามฯ	จำนวน ๑ ฉบับ

ตามอ้างถึง พระมหาณัฐพล ปณญาพล นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน อยู่ระหว่างการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต ๗” ได้ขอความอนุเคราะห์ สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต ๗ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลใช้ในการวิจัย โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือ ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต ๗

ดังนั้น สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต ๗ ขอความอนุเคราะห์ ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต ๗ ตอบแบบสอบถาม โดยสแกนผ่าน QR Code ตามสิ่งที่ส่งมาด้วยหากมีข้อสงสัยติดต่อ พระมหาณัฐพล ปณญาพล โทร ๐๘๘-๓๓๖๓๒๕๘

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาดำเนินการให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

แบบสอบถามฯ

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูศรีวิสุทธิวัฒน์,ดร.)

รักษาการประธานเขตการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต ๗

สำนักเขตการศึกษาฯ เขต ๗

โทร. ๐-๔๓๒๒-๘๕๘๘, ๐๘-๑๐๕๒-๘๔๘๖

โทรสาร. ๐-๔๓๒๒-๕๔๗๐, www.debseven.org

ภาคผนวก ง
หนังสือขออนุญาตลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

รายชื่อสถานศึกษาที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

รายชื่อสถานศึกษา	ที่อยู่	เบอร์ติดต่อ
1. โรงเรียนพิศาลรัษฎาวาส	วัดพิศาลรัษฎาวาส ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู 39000	0-4236-0170
2. โรงเรียนสุวรรณารามวิทยา	วัดสุวรรณาราม ตำบลสุวรรณคูหา อำเภอ สุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู 39270	0-4237-2449
3. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ วัดโพธิ์ชัยสม สะอาด	วัดโพธิ์ชัยสมสะอาด ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู 39000	0-4231-2282
4. โรงเรียนวัดศรีสระแก้ว วิทยา	วัดศรีสระแก้ว ตำบลนาคะเปือย อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู 39000	0-4200-0514
5. โรงเรียนวัดศิริบุญธรรม วิทยา	วัดศิริบุญธรรม ตำบลกุดดินจี่ อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู 39350	0-4235-7120
6. โรงเรียนดอนธาตุนรงค์ วิทยา	วัดดอนธาตุนรงค์ ตำบลโนนสัง อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู 39140	06-5108-8088
7. โรงเรียนโกวิทวิทยา	วัดจันทรังษี ตำบลศรีสงคราม อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย 42130	0-4284-1200
8. โรงเรียนพระปริยัติธรรมศรี จันทรวินวิทยา	วัดศรีสุทธาวาส ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย 42000	0-4281-2924
9. โรงเรียนวัดศรีวิชัยนาราม	วัดศรีวิชัยนาราม ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย 42000	0-4281-2802
10. โรงเรียนวัดวังสะพุงพัฒนา ราม แผนกสามัญศึกษา	วัดวังสะพุง ตำบลวังสะพุง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย 42130	0-4284-1647
11. โรงเรียนธรรมนิเทศวิทยา	วัดเอราวัณพัฒนาราม ตำบลผาอินทร์แปลง อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย 42220	0-4285-3107
12. โรงเรียนวัดศรีสุวรรณนา รามวิทยา	วัดศรีสุวรรณนาราม ตำบลผาน้อย อำเภอ วังสะพุง จังหวัดเลย 42130	08-3335-4380
13. โรงเรียนวัดศรีภูกระดึง	วัดศรีภูกระดึงพัฒนาราม ตำบลภูกระดึง อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย 42180	0-4287-1154
14. โรงเรียนวัดสันติวนาราม วิทยา	วัดสันติวนาราม ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย 42110	0-4282-1308
15. โรงเรียนวัดศรีภูเรือ	วัดศรีภูเรือ ตำบลหนองบัว อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย 42160	0-4281-0417

รายชื่อสถานศึกษา	ที่อยู่	เบอร์ติดต่อ
16. โรงเรียนวัดศรีบุญเรือง ปริยัติศึกษา	วัดศรีบุญเรือง ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย 42000	0-4283-2185
17. โรงเรียนวัดลาดปู่ทรง ธรรมวิทยา	วัดลาดปู่ทรงธรรม ตำบลท่าลี่ จังหวัดเลย 42140	08-7927-3306
18. โรงเรียนปริยัติสามัญวัด โพนชัย	วัดโพนชัย ตำบลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย 42120	0-4289-2358
19. โรงเรียนวัดศรีบุญเรือง วิทยา	วัดศรีบุญเรือง ตำบลวังสะพุง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย 42130	09-8871-9074
20. โรงเรียนวัดถิ่นฐานรังสิต วิทยา	วัดถิ่นฐานรังสิต ตำบลภูกระดึง อำเภอกุกระดิง จังหวัดเลย 42180	0-4287-1164
21. โรงเรียนวัดขามชุมวิทยา สรรพ	วัดขามชุม ตำบลหนองหิน อำเภอนองหิน จังหวัดเลย 42190	0-4287-0660
22. โรงเรียนสารคุณวิทยา	วัดบุญบาลประดิษฐ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น 40130	0-4331-1400
23. โรงเรียนปริยัติธรรมสามัญ ญาณสังวร	วัดมหาชัย ตำบลวังชัย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น 40140	0-4343-1801
24. โรงเรียนประภัสสรวิทยา	วัดศรีนวล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000	0-4322-6155
25. โรงเรียนวัดท่าพระหงษ์ เทศประดิษฐ์	วัดท่าพระหงส์เทศประดิษฐ์ ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40260	0-4326-1767
26. โรงเรียนปริยัติธรรมบุญย สารโสภิตวิทยา	วัดศรีชมชื่น ตำบลสะอาด อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น 40310	08-1546-6074
27. โรงเรียนจันทวิทยาคม	วัดมรรคสำราญ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000	0-4333-0753
28. โรงเรียนมิ่งเมืองธีรานุก เคราะห์	วัดมิ่งเมืองพัฒนาราม ตำบลภูเวียง อำเภอ ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น 40150	0-4329-1016
29. โรงเรียนวัดท่าน้ำพอง	วัดท่าน้ำพอง ตำบลน้ำพอง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น 40310	0-4347-3303
30. โรงเรียนวิเวกธรรม ประสิทธิ์วิทยา	วัดธาตุพระอารามหลวง ตำบลในเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000	0-4322-5089
31. โรงเรียนมัธยมวัดโพธิ์ชัย ศึกษา	วัดโพธิ์ชัย(คุ้มโนนสวรรค์)บ้านกง ตำบลหนองเรือ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น 40210	0-4338-8038
32. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญวัดโพธิ์กลาง	วัดโพธิ์กลาง ตำบลกุดเค้า อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น 40160	0-4338-1048

รายชื่อสถานศึกษา	ที่อยู่	เบอร์ติดต่อ
33. โรงเรียนวัดหนองแขง วิทยา	วัดหนองแขง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000	0-4332-0171
34. โรงเรียนวัดบูรพาราม วิทยาสรรค์	วัดบูรพาราม ตำบลบ้านฝาง อำเภอบ้าน ฝาง จังหวัดขอนแก่น 40270	0-4326-9162
35. โรงเรียนวัดแจ้งสว่างนอก	วัดแจ้งสว่างนอก ตำบลโนนสะอาด อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น 40290	08-6854-3173
36. โรงเรียนวัดจันทร์ประสิทธิ์	วัดจันทร์ประสิทธิ์ ตำบลในเมือง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น 40110	0-4337-4868
37. โรงเรียนวัดประชาพัฒนา ราม	วัดประชาพัฒนาราม ตำบลบ้านฝาง อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น 40170	0-4321-1124
38. โรงเรียนวัดตาลเรียงวิทยา	วัดตาลเรียง ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000	0-4332-7301
39. โรงเรียนตราษูปิทยาคม	วัดตราษูนาราม ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000	0-4324-2093
40. โรงเรียนวัดท่ากระเปือ วิทยาสรรค์	วัดท่ากระเปือ ตำบลตำบลภูผาม่าน อำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น 40350	0-4339-6117
41. โรงเรียนนพคุณวิทยา	วัดโสกการาม ตำบลโสกนกเต็น อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น 40120	08-6233-0466
42. โรงเรียนวัดประสิทธิ์ธรรม สารวิทยา	วัดประสิทธิ์ธรรมสาร ตำบลโนนสะอาด อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น 40210	0-4328-0459
43. โรงเรียนวัดธาตุกุดกว้าง	วัดธาตุกุดกว้าง ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง ขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000	09-5669-8605
44. โรงเรียนร่วมโพธิ์ทองธรรม วิทย์	วัดโพธิ์ทอง ตำบลบ้านกง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น 40240	08-9422-3608

ภาคผนวก จ
แบบสอบถามที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

**ขอเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย
ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา เขต 7**

นมัสการ/เรียน ผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7

ข้าพเจ้า พระมหาณัฐพล ปญญาพล (สีมีพันธ์) นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน อยู่ระหว่างการทำสารนิพนธ์เรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7”

ในการนี้ ใคร่ขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัยในหน่วยงานของท่าน โดยผู้วิจัยขอรับรองว่าคำตอบของท่านจะถูกเก็บเป็นความลับ ซึ่งจะไม่มีผลกระทบใด ๆ ทั้งสิ้นต่อสถานศึกษาและตัวท่านเอง จึงขอความกรุณาจากท่านแจ้ง ผู้อำนวยการหรือรักษาการแทนผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการหรือรักษาการแทนรองผู้อำนวยการ ตอบแบบสอบถามออนไลน์ผ่าน Google Form หากมีข้อสงสัยประการใด กรุณาติดต่อ พระมหาณัฐพล ปญญาพล (สีมีพันธ์) โทร. 088-3363258

จึงนมัสการ/เรียนมาเพื่อโปรดให้ความเมตตาอนุเคราะห์

ขอกราบนมัสการด้วยความเคารพ/แสดงความนับถือ

พระมหาณัฐพล ปญญาพล
นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

แบบทดลองเครื่องมือวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา เขต 7

สารนิพนธ์เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 2) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้มีทั้งหมด 2 ตอน
ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7
2. การทำสารนิพนธ์ดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ และหากท่านมีข้อสงสัยประการใด กรุณาติดต่อได้ที่ พระมหาณัฐพล ปญญาพล (สีมีพันธ์) โทร. 088-3363258

พระมหาณัฐพล ปญญาพล

นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : กรุณาทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง หน้าข้อความที่ตรงตามข้อมูลทั่วไปของท่าน

ข้อที่	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
1	ตำแหน่ง ☐ ผู้อำนวยการ ☐ รองผู้อำนวยการ
2	ประสบการณ์การทำงาน ☐ น้อยกว่า 5 ปี ☐ ตั้งแต่ 5-10 ปี ☐ มากกว่า 10 ปี
3	ระดับการศึกษา ☐ ปริญญาตรี ☐ ปริญญาโท ☐ ปริญญาเอก

ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำเชิงพุทธ

แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 โปรดอ่านและพิจารณาตอบคำถาม โดยทำเครื่องหมาย / ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียง 1 ข้อ

คำชี้แจง : กรุณาทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

- 5 หมายถึง ระดับพฤติกรรมการเลือกตั้งระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง ระดับพฤติกรรมการเลือกตั้งระดับมาก
- 3 หมายถึง ระดับพฤติกรรมการเลือกตั้งระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง ระดับพฤติกรรมการเลือกตั้งระดับน้อย
- 1 หมายถึง ระดับพฤติกรรมการเลือกตั้งระดับน้อยที่สุด

ข้อ	ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขต การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7	ระดับพฤติกรรม				
		5	4	3	2	1
	มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี					
1	ผู้บริหารการใช้ศาสตร์และศิลป์สร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น					
2	ผู้บริหารมีการติดต่อสื่อสารโดยมุ่งให้เกิดความร่วมมือกัน					
3	ผู้บริหารมีการติดต่อเกี่ยวข้องกันเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานเพื่อสัมฤทธิ์ผลที่ดี					
4	ผู้บริหารมีการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้ร่วมงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร					
5	ผู้บริหารมีหลักธรรมในการปฏิบัติงานคือความมีเมตตา มีความไม่โกรธ รู้จักพูดให้ได้ผล และจิตตะ คือการเอาใจใส่					
	มีความเสียสละ					
6	ผู้บริหารให้ความช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน โดยการสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ เวลา หรือความสุขส่วนตัว					
7	ผู้บริหารมีการเผื่อแผ่แบ่งปันด้วยใจที่ประกอบด้วยความเมตตา					
8	ผู้บริหารมีความปรารถนาดีมีน้ำใจต่อผู้อื่น ไม่เอาเปรียบผู้อื่นเพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน					
9	ผู้บริหารมีการเผื่อแผ่เกื้อกูลอันเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นเพื่อเป็นการลดอัตตาของตนเอง					
10	ผู้บริหารมีหลักธรรมคือมีการให้ทาน มีการเสียสละ มีจาคะ และมีกำลังแห่งการสงเคราะห์					
	มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ					
11	ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถอย่างโดดเด่นในด้านที่ตนเองได้ศึกษามา					
12	ผู้บริหารมีทักษะและประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน					
13	ผู้บริหารมีความรู้และเทคนิคในงานที่ทำจนได้รับการยอมรับจากผู้ร่วมงาน					
14	ผู้บริหารมีความโดดเด่นด้านสติปัญญาและมีวิจรรย์ญาณที่ดีในการปฏิบัติงาน					
15	ผู้บริหารมีหลักธรรม คือมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ มีกำลังปัญญา มีวิมังสา ความหมั่นตรึงตรอง และແຂ່ງเรื่องลึกล้ำได้ชัดเจน					
	มีความชอบธรรม					
16	ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์และมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตน					
17	ผู้บริหารปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมและกฎหมาย					
18	ผู้บริหารประพฤติตนได้ถูกต้องตามจารีตประเพณี					

ข้อ	ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขต การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7	ระดับพฤติกรรม				
		5	4	3	2	1
19	ผู้บริหารมีความน่าเชื่อถือจนได้รับการยอมรับและความเชื่อถือจาก ผู้ร่วมงาน					
20	ผู้บริหารมีหลักธรรม คือมีสัจจะ มีความเที่ยงธรรม มีอุเบกขา และมี ความสุจริต					

ภาคผนวก ฉ
ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม
และการคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม
ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา เขต 7

รายการ		ผู้เชี่ยวชาญคนที่					ค่า IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5		
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม								
1	ตำแหน่ง	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
2	ประสบการณ์การทำงาน	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
3	ระดับการศึกษา	0	+1	+1	+1	+1	0.8	ใช้ได้
ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา								
มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี								
1	ผู้บริหารมีการใช้ศาสตร์และศิลป์สร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น	+1	+1	+1	+1	0	0.8	ใช้ได้
2	ผู้บริหารมีการติดต่อสื่อสารโดยมุ่งให้เกิดความร่วมมือกัน	+1	+1	0	+1	+1	0.8	ใช้ได้
3	ผู้บริหารมีการติดต่อเกี่ยวข้องกันเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานเพื่อสัมฤทธิ์ผลที่ดี	+1	0	+1	+1	+1	0.8	ใช้ได้
4	ผู้บริหารมีการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้ร่วมงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
5	ผู้บริหารมีหลักธรรมในการปฏิบัติงานคือความมีเมตตา มีความไม่โกรธ รู้จักพูดให้ได้ผล และจิตตะ คือการเอาใจใส่	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
มีความเสียสละ								
6	ผู้บริหารให้ความช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน โดยการสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ เวลา หรือความสุขส่วนตัว	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
7	ผู้บริหารมีการเผื่อแผ่แบ่งปันด้วยใจที่ประกอบด้วยความเมตตา	+1	+1	0	+1	+1	0.8	ใช้ได้
8	ผู้บริหารมีความปรารถนาดีมีน้ำใจต่อผู้อื่น ไม่เอาเปรียบผู้อื่นเพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
9	ผู้บริหารมีการเผื่อแผ่เกื้อกูลอันเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นเพื่อเป็นการลดอัตตาของตนเอง	+1	+1	+1	+1	0	0.8	ใช้ได้

รายการ		ผู้เชี่ยวชาญคนที่					ค่า IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5		
10	ผู้บริหารมีหลักธรรมคือมีการให้ทาน มีการเสียสละ มีจาคะ และมีกำลังแห่งการสงเคราะห์	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ								
11	ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถอย่างโดดเด่นในด้านที่ตนเองได้ศึกษามา	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
12	ผู้บริหารมีทักษะและประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน	+1	0	+1	+1	+1	0.8	ใช้ได้
13	ผู้บริหารมีความรู้และเทคนิคในงานที่ทำจนได้รับการยอมรับจากผู้ร่วมงาน	+1	+1	0	+1	+1	0.8	ใช้ได้
14	ผู้บริหารมีความโดดเด่นด้านสติปัญญาและมีวิจรรณญาณที่ดีในการปฏิบัติงาน	+1	+1	+1	+1	0	0.8	ใช้ได้
15	ผู้บริหารมีหลักธรรม คือมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ มีกำลังปัญญา มีวิมังสา ความหมั่นตรอง และถลงเรื่องลึกล้ำได้ชัดเจน	+1	+1	+1	+1	0	0.8	ใช้ได้
มีความชอบธรรม								
16	ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์และมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตน	+1	+1	+1	0	+1	0.8	ใช้ได้
17	ผู้บริหารปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมและกฎหมาย	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
18	ผู้บริหารประพฤติตนได้ถูกต้องตามจารีตประเพณี	+1	0	+1	+1	+1	0.8	ใช้ได้
19	ผู้บริหารมีความน่าเชื่อถือจนได้รับการยอมรับและความเชื่อถือจากผู้ร่วมงาน	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้
20	ผู้บริหารมีหลักธรรม คือมีสัจจะ มีความเที่ยงธรรม มีอุเบกขา และมีความสุจริต	+1	+1	+1	+1	+1	1.0	ใช้ได้

การคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

Reliability

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.806	20

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
VAR00001	88.9333	18.409	.014	.814
VAR00002	89.0000	17.862	.152	.809
VAR00003	89.0000	17.103	.368	.798
VAR00004	89.0000	16.897	.429	.795
VAR00005	88.9667	16.930	.449	.795
VAR00006	89.2667	17.168	.233	.808
VAR00007	89.0667	16.409	.522	.790
VAR00008	89.0667	16.685	.446	.794
VAR00009	89.1667	16.282	.515	.790
VAR00010	89.1333	16.464	.476	.792
VAR00011	89.1667	16.489	.460	.793
VAR00012	89.0667	17.582	.205	.807
VAR00013	89.0333	16.309	.575	.787
VAR00014	89.2000	16.924	.343	.800
VAR00015	89.1333	16.533	.458	.793
VAR00016	89.2000	17.545	.189	.809
VAR00017	89.0333	17.137	.338	.800
VAR00018	89.1000	16.576	.459	.793
VAR00019	89.0333	16.792	.435	.795
VAR00020	89.0000	17.034	.388	.797

ภาคผนวก ข
ภาพการเก็บข้อมูล

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ สกุล : พระมหาณัฐพล ปณณาพล (สีมีพันธ์)
วัน เดือน ปีเกิด : วันพฤหัสบดีที่ 11 เมษายน พ.ศ. 2539
ชาติภูมิ : บ้านทุ่งบ่อ ต.วัดนา อ.ส่องดาว จ.สกลนคร
ที่อยู่ปัจจุบัน : 159 หมู่ 7 บ้านหนองสนุ่น ต. โคกกงาม อ. ด่านซ้าย จ.เลย 42120
สถานที่ทำงาน : 159 หมู่ 7 บ้านหนองสนุ่น ต. โคกกงาม อ. ด่านซ้าย จ.เลย 42120
E-mail. kaynathapon555@gmail.com
Tel. Mobile 088-3363258

การศึกษา

พ.ศ. 2563 : เปรียญธรรม 9 ประโยค
พ.ศ. 2561 : ปริญญาตรี บริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ
มหาวิทยาลัยปทุมธานี
พ.ศ. 2565 : ปริญญาโท ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

หน้าที่การงานปัจจุบัน

: เจ้าอาวาสวัดตรีสวัสดิ์วันาราม ต. โคกกงาม อ. ด่านซ้าย จ. เลย
: ครูโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ต. โพนสูง
อ. ด่านซ้าย จ. เลย